

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ**»

Виконав:

Макогон Тарас Олександрович,

спеціальність: 015 Професійна освіта

(Аграрне виробництво, переробка
сільськогосподарської продукції та
харчові технології)

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Вовк Б. І.

Допущено до захисту

«__» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук,

доц. Самусь Т. В. _____

(підпис)

Дата захисту: «__» _____ 2024 р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

_____ Самусь Т. В.

_____ Вовк Б. І.

_____ Маринченко Є. О.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних і практичних засад підготовки педагогічних кадрів для здійснення ефективної профорієнтаційної діяльності в умовах сучасної освітньої системи. У роботі обґрунтовано актуальність формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи як важливого чинника професійного самовизначення молоді та задоволення потреб ринку праці.

Дослідження зосереджено на аналізі психолого-педагогічних аспектів готовності до профорієнтаційної діяльності, зокрема визначено її структурні компоненти: мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний. Розроблено й експериментально перевірено педагогічні умови та методика, що сприяють формуванню цієї готовності у студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Практична значущість роботи полягає в можливості використання її результатів у освітньому процесі, що забезпечує підвищення професійної компетентності педагогів, залучених до профорієнтаційної роботи. Результати дослідження можуть бути корисними для викладачів, методистів, керівників освітніх закладів та дослідників, які займаються питаннями професійної освіти.

Ключові слова: готовність до профорієнтаційної роботи, майбутні педагоги професійного навчання, профорієнтація, професійна освіта, методика формування готовності, професійна компетентність, система професійної освіти.

Abstract

The qualification paper is dedicated to studying the theoretical and practical foundations of preparing teaching staff for effective career guidance activities within the modern education system. The research substantiates the relevance of developing the readiness of future vocational education teachers for career guidance work as an essential factor in young people's professional self-determination and meeting labor market demands.

The study focuses on analyzing the psychological and pedagogical aspects of readiness for career guidance activities, particularly identifying its structural components: motivational and goal-oriented, cognitive, operational and activity-based, and reflexive. Pedagogical conditions and methodologies facilitating this readiness in students of higher pedagogical education institutions have been developed and experimentally tested.

The practical significance of the work lies in its potential application within the educational process, enhancing the professional competence of educators involved in career guidance activities. The research outcomes may be valuable for teachers, methodologists, educational institution managers, and researchers in the field of vocational education.

Keywords: readiness for career guidance, future vocational education teachers, career guidance, vocational education, methodology for readiness development, professional competence, vocational education system.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	10
1.1 Завдання та функції педагогів професійного навчання у профорієнтаційній роботі	10
1.2 Готовність майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи як педагогічна проблема.....	21
РОЗДІЛ ІІ. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	31
2.1 Педагогічні умови формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи	31
2.2 Методика формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи	40
РОЗДІЛ ІІІ. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	68
3.1. Організація педагогічного експерименту.....	68
3.2 Результати експериментально-дослідної роботи з формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи.....	77
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99
ДОДАТКИ.....	107

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та посилення конкурентних процесів у світовій економіці загострює проблему відтворення та ефективного використання трудового потенціалу. Цей потенціал визначається не лише здатністю кожного громадянина до праці, але й шляхом формування та реалізації цієї здатності, що значною мірою залежить від усвідомленого вибору професійного шляху. Розвинена система професійної орієнтації є важливим чинником, що сприяє успішному професійному самовизначенню та реалізації особистісного потенціалу.

Обґрунтований вибір молоддю професії та навчального закладу набуває важливого особистісного, соціального й економічного значення. Це впливає на продуктивність праці, соціальну адаптацію, авторитет у суспільстві та колективі, а також на добробут особистості. Важливість професійного самовизначення підкреслюється концептуальними ідеями, закладеними в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті та Національній стратегії розвитку освіти на 2017–2035 роки. Ці положення додатково підкріплюються нормами Національної рамки кваліфікацій та Законом України «Про вищу освіту».

У сучасних умовах професійне самовизначення молоді стикається з низкою проблем. Основні з них включають: 1) зниження престижу робітничих професій, що частково зумовлено підвищеною увагою, яку надають школами та засобами масової інформації "вищим професіям"; 2) розбіжності між бажаннями та здібностями майбутніх абітурієнтів і їхніми фінансовими можливостями.

У зв'язку з цим актуальним є питання надання молоді ефективної підтримки у процесі професійного самовизначення. Формування готовності школярів до усвідомленого вибору професії та працевлаштування є складним і багатовимірним процесом, який потребує системного підходу. Ефективність цього процесу залежить від чіткої, організованої, послідовної та тривалої співпраці між школами, професійними навчальними закладами та

підприємствами, які враховують усі фактори, що впливають на вибір професії молодою людиною.

Сучасна система професійної орієнтації молоді значною мірою спрямована на вступ до закладів вищої освіти, тоді як можливості здобуття професії через систему професійно-технічної освіти (ПТО) часто залишаються поза увагою. Це можна пояснити усталеними суспільними уявленнями, які надають перевагу професіям, що вимагають вищої освіти, вважаючи їх більш престижними порівняно з робітничими спеціальностями, що доступні в закладах ПТО. Однак із впровадженням зовнішнього незалежного оцінювання ситуація почала змінюватися. Тепер випускники, які не змогли досягти необхідного рівня для вступу до закладів вищої освіти, мають можливість отримати професію в системі ПТО. У такому контексті важливо, щоб молодь мала альтернативні варіанти професійного розвитку.

На ринку праці сьогодні спостерігається перенасиченість фахівцями з вищою освітою, тоді як є значна нестача кваліфікованих робітників, що створює гостру потребу в робітничих кадрах серед роботодавців. Робітничі професії залишаються недооціненими в суспільстві, що вимагає системного підходу до профорієнтаційної роботи, яка повинна починатися ще на етапі шкільної освіти. Важливо забезпечити не лише професійну, але й соціальну підготовку молоді до трудової діяльності, а також підвищення статусу робітничих професій. Педагогічні та психологічні фахівці відіграють ключову роль у допомозі молодим людям усвідомити переваги робітничих професій.

У школах учні залучаються до практичної діяльності, що дозволяє їм ознайомитися з різними професіями. Від підготовки майбутніх педагогів професійного навчання та їхньої профорієнтаційної роботи в школах залежить рівень зацікавленості молоді професіями, які можна опанувати в закладах ПТО. Проте однією з головних проблем залишається недостатня готовність педагогів до ефективної профорієнтаційної діяльності.

Теоретичні та методологічні аспекти підготовки майбутніх педагогів

професійного навчання висвітлені в роботах таких дослідників, як Б. Вовк, Т. Самусь, В. Опанасенко, Є. Маринченко, Г. Ігнатенко, В. Курок, В. Сидоренко, В. Стешенко та інших. Використання інноваційних технологій у цьому процесі розглянуто в дослідженнях Е. Ганіна, В. Ковальчука, О. Зосименка, В. Манька, П. Лузана та їхніх колег. Психолого-педагогічні підходи до профорієнтаційної роботи, розроблені Д. Закатновим, О. Мельником, М. Тименком, Б. Федоришиним, М. Янцуром та іншими, є особливо важливими. Також заслуговують на увагу дослідження, присвячені профорієнтаційній роботі на уроках трудового навчання, зокрема В. Симоненка, М. Шабдіна та інших науковців.

Особливої уваги заслуговують наукові праці В. Зінченка, М. Опачка та М. Янцура, в яких детально висвітлюється система підготовки спеціалістів з професійної орієнтації, зокрема організаторів профорієнтаційної роботи, профконсультантів та психологів. Дидактичні засади цієї підготовки були ретельно досліджені В. Харламенком, який розробив дидактичні основи курсу "Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи". М. Ховрич зосередився на аналізі технологій підготовки методистів у сфері профорієнтації, тоді як Д. Завітренко вивчав процес формування готовності учнів основної школи до професійного самовизначення.

Незважаючи на проведені дослідження, проблема підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до виконання профорієнтаційної роботи залишається недостатньо вивченою та потребує комплексного і системного дослідження.

Актуальність цієї проблематики зумовлена низкою суперечностей, зокрема:

- зростаючою потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях, здатних ефективно здійснювати профорієнтаційну діяльність, та недостатньою підготовкою випускників — майбутніх педагогів професійного навчання — до виконання цих завдань;

- необхідністю організації профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах у співпраці з професійно-технічними закладами на тлі відсутності належних методик, що сприяли б підготовці педагогів до цієї діяльності;

- наявністю потенціалу освітнього процесу для формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної діяльності, та водночас консервативними підходами до оновлення змісту навчальних дисциплін, що мають ґрунтуватися на міждисциплінарній методології.

Такий підхід підкреслює важливість вирішення цих суперечностей та створює основу для подальших досліджень, спрямованих на підвищення якості підготовки фахівців у сфері профорієнтаційної роботи.

Таким чином, актуальність окресленої проблеми, її недостатня розробленість зумовили вибір теми магістерського дослідження: **«Формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної роботи»**.

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної роботи.

Відповідно до мети визначено **завдання** дослідження:

1. На основі аналізу теоретичних джерел обґрунтувати основні функції педагога професійного навчання щодо профорієнтаційної роботи.

2. Здійснити аналіз проблеми формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної, з'ясувати сутність, встановити структуру цієї педагогічної категорії.

3. Виявити і обґрунтувати педагогічні умови та методику формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до спільної профорієнтаційної роботи.

4. Експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх педагогів

професійного навчання до профорієнтаційної роботи.

Об'єкт дослідження - професійна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання у ЗВО.

Предмет дослідження - педагогічні умови формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети магістерської роботи використовувалися такі *методи*: а) *теоретичні*: аналіз нормативно-правової документації, педагогічної й методичної літератури, освітніх програм, матеріалів конференцій, дисертацій періодичних фахових видань з метою визначення сучасного стану розробленості проблеми формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи; б) *емпіричні*: методи збору та обробки матеріалу (спостереження за освітнім процесом, анкетування, проведення індивідуальних та групових бесід, аналіз завдань пошуково-творчого характеру) з метою визначення рівня сформованості готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи; методи експертного оцінювання; педагогічний експеримент для перевірки методики формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи; в) *математичної статистики*: описову статистику, яка передбачає групування, ранжування, графічну інтерпретацію, з метою визначення вірогідності та об'єктивності отриманих результатів дослідження.

РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1.1. Завдання та функції педагогів професійного навчання у профорієнтаційній роботі

Досліджуючи готовність майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності, важливо акцентувати на значущості та актуальності даної проблеми. Розвиток державності, який Україна розпочала у 1991 році і продовжує сьогодні, передбачає безперервний прогрес національної економіки, основою якої є виробництво.

Незважаючи на автоматизацію, роботизацію та комп'ютеризацію, виробничі процеси не можуть здійснюватися без кваліфікованих інженерів, техніків і робітників. Проте сучасне виробництво відчуває гостру потребу в робітничій силі. У суспільстві спостерігається істотна диспропорція в системі підготовки кадрів: існує велика потреба у фахівцях виробничих професій, зокрема робітниках, водночас система освіти продовжує акцентувати увагу на підготовці фахівців з вищою освітою (юристів, економістів, фінансистів тощо). Цю проблему неодноразово піднімали у численних публікаціях як у друкованих, так і в електронних медіа.

Проблема дисбалансу між попитом і пропозицією на ринку праці, за словами Н. Величко, ускладнюється недостатньою професійною орієнтацією молоді та значною кількістю закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації. Ця ситуація призводить до зростання числа фахівців із вищою освітою, які вдвічі перевищують потреби в робітничих професіях. Сучасний ринок праці переживає перенасичення фахівцями, такими як бухгалтери, юристи та економісти, тоді як запит на робітничі кадри залишається домінуючим [29].

Недостатній розвиток загальнодержавної та відомчої профорієнтаційної діяльності, а також відсутність системи професійної орієнтації сприяють ігноруванню молоддю робітничих професій.

Однак домінування прагнення до отримання вищої освіти не є негативним явищем, особливо коли навчання фінансується приватними особами чи

юридичними особами, що не накладає додаткового тягаря на державний бюджет. Працівники з вищою освітою мають важливе значення для будь-якого виробництва, оскільки їх високий рівень загальної освіти сприяє підвищенню ефективності та креативності в їхній роботі.

У процесі навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ) особи, які завершили своє навчання, часто стикаються зі стресовими ситуаціями, якщо вони не мають можливості реалізувати свій потенціал у здобутій спеціальності. Це може призвести до необхідності зміни професії та актуалізації потреби у перенавчанні, яке розглядається як альтернатива виконанню некваліфікованої і низькооплачуваної праці. Часом перенавчання орієнтоване на здобуття диплома кваліфікованого робітника.

Подібні стресові ситуації можуть виникнути у випускників шкіл, які через недостатній рівень знань, хворобу чи інші обставини не змогли набрати достатню кількість балів на незалежному оцінюванні для вступу до ВНЗ. У багатьох з них також відсутні резервні професійні наміри, які є важливим елементом професійного планування (освітньо-професійної траєкторії).

Крім того, викладачі та науковці системи професійно-технічної освіти (ПТО) висловлюють серйозне занепокоєння щодо якості набору до закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Це занепокоєння відображено у Концепції державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти, де підкреслюється необхідність створення соціальної реклами, спрямованої на підвищення престижу робітничих професій, що, в свою чергу, вимагає активізації профорієнтаційної роботи серед різних соціальних груп населення.

Основна мета загальної середньої освіти полягає у підготовці молоді до активної участі у суспільному житті та професійній діяльності, яка сприятиме задоволенню індивідуальних потреб та розвитку суспільства в цілому. Відповідно до статті 3 Закону України «Про загальну середню освіту», цей освітній процес охоплює засвоєння систематизованих знань про природу, суспільство, культуру та виробничі процеси, а також формування пізнавальних і практичних навичок, що веде до інтелектуального, соціального і фізичного

розвитку особистості. Ці досягнення створюють міцну основу для подальшого навчання та професійної діяльності [75].

Ефективна профорієнтаційна робота вимагає від педагога професійного навчання як теоретичної, так і практичної підготовки.

Теоретична підготовка охоплює: — розуміння мети та завдань профорієнтації; — знання технологій та методів впровадження профорієнтаційної роботи у контексті певної навчальної дисципліни; — засвоєння психолого-педагогічних основ, пов'язаних з цією проблематикою.

Практична підготовка передбачає: — оволодіння методиками проведення профорієнтаційної роботи під час викладання конкретного предмета; — розвиток навичок організації та проведення профорієнтаційних заходів, таких як бесіди, зустрічі, екскурсії тощо.

До основних форм профорієнтаційної роботи належать: — бесіди про професії, пов'язані з матеріалом, що вивчається; — екскурсії на підприємства та відвідування виставок; — зустрічі з фахівцями різних галузей; — організація тематичних вечорів, літературно-художніх заходів, усних журналів тощо.

Профорієнтаційна діяльність є важливою складовою професійної компетентності педагогів професійного навчання, що відображено в освітньо-кваліфікаційних вимогах до них.

Аналіз науково-методичної літератури [64] дозволяє з'ясувати рівень опрацювання питань щодо інтеграції до навчальних програм загальноосвітніх шкіл інформації про умови праці та зміст робітничих професій різних виробничих галузей. Проте аналіз також виявляє недостатню увагу науковців до важливості спільної профорієнтаційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Така взаємодія є ключовою для підвищення престижності робітничих професій серед учнів та формування в них уявлення про можливості отримання первинної професійної підготовки у системі професійної освіти.

Опитування вчителів загальноосвітніх шкіл та студентів, що навчаються за спеціальністю 015 «Професійна освіта», показує, що вони недостатньо

обізнані з організацією освітнього процесу в ЗП(ПТ)О, не мають чіткого розуміння своїх функцій і ролі в профорієнтаційній роботі та виявляють низьку готовність до такої взаємодії.

Співпраця між педагогами загальноосвітніх шкіл та професійних навчальних закладів є важливим чинником підвищення престижу робітничих професій серед школярів. Результатом такої спільної профорієнтаційної діяльності має бути особистість, підготовлена до діяльності в умовах мінливої соціально-економічної реальності.

Зазначимо, що спільна робота педагогів ЗП(ПТ)О та загальноосвітніх шкіл у напрямку формування професійних інтересів серед учнів лише починає усвідомлюватися як необхідність. Проте єдина система профорієнтації, що спрямована на розвиток стійких професійних інтересів у школярів протягом всього періоду їх навчання, ще перебуває на етапі становлення. Одна з підсистем (школа) розпочинає цей процес, а друга (ЗП(ПТ)О) підтримує і доповнює її. Елементи системи «школа – ЗП(ПТ)О» взаємопов'язані, і для ефективної взаємодії необхідно чітко розуміти рівні, на яких може здійснюватися співпраця.

Для ефективної реалізації профорієнтаційної роботи адміністрації закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) необхідно налагодити тісну співпрацю з адміністраціями загальноосвітніх навчальних закладів. Така співпраця передбачає організацію заходів, які надають учням можливість отримати повну й актуальну інформацію про конкретний заклад професійної освіти та потенційні напрями професійної підготовки. Важливим чинником підвищення ефективності таких заходів є активне залучення майстрів виробничого навчання і викладачів спеціальних дисциплін ЗП(ПТ)О, а також класних керівників і вчителів-предметників загальноосвітніх шкіл.

Зміст співпраці між загальноосвітніми школами та ЗП(ПТ)О охоплює спільну трудову, профорієнтаційну та виховну діяльність, що сприяє розширенню соціальних зв'язків, збагаченню особистісного досвіду учнів і формуванню їхніх міжособистісних навичок. Організаційна складова взаємодії реалізується через декілька основних напрямів:

а) участь учнів і працівників ЗП(ПТ)О у спільних заходах на базі загальноосвітніх шкіл;

б) проведення спільних заходів на базі ЗП(ПТ)О за участю школярів та вчителів;

в) організація спільної діяльності поза межами шкіл та ЗП(ПТ)О.

Профорієнтаційна робота в цьому контексті включає:

— зустрічі представників професійно-технічних училищ з випускниками шкіл з метою надання інформації про ЗП(ПТ)О;

— розміщення професійної інформації про ЗП(ПТ)О на шкільних інформаційних стендах;

— демонстрацію продукції, виготовленої учнями ЗП(ПТ)О (наприклад, слюсарних чи дизайнерських виробів), на загальношкільних заходах;

— запрошення випускників шкіл на випускні іспити в ЗП(ПТ)О;

— участь школярів у конкурсах професійної майстерності;

— організацію зустрічей учнів загальноосвітніх шкіл з випускниками ЗП(ПТ)О тощо.

Ці заходи спрямовані на підвищення інтересу до професійної освіти та формування обґрунтованого вибору професійного шляху.

Наукові дослідження свідчать про наявність суттєвих недоліків у нашому досвіді організації профорієнтаційної роботи, серед яких можна виділити відсутність системного підходу, фрагментарність, формальність та ігнорування індивідуальних особливостей учнів. Це призводить до нехтування їхніми особистими потребами та інтересами.

Зміна свідомості молоді стосовно вибору робітничих професій неможлива без відповідних змін у соціально-економічних умовах, умовах праці, а також покращення якості виробництва. Зростання потреб та очікувань молоді часто не співпадає з реальними умовами праці, рівнем технічного оснащення, заробітної плати та можливостями для особистісного розвитку. Водночас, дослідники недостатньо уваги приділяють вивченню факторів, що впливають на вибір учнями не лише майбутньої професії, а й навчального закладу, особливо при

вступі на робітничі спеціальності у заклади професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О).

З метою виявлення зазначених проблем (зокрема, що спонукало учнів вступати до ЗП(ПТ)О, їхні інтереси та захоплення, наміри працювати за обраною професією, плани щодо подальшого навчання у закладах вищої освіти, оцінка привабливості різних професій та видів діяльності, а також ставлення до підприємницької діяльності), нами був розроблений комплексний опитувальник для учнів ЗП(ПТ)О. У дослідженні взяли участь 41 респондент.

На питання «Чи планували Ви вступ до закладів професійної (професійно-технічної) освіти під час навчання в школі?» 72 % респондентів відповіли негативно, 5 % утрималися від відповіді, а 23 % зазначили, що мали такий намір. Це свідчить про те, що для більшості випускників шкіл вибір навчання у ЗП(ПТ)О не був попередньо визначеним рішенням. (рис 1.1.).

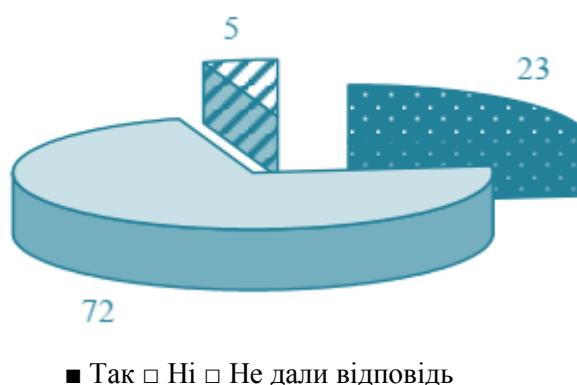

Рис. 1.1. Планомірність вибору здобуття професії в умовах ЗП(ПТ)О (у %)

Для визначення факторів, що впливають на вибір професії в умовах закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О), респондентам було поставлено запитання: «Що стало вирішальним у виборі професії, яку ви наразі опановуєте?». Результати розподілилися наступним чином: 36 % опитаних вказали на можливість подальшого працевлаштування, 22 % — на вплив порад батьків, 38 % — на власний інтерес до обраної професії, 19 % — на зручне розташування навчального закладу, 13,5 % — на можливість отримувати високу заробітну плату, і ще 13,5 % вибрали інші варіанти (при цьому

респонденти мали можливість вибирати декілька відповідей).

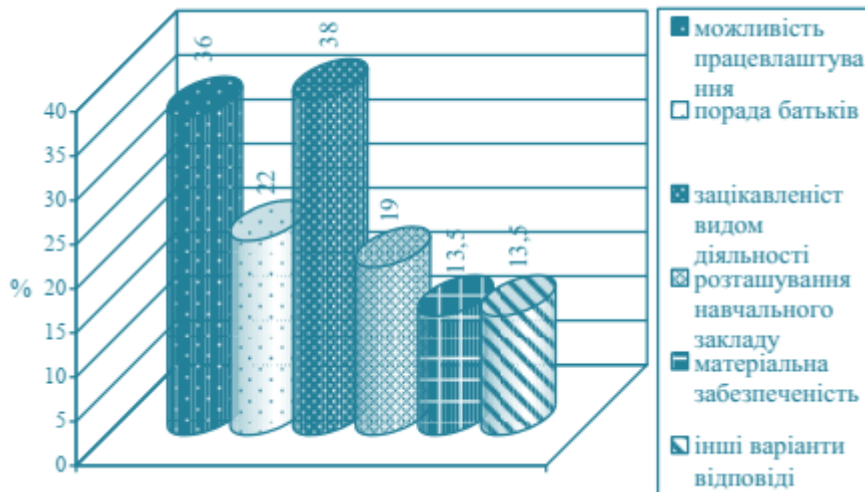

Рис. 1.2. Розподіл відповідей на запитання «Що вплинуло на вибір професії, за якою Ви навчаєтесь?»

Дослідження показали, що вибір майбутньої професії залежить від багатьох факторів, однак лише 38 % респондентів вказали на зацікавленість обраною професійною діяльністю, що свідчить про недостатній рівень внутрішньої мотивації до навчання.

Це підтверджується також відповідями на запитання «Чи плануєте Ви пов'язати своє майбутнє працевлаштування з обраною професією?», де ствердну відповідь надали 31 % опитаних, 59 % ще не прийняли рішення, а 10 % відповіли негативно.

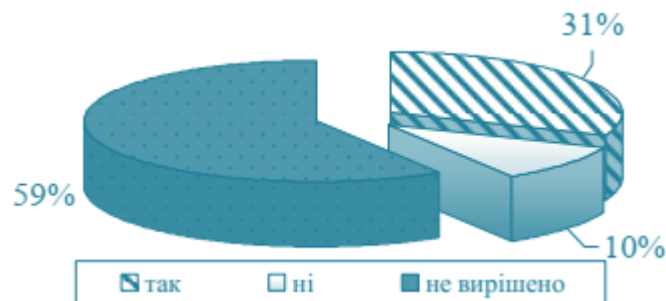

Рис. 1.3. Розподіл відповідей на запитання «Чи пов'яжете Ви своє подальше працевлаштування з обраною професією?»

Розподіл відповідей на запитання щодо подальших освітніх планів виявився таким: 21 % респондентів обрали університет з денною формою навчання, 31 %

– університет із заочною формою, 10 % планують продовжувати навчання в технікумі або коледжі на денній формі, 6 % – на заочній формі, а 32 % не планують продовжувати свою освіту.

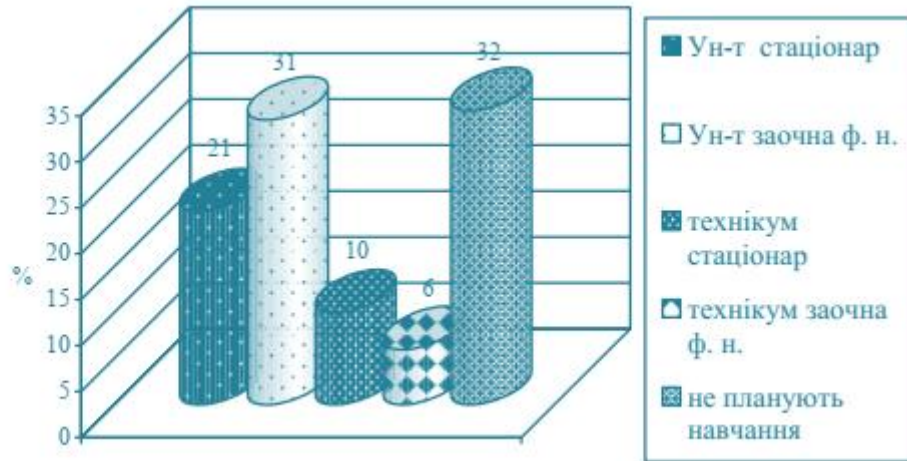

Рис. 1.4. Плани учнів щодо продовження освіти після закінчення училища

Дані свідчать про те, що для 68 % опитаних навчання в закладах професійно-технічної освіти є проміжним етапом у процесі здобуття професійної кваліфікації. Результати оцінки престижності професій, проведеної серед учнів, які взяли участь в опитуванні, виявили таке розподілення балів (максимальний бал – 9): робітничі спеціальності, зокрема сталевар, електрогазозварник, штампувальник, радіотехнік, машиніст бульдозера, маляр, продавець, закрійник тощо, отримали оцінки в діапазоні від 3,4 до 4,8 бала (виняток становить професія водія автомобіля, яка отримала 6 балів). У той же час професії, такі як лікар, юрист, менеджер, бухгалтер, банківський службовець, митник, військовослужбовець та інші, отримали від 5,5 до 6,8 бала. Звертаємо увагу на те, що професії вчителя та вихователя дитячого садка були оцінені в середньому на 5 балів. Підприємець, який працює не за спеціальністю, отримав 6,8 бала, тоді як той, хто працює за своєю спеціальністю – 7,8 бала.

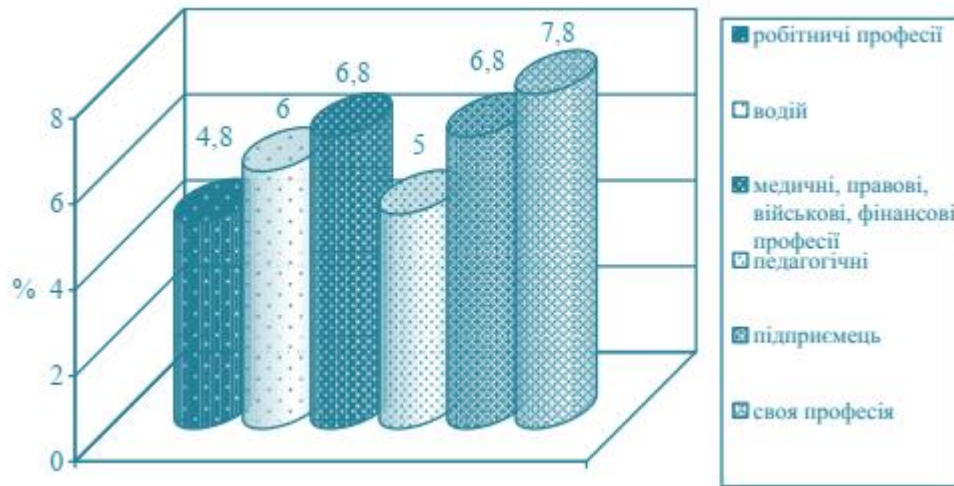

Рис. 1.5. Оцінювання учнями ЗП(ПТ)О престижності різних професій за 9-бальною шкалою.

Результати проведеного опитування вказують на те, що престиж робітничих професій серед молоді залишається на низькому рівні. Водночас, незважаючи на різноманітні мотиви вступу до закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О), учні високо оцінюють обрану професію, хоча часто не впевнені, що працюватимуть за спеціальністю.

Аналізуючи відповідну літературу та дані опитування, можна зробити обґрунтований висновок, що студенти, які вступають до ЗП(ПТ)О, не завжди розглядають обрану спеціальність як основний елемент свого професійного шляху. Для багатьох вступ до цих закладів був не запланованим рішенням, а скоріше наслідком зовнішніх факторів, таких як неможливість продовжувати навчання у вищому навчальному закладі.

Недостатній рівень профорієнтаційної роботи в школах не забезпечує випускникам повного розуміння можливостей професійного розвитку через здобуття робітничих спеціальностей у ЗП(ПТ)О. Учні заздалегідь не орієнтуються на планування альтернативної професійної траєкторії.

Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграє покращення профорієнтаційної діяльності в системі «школа – ЗП(ПТ)О», зокрема через посилення співпраці вчителів із колективом закладів професійної освіти. Ефективна профорієнтаційна робота потребує підготовки майбутніх педагогів до активної участі в цьому процесі.

З огляду на завдання профорієнтації, визначені в «Положенні про професійну орієнтацію молоді, яка навчається», можна деталізувати їх стосовно діяльності педагогів професійного навчання.

Завданнями педагога у сфері професійного навчання щодо профорієнтації є:

а) проведення детального вивчення та аналізу інформації, що стосується системи середньої освіти в регіоні;

б) розробка рекомендацій до плану діяльності навчального закладу з метою співпраці з колективами закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

в) організація спільних навчальних та позанавчальних заходів для учнів закладів професійної освіти та загальноосвітніх шкіл з метою сприяння їхньому вибору робітничих професій і підвищення престижу таких професій;

г) залучення викладачів спеціальних предметів для детального висвітлення на уроках не лише змісту та умов праці кваліфікованих робітників у різних сферах, а також шляхів отримання професії в закладах професійної освіти та можливостей для подальшого кар'єрного зростання;

д) надання підтримки учням у визначенні альтернативних професійних намірів у разі невступу до запланованого навчального закладу через організацію практичних занять у закладах професійної освіти.

Від визначених основних завдань випливають функції педагога в контексті розгляду відповідної проблематики. Професійні функції педагога можуть бути умовно виділені в окремі категорії, але насправді вони є взаємопов'язаними. На основі аналізу наявних досліджень уточнюємо основні функції педагога в сфері професійного навчання та профорієнтаційної роботи з учнями закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О):

Гностична функція:

а) оцінка стану профорієнтаційної роботи, спрямованої на орієнтацію учнів на робітничі професії;

б) визначення рівня обізнаності учнів у сфері матеріального

виробництва;

в) дослідження рівня інформованості учнів щодо робітничих професій та закладів професійно-технічної освіти.

Проектувальна функція:

а) перспективне планування та інформаційне забезпечення освітнього процесу в контексті профорієнтаційної роботи;

б) планування комунікаційного забезпечення в системі взаємодії між школою та ЗП(ПТ)О;

в) розробка та створення спільних гуртків із ЗП(ПТ)О, планування заходів, спрямованих на ознайомлення учнів та виявлення їх індивідуальних особливостей.

Конструктивна функція:

а) інформаційне забезпечення спільної педагогічної діяльності з ЗП(ПТ)О, що включає уроки, ігри, практикуми, екскурсії, спільні конкурси тощо;

б) комунікативне забезпечення: вибір засобів, форм і методів профорієнтаційного впливу на учнів під час ознайомлення з робітничими професіями;

в) психологічне забезпечення – врахування психологічних умов, що сприяють ефективній взаємодії між учнями школи та ЗП(ПТ)О.

Організаційна функція:

а) організація спільної діяльності педагогів школи та ЗП(ПТ)О як носіїв інформації про робітничі професії;

б) координація спільної навчально-пізнавальної та трудової діяльності учнів школи та професійно-технічних навчальних закладів;

в) навчання навичкам самоорганізації, саморегуляції та самоконтролю.

Комунікативна функція:

а) структуризація груп і колективів для залучення їх до освітнього процесу взаємодії між школою та ЗП(ПТ)О;

б) регламентація взаємовідносин між педагогами та учнями, а також між педагогами школи та учнями ЗП(ПТ)О, з метою розвитку почуття товариства та взаємодопомоги.

Здійснення зазначених функцій у педагогічній діяльності викладача професійного навчання буде сприяти розвитку у школярів позитивного ставлення до робітничих професій. Це, у свою чергу, може призвести до включення робітничих спеціальностей у основний або резервний професійний план випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

На підставі наведеного вище можна стверджувати, що цілеспрямована підготовка викладача професійного навчання у сфері профорієнтаційної діяльності є важливою умовою формування компетентного педагога..

1.2 Готовність майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи як педагогічна проблема

Розглядаючи завдання та функції діяльності педагогів професійного навчання в контексті профорієнтаційної роботи, важливо зосередитися на характеристиці їхньої готовності до цієї діяльності.

По-перше, необхідно надати чітке визначення поняття "готовність майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи", співвіднести його з іншими спорідненими категоріями, проаналізувати структуру готовності, а також визначити чинники, що впливають на її формування.

Сучасний етап розвитку освітньої системи вимагає підготовки фахівців, здатних ефективно використовувати свої професійні знання, вміння та навички при організації спільної профорієнтаційної роботи. Проте в процесі підготовки до професійної діяльності в рамках чинної системи освіти недостатньо уваги приділяється підготовці педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи. Це зумовлено тим, що відповідні напрямки не враховані в навчальних програмах підготовки майбутніх педагогів.

Подібна ситуація склалася внаслідок відсутності обґрунтованого зв'язку

між профорієнтаційною діяльністю навчальних закладів та закладів професійно-технічної освіти в нормативних документах, зокрема в державному стандарті.

У контексті нашого дослідження важливо розглянути такі ключові поняття, як готовність, підготовленість, підготовка, компетентність, профорієнтаційна компетентність, а також готовність до взаємодії з закладами професійно-технічної освіти. Згідно зі словником української мови, "готовність" визначається як стан, що характеризується виконанням необхідних приготувань, підготовленістю до певної дії, бажанням виконати завдання, а також згоду чи схильність до чогось.

Синонімами терміна, що розглядається, є «здатність» та «спроможність».

Здатність визначається як можливість та вміння виконувати певні дії або поводитися відповідним чином. Спроможність, в свою чергу, вказує на здатність реалізувати будь-які дії.

Підготовленість охарактеризовується як готовність до здійснення певної діяльності та наявність необхідних для цього здібностей. У контексті психолого-педагогічної теорії готовність до діяльності аналізується в працях таких дослідників, як К. Дурай-Новака, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Кондрашова, А. Ліненко, А. Пуні, В. Сластьонін, Д. Узнадзе та ін.

У психолого-педагогічній літературі немає однозначного визначення поняття «готовність», при цьому психологічні та педагогічні трактування демонструють певні відмінності. Спочатку розглянемо психологічні підходи, а згодом звернемося до педагогічних.

У своїх дослідженнях готовності студентів до навчання С. Кусакіна виділила такі компоненти:

Мотиваційно-професійний компонент: включає спрямованість на професійне навчання, обізнаність у своїй спеціальності, самостійність та усвідомлений вибір майбутньої професії на поточному етапі професійного та життєвого становлення.

Когнітивно-темповий компонент: складається з двох частин: інтелектуальної (наявність достатнього рівня інтелектуального розвитку для

засвоєння навчальної програми) та організаційно-темпової (високий темп читання, швидкість письма, навички обробки текстової інформації та високий рівень переключення уваги).

Вольовий компонент: характеризує здатність до самоорганізації та саморегуляції поведінки.

Дослідження різноманітних поглядів вчених на проблему готовності свідчить про те, що професійна готовність являє собою інтегративну структуру, яка включає в себе взаємодію кількох компонентів:

Психологічний компонент: охоплює такі аспекти, як мотивація, емоційна стабільність, соціальна зрілість та здатність до рефлексії.

Теоретичний компонент: передбачає оволодіння навчальним матеріалом, що входить до освітньо-професійної програми, активну участь у навчально-професійній діяльності та здатність до доказового аналітичного мислення.

Практичний компонент: характеризується рівнем навичок, які необхідні для вирішення професійних завдань, а також ступенем виконання професійних функцій, включаючи гностичні, проектувальні, конструктивні, організаторські та комунікативні аспекти.

Готовність майбутнього фахівця до виконання професійних завдань можна вважати важливим аспектом його особистісних якостей. Вона охоплює сукупність теоретичних знань, професійно значущих рис і основ, необхідних для успішного виконання професійної ролі. До цієї готовності також входять комунікативні навички, мотиваційно-ціннісне ставлення до майбутньої роботи, а також здатність адекватно оцінювати мету діяльності і прогнозувати її результати. За дослідженнями Е. Витуна, готовність складається з чотирьох взаємопов'язаних компонентів: пізнавального (когнітивного), емоційного (афективного), поведінкового (конативного) і вольового [36].

У контексті впровадження компетентнісного підходу в освіті, поряд із терміном «готовність», у наукових дослідженнях часто використовується поняття «компетентність» та «компетенція». Однією з найзначніших

характеристик вищої педагогічної освіти є зростаюча роль компетентності майбутніх фахівців. Сучасні вимоги до професіоналів передбачають не лише наявність кваліфікації, а й, в першу чергу, компетентності. Компетентний спеціаліст відрізняється від просто кваліфікованого тим, що не лише володіє необхідними знаннями, уміннями та навичками для успішної професійної діяльності, але й активно реалізує їх у своїй роботі, розглядаючи професію як важливу цінність. В сучасному світі потреба у компетентності є визначальною ознакою та необхідністю кожної людини. Вона сприяє ефективному вирішенню різноманітних завдань, що виникають у рамках професійної діяльності.

О. Козирєва визначає компетентність як здатність до адекватного виконання професійних дій. На думку С. Кари, готовність є основою, на якій ґрунтується професійна компетентність, досягти якої може кожен вчитель за умови постійного саморозвитку та самовдосконалення.

Аналіз численних наукових праць, присвячених підготовці фахівців (Н. Бібік, Л. Бірюк, А. Бровченко, І. Зимня, А. Маркова, О. Онопрієнко, О. Пометун, А. Радченко, Г. Селевко, А. Хуторський, Н. Яциніна та ін.), підтверджує важливість дослідження компетентнісного підходу в освітній практиці.

У контексті впровадження компетентнісного підходу в освіті, поряд із терміном «готовність», у наукових дослідженнях часто використовується поняття «компетентність» та «компетенція». Однією з найзначніших характеристик вищої педагогічної освіти є зростаюча роль компетентності майбутніх фахівців. Сучасні вимоги до професіоналів передбачають не лише наявність кваліфікації, а й, в першу чергу, компетентності. Компетентний спеціаліст відрізняється від просто кваліфікованого тим, що не лише володіє необхідними знаннями, уміннями та навичками для успішної професійної діяльності, але й активно реалізує їх у своїй роботі, розглядаючи професію як важливу цінність. В сучасному світі потреба у компетентності є визначальною ознакою та необхідністю кожної людини. Вона сприяє ефективному вирішенню різноманітних завдань, що виникають у рамках професійної діяльності.

О. Козирева визначає компетентність як здатність до адекватного виконання професійних дій [16, с.49]. На думку С. Кари, готовність є основою, на якій ґрунтується професійна компетентність, досягти якої може кожен вчитель за умови постійного саморозвитку та самовдосконалення.

Аналіз численних наукових праць, присвячених підготовці фахівців (Н. Бібік, Л. Бірюк, А. Бровченко, І. Зимня, А. Маркова, О. Онопрієнко, О. Пометун, А. Радченко, Г. Селевко, А. Хуторський, Н. Яциніна та ін.), підтверджує важливість дослідження компетентнісного підходу в освітній практиці.

Т. Садова дійшла висновку, що сутність і структура понять «готовність до професійно-педагогічної діяльності» і «професійно-педагогічна компетентність» демонструють їх тісний взаємозв'язок. Готовність і компетентність розглядаються як інтегральні багаторівневі новоутворення особистості, що відображають рівень підготовленості до виконання професійних завдань. Водночас важливо зазначити, що науковці найчастіше пов'язують термін «готовність до діяльності» із процесом професійно-педагогічної підготовки, тоді як компетентність розглядається як результат освіти в педагогічній сфері. Поняття «підготовка» і «освіта» мають спільні аспекти, однак термін «підготовка» вживається у вузькому значенні, що стосується готовності до певних видів діяльності, тоді як «освіта» пов'язана з комплексним формуванням знань, навичок і особистісних якостей у майбутнього педагога.

Н. Кобзар, досліджуючи поняття «компетентність» і «готовність», зазначає, що ці терміни збігаються в деяких аспектах. Проте між ними існують суттєві відмінності: готовність характеризується стабільною мотивацією та налаштованістю на діяльність, тоді як компетентність ґрунтується на практичному досвіді. Обидва поняття взаємопов'язані, оскільки готовність є основою для формування компетентності.

З огляду на це, важливо розглянути термін «професійно-орієнтаційна компетентність», який є близьким до нашого дослідження. М. Янцур визначає професійно-орієнтаційну компетентність як набуту в процесі життєдіяльності і

навчання професійну інформованість, що включає знання, уміння, досвід, цінності та ставлення, які можуть цілісно реалізуватися у практиці особистого професійного плану.

За визначенням Х. Процко, профорієнтаційна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання описується як інтегративна система, що охоплює здатність учителів виконувати професійні функції в рамках профорієнтаційної роботи. Це передбачає врахування різних освітніх потреб учнів, обґрунтоване спрямування професійного самовизначення та створення умов для його реалізації.

Готовність майбутнього педагога професійного навчання до профорієнтаційної діяльності може бути інтерпретована як «проекція» профорієнтаційної компетентності в специфічних умовах. Це поняття включає в себе наявність у студентів ряду важливих складових. По-перше, це усвідомлення значення та стійка мотивація до співпраці з закладами професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О) для орієнтації учнів на робітничі професії. По-друге, система знань про профорієнтацію у партнерстві з навчальними закладами, а також розуміння специфіки організації освітнього процесу в ЗП(ПТ)О. По-третє, здатність аналізувати, планувати та організовувати спільну профорієнтаційну роботу, а також уміння проводити самоаналіз своєї діяльності, визначати сильні та слабкі сторони, спиратися на позитивні аспекти та коригувати недоліки.

У процесі аналізу численних визначень концепту «готовність» виявляється, що більшість дослідників трактує цю категорію як складне явище з багатогранною структурою. Вона відображає свідоме та позитивно мотивоване ставлення до передбачуваної діяльності, наявність знань, а також формування навичок, необхідних для її успішного виконання, включаючи відповідні особистісні якості.

Важливо звернути увагу на концепцію готовності до педагогічної діяльності. Л. Кондрашова, яка вивчала морально-психологічну готовність студентів до педагогічної професії, стверджує, що готовність складається з інтегративних характеристик особистості, що включають інтелектуальні,

емоційні та вольові якості, а також професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички. Кондрашова підкреслює, що готовність до педагогічної діяльності є важливим показником професіоналізму, оскільки вона формує складну особистісну структуру, яка поєднує стійку мотивацію до діяльності, знання теоретичних аспектів педагогіки, емоційно-психологічну підготовленість та творчі здібності, що сприяють ефективності педагогічної роботи та можливості нестандартного вирішення професійних завдань.

Кондрашова також вважає, що готовність майбутнього педагога до виховної роботи включає наступні компоненти:

Мотиваційний: професійні настанови, інтереси, ідеали, бажання займатися виховною діяльністю.

Орієнтаційний: ціннісні орієнтації, пов'язані з професійною діяльністю, а також професійно-педагогічні орієнтири (алгоритми) і принципи, що визначають спрямованість дій. Пізнавально-операційний: професійна спрямованість психофізіологічних процесів, таких як сприймання, мислення, пам'ять, а також знання та вміння, необхідні для успішного виконання професійних завдань.

Емоційно-вольовий: емоційні та вольові процеси, що забезпечують успішність діяльності педагога, включаючи емоційний тонус, самовладання, ініціативність і рішучість.

Психофізіологічний: властивості та здібності, які гарантують вчителю високу працездатність в процесі виконання виховних функцій, а також здатність до саморегуляції і витримки.

Оцінний: самооцінка власної професійної підготовки та відповідність методів вирішення професійних завдань оптимальним педагогічним стандартам.

Охарактеризовуючи формування готовності студентів до управління навчальним процесом, А. Фокшек відзначає, що готовність студента до педагогічної діяльності є складним комплексом світоглядних, психологічних та фізіологічних аспектів, які формують основу усвідомлення функцій педагогічного процесу майбутнім педагогом. У педагогічній науці існує

різноманіття поглядів щодо формування готовності, а також численні дефініції терміна «готовність», що стосуються як загальної педагогічної діяльності, так і її окремих аспектів.

Виходячи з аналізу структурних компонентів готовності, які стали об'єктом досліджень багатьох вчених, наше дослідження фокусується на визначенні компонентів готовності до профорієнтаційної діяльності. Поглиблений аналіз і порівняння зазначених підходів до готовності майбутнього педагога до професійної діяльності дозволили виявити як спільні, так і відмінні позиції вчених щодо структури цього поняття. Загальним є те, що більшість науковців, використовуючи різні терміни для позначення окремих компонентів готовності, виділяють такі основні складові: знання (когнітивний або теоретичний компонент); мотивацію та ставлення (психологічний компонент); уміння і здатності їх застосовувати (практичний або операційний компонент).

Відмінності, як правило, є несуттєвими і виявляються в кількості компонентів, що формують готовність до майбутньої професійної діяльності, що можна пояснити теоретичними підходами дослідників і специфікою предмета конкретного дослідження. Дослідження наукових робіт у цій області та узагальнення різних точок зору дало можливість виявити такі складові компоненти готовності майбутніх педагогів до професійної орієнтації: мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний.

Л. Гайсіна зазначає, що мотивація виступає як основний імпульс, який стимулює активність особистості. У рамках психології мотивація розглядається як складне інтегральне явище, що складається з різноманітних рушійних сил поведінки, які проявляються через потреби, інтереси, цілі та ідеали. Ці елементи безпосередньо формують активність індивіда [41].

Внутрішня позиція особистості має тісний зв'язок із довільною саморегуляцією. Вона підкреслює, що для свідомого регулювання поведінки індивід повинен виконати певні дії або зрозуміти, яка мета цього процесу.

Навчальний процес буде ефективним, якщо його зміст стане основною метою студентів і буде тісно пов'язаний зі способами і засобами досягнення цієї

мети. Мотиваційні фактори активізують, структурують і орієнтують навчальну діяльність. Мотивація, інтерес і потреба в пізнанні є необхідними умовами навчального процесу, які відіграють важливу роль у формуванні готовності до навчання, оскільки впливають на розвиток необхідних стосунків, установок та досвіду особистості. Ці чинники сприяють формуванню професійно значущих якостей, вдосконаленню в діяльності та майстерності, що забезпечують свідоме виконання індивідуальної діяльності.

Мотиваційно-цільовий компонент готовності студентів до проведення профорієнтаційної роботи включає усвідомлення значущості колективної діяльності, наявність стійкої, свідомої потреби в оволодінні знаннями про профорієнтаційний процес, його специфіку та систему професійно-технічної освіти (ПТО) регіону. Цей компонент також передбачає вміння творчо застосовувати отримані знання у майбутній професійній діяльності. Він сприяє свідомому засвоєнню сукупності знань, що стосуються сутності та завдань колективної профорієнтаційної роботи.

Когнітивний компонент включає набір знань про профорієнтаційну діяльність, її сутність та особливості взаємодії між школою та закладами професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О). Також він охоплює знання про структуру системи професійної освіти, умови здобуття освіти в ЗП(ПТ)О, а також особливості організації навчально-виробничого процесу в установах професійної освіти.

Операційно-діяльнісний компонент готовності полягає у формуванні у майбутніх педагогів професійного навчання професійно-педагогічних умінь, необхідних для вирішення освітньо-виховних завдань у контексті профорієнтаційної роботи. Цей компонент відображає рівень оволодіння методиками реалізації такого виду діяльності, а також вміння встановлювати взаємовигідні стосунки, зокрема, в оформленні документів освітнього процесу. Він передбачає застосування теоретичних знань на практиці. Операційно-діяльнісний компонент охоплює різноманітні методи та прийоми, організаційні форми підготовки майбутніх педагогів до спільної профорієнтаційної роботи та

вимагає послідовності інтелектуальних операцій, таких як сприйняття, осмислення, узагальнення, систематизація, закріплення та практичне застосування знань. Крім того, він передбачає творчий підхід та самостійність у виконанні завдань, а також складається з системи необхідних умінь, що сприяють впровадженню теоретичних знань у практику.

Рефлексивний компонент включає здатність оцінювати досягнення та виявляти недоліки в своїй діяльності, а також передбачати шляхи оптимізації процесу, спираючись на сильні сторони особистості.

Отже, на основі аналізу наукової літератури та власного підходу до проблеми, готовність майбутнього педагога в сфері професійного навчання до проведення профорієнтаційної роботи розглядається як інтегративна характеристика особистості. Ця характеристика має систематизовану організацію та складну багаторівневу структуру, в рамках якої компоненти (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний) взаємодіють та проникають один в одного. Рівень розвитку цих компонентів визначає здатність майбутніх педагогів до ефективної профорієнтаційної діяльності.

РОЗДІЛ ІІ. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1 Педагогічні умови формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи

Для дослідження педагогічних умов, що сприяють формуванню готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності, спершу необхідно з'ясувати суть терміна «педагогічні умови». У філософському словнику термін «умова» трактується як категорію, що відображає універсальні взаємозв'язки об'єкта з тими факторами, завдяки яким він виникає та функціонує. Згідно зі словником української мови, умови визначаються як правила та вимоги, виконання яких забезпечує реалізацію певного процесу або явища.

Визначенню педагогічних умов, які сприяють ефективному формуванню різних аспектів професіоналізму педагогів, присвячено численні дослідження. Зокрема, важливими є роботи, що стосуються готовності педагога до пошукової діяльності (Г. Макагон), розвитку професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін (В. Манько), підготовленості до впровадження особистісно орієнтованих технологій (О. Палько), а також готовності майбутніх педагогів професійного навчання до здійснення професійної орієнтації учнів основної школи (Д. Завітренко) та інші.

Педагогічні умови як комплекс об'єктивних можливостей, що включає зміст навчання, методи, організаційні форми та матеріально-технічні ресурси, які сприяють ефективному вирішенню поставлених завдань. Педагогічні умови як обставини, при яких компоненти навчального процесу (зміст, викладання та навчання) представлені у найоптимальнішому взаємозв'язку, що створює сприятливу атмосферу для продуктивної співпраці між викладачем і учнем, що, в свою чергу, забезпечує ефективність навчального процесу та успішність учнів.

В. Манько описує педагогічні умови як інтегративну систему, що

складається з внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик, які взаємодіють між собою. Ця система сприяє підвищенню ефективності навчального процесу та відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [40].

Умови не виступають безпосередньою причиною явищ, але вони можуть як сприяти, так і перешкоджати реалізації причин. Тому для визначення педагогічних умов, які можуть полегшити процес формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до спільної профорієнтаційної діяльності, необхідно з'ясувати поточний рівень їхньої готовності до профорієнтації. З цією метою був розроблений комплексний тест-опитувальник, що базується на встановлених критеріях та показниках. У процесі опитування взяли участь 36 студентів спеціальності 015 "Професійна освіта" зі спеціалізацією 015.37 "Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології" Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Питання були спрямовані на виявлення: рівня усвідомлення важливості взаємодії між школою та закладами професійно-технічної освіти; орієнтації педагогічного колективу школи на співпрацю з колективами ЗП(ПТ)О в процесі профорієнтаційної роботи; знань про специфіку організації освітнього процесу в закладах професійно-технічної освіти, форм та методів спільної діяльності між школою та ЗП(ПТ)О; практичного застосування отриманих знань у співпраці з ЗП(ПТ)О під час педагогічних практик. Охарактеризуємо деякі з отриманих результатів опитування.

Співпрацю школи і ЗП(ПТ)О вважають необхідною і важливою 50 % студентів 2-го, 65 % - 3-го і 88 % - 4-го курсів.

Стосовно знання особливостей освітнього процесу в ЗП(ПТ)О, то 15-27 % респондентів дали позитивну відповідь.

Чи вважаєте ви, що існує психологічний бар'єр у школярів під час вступу до закладів професійної (професійно-технічної) освіти?» позитивні відповіді

надали 20 % студентів другого курсу, 45 % — третього та 33 % — четвертого курсів.

У контексті нашого дослідження важливими є також результати відповідей на запитання: «Чи доводилось вам під час педагогічної практики працювати спільно з колективами закладів професійної технічної освіти?» Лише 7 % студентів третього курсу та 9 % четвертого курсу надали позитивну відповідь. У той же час, організація та проведення спільних заходів, спрямованих на орієнтацію учнів на робітничі професії, дозволяють донести до них інформацію про те, що навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти може бути цікавим та творчим процесом. Здобуті знання відкривають можливості для подальшого отримання вищої освіти, кар'єрного зростання та підприємницької діяльності.

Щодо питання: «Чи готові ви, як майбутні педагоги професійного навчання, співпрацювати в контексті підготовки школярів до вибору професії?», позитивні відповіді були розподілені наступним чином: 45 % — студенти другого курсу, 35 % — третього курсу, 30 % — четвертого курсу. При аналізі результатів відповідей на це питання ми враховували, що студенти старших курсів мають більш глибоке розуміння поняття «готовність»

Аналіз даних, отриманих з опитувальників, тестувань, а також бесід з педагогами і студентами, свідчить про те, що майбутні викладачі професійної освіти недостатньо обізнані щодо специфіки організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також щодо методики проведення спільної профорієнтаційної роботи, яка спрямована на залучення учнів до робітничих професій. Окрім того, результати свідчать про відсутність у студентів навичок, необхідних для планування, організації, контролю та аналізу спільної профорієнтаційної діяльності.

У зв'язку з цим, для усунення прогалин у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання до виконання профорієнтаційної роботи доцільно запровадити у навчальний процес закладів вищої освіти науково обґрунтовану

методику підготовки випускників до цієї діяльності. Однак виникає питання про визначення умов, що сприятимуть формуванню готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи.

Педагогічні умови, необхідні для формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи, розглядаються нами як фактори, що забезпечують успішність та ефективність розвитку мотиваційно-цільового, когнітивного, операційно-діяльнісного та рефлексивного компонентів готовності в процесі професійної підготовки.

На основі аналізу наукових джерел, змісту навчального матеріалу та методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання в умовах вищих навчальних закладів, а також результатів наших досліджень, були виділені основні педагогічні умови формування готовності до профорієнтаційної роботи:

Розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів з орієнтації школярів на робітничі професії. Вона розглядається як в аспекті реалізації потенціалу особистості, так і з погляду задоволення потреб регіону, країни кваліфікованими робітничими кадрами.

Педагог професійного навчання виконує важливу роль у встановленні зв'язку між учнями та матеріальним виробництвом. Зміст навчання у школі охоплює як когнітивні, так і практичні навички, що сприяє залученню учнів до різних аспектів соціально-трудової діяльності, таких як взаємодія з технікою, людьми, знаковими системами, природою та художніми образами. Це створює умови для формування цілісного уявлення школярів про сучасну технологічну діяльність, сфери виробництва, а також усвідомлення важливості робітничих кадрів для економічного розвитку країни, що, в свою чергу, підкреслює необхідність здобуття знань у сфері професійно-технічної освіти.

Для досягнення цих цілей необхідно, щоб майбутні педагоги професійного навчання усвідомлювали важливість передачі цієї інформації учням. Реалізація цієї умови відбувається, зокрема, під час вивчення дисциплін «Професійна

педагогіка» та «Методика професійного навчання», коли студенти опановують різноманітні методи, засоби та форми профорієнтаційної роботи. У поєднанні з теоретичними знаннями ці майбутні фахівці зможуть ефективно спрямовувати учнів до вибору робітничих професій.

Визначення та реалізація можливостей навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи.

Цю умову реалізують через глибокий аналіз освітніх програм підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, включаючи навчальні плани дисциплін психолого-педагогічної та фахової підготовки. Акцент робиться на тих дисциплінах і видах навчальної діяльності, які дозволяють дослідити питання формування у школярів поваги до різноманітних видів трудової діяльності та професій. Особлива увага приділяється ролі педагогів професійного навчання в процесі професійного самовизначення учнів, місцю професійно-технічної освіти в освітній системі України, характеристикам освітнього процесу в закладах професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О) та важливості співпраці між школою та ЗП(ПТ)О для подолання дисбалансу на сучасному ринку праці. Також розглядається методичний інструментарій, який використовують вчителі технології для орієнтації учнів на робітничі професії.

Згідно з сучасною освітньою парадигмою, пріоритетами освіти є інтереси та потреби особистості, що узгоджуються з основними напрямками суспільного розвитку. Перехід від традиційної соціоцентричної парадигми до антропоцентричної, як зазначає Є. Бондаревська, вимагає переосмислення ряду педагогічних питань, зокрема в сфері педагогічної освіти, з позицій інтердисциплінарності.

Розглянемо суть інтердисциплінарності. Завдання традиційної освітньої системи, які полягали у формуванні у студентів знань, умінь і навичок, не відповідають сучасним вимогам, з якими стикається фахівець. Метою освітньої галузі «Професійна освіта», на яку спрямована діяльність педагогів

професійного навчання, є формування та розвиток проектно-технологічних і інформаційно-комунікаційних компетентностей для реалізації творчого потенціалу учнів і їх соціалізації в суспільстві. Це свідчить про необхідність оновлення освітнього процесу підготовки вчителя через впровадження компетентнісного підходу. Однак, незважаючи на це, залишається суттєва проблема — ізоляція навчальних дисциплін, коли під час вивчення певної дисципліни відсутні приклади або посилання на раніше засвоєні ключові положення інших субдисциплін, а також немає планування подальшого поглиблення отриманих знань. Важливим аспектом є також роз'єднаність педагогів: незважаючи на глибокі знання у своїх предметах, вони часто мають недостатню обізнаність зі змістом дисциплін, які викладають їхні колеги.

В національній та міжнародній науковій літературі існує безліч визначень термінів «інтердисциплінарність» та «міждисциплінарність», які мають деякі відмінності в їх концептуальному змісті, що відображає авторське трактування цих понять.

Міждисциплінарні програми базуються на переконанні, що традиційні академічні дисципліни не в змозі охопити важливі суспільні проблеми. Внаслідок цього численні дослідники об'єднали свої зусилля в рамках спільних програм, що спрямовані на реалізацію технологій, розроблених фахівцями з різних предметних галузей. У цьому контексті виникають нові терміни та області знань, такі як «педагогічна синергетика».

Деякі вчені визначають міждисциплінарність як взаємодію двох або більше академічних, наукових або мистецьких дисциплін, в той час як інші трактують її як «співпрацю» між такими галузями. Міждисциплінарність також може бути охарактеризована як інтеграція двох або більше академічних дисциплін, предметних областей або технологій.

Слід зазначити, що міждисциплінарність зазвичай спостерігається в ситуаціях, коли міждисциплінарні знання включають інформацію з двох або більше дисциплін, міждисциплінарні дослідження поєднують елементи різних

дисциплін у процесі створення нового знання, а міждисциплінарне навчання інтегрує компоненти кількох дисциплін у рамках єдиної програми.

Важливо також зауважити, що в свідомості багатьох людей утвердився стереотип про те, що кожна дисципліна має своїх спеціалістів та обмежується лише одним предметом. Таке уявлення про наукові сфери заважає взаємопроникненню та синтезу різних предметних областей.

Зосередження зусиль викладачів різних дисциплін на формуванні готовності студентів до профорієнтації та забезпеченні комплексного впливу є складною проблемою в практиці роботи вищих навчальних закладів. Хоча з філософської точки зору підготовка педагога є цілісним процесом, розподіл на предметні області є досить умовним. Реалізація міжкафедральної взаємодії викладачів є непростим завданням, що вимагає координації зусиль з боку адміністрації факультету. Для реалізації цієї умови організуються семінари, на які запрошуюються викладачі з різних дисциплін.

Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Професійна педагогіка» і «Методика професійного навчання» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту.

Реалізація вказаної умови передбачає інтеграцію в навчальний план дисциплін тем, що узагальнюють знання студентів про специфіку освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також методологію спільної діяльності.

У процесі вивчення курсів «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання» планувалося залучення студентів до виконання міждисциплінарного проекту, що включає дослідницьку діяльність, спрямовану на вивчення професійного середовища, аналіз закладів професійно-технічної освіти та їх інтернет-ресурсів. Студенти мали можливість розробити програму діяльності гуртка чи студії, спільно з закладами професійної (професійно-технічної) освіти, а також створити веб-сайт для представлення професій, що викладаються в цих закладах.

Дослідження показують, що метод проектів є важливим елементом системи продуктивної освіти, слугуючи нестандартним та нетрадиційним підходом до організації освітніх процесів через активні дії, такі як планування, прогнозування, аналіз і синтез, що сприяють реалізації особистісно орієнтованого підходу [28, с. 10].

Метод проектів відіграє значну, а іноді й ключову роль у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи, що зумовлено його численними перевагами. Існує багато наукових досліджень, які аналізують ці переваги в контексті освітнього процесу. Дослідження М. Пелагейченка висвітлює окремі аспекти використання методу проектів у підготовці вчителів технологій, проте зосереджується на проблемі формування їх готовності до організації проектної діяльності для учнів.

На основі аналізу наукових досліджень, можна виділити характеристики методу проектів, які впливають на формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи. Метод проектів має на меті вирішення чітко визначеної проблеми, зокрема навчальної, що, з одного боку, передбачає використання різноманітних методів і навчальних засобів, а з іншого — інтеграцію знань і вмінь з різних галузей науки та виробництва. Цей метод забезпечує ефективний зв'язок між теорією та практикою, а також сприяє формуванню особистісних утворень та становленню життєвих принципів і цінностей через активну участь учнів у проектній діяльності.

Обґрунтованість застосування методу проектів визначається певними умовами. Як зазначає Є. Полат, це включає наявність значущої проблеми в дослідницькому та творчому контексті, яка потребує інтеграції знань та дослідницького пошуку для її вирішення; практична, теоретична та пізнавальна значимість запланованих результатів; самостійна діяльність студентів; структуризація змістовної частини проекту; а також використання дослідницьких методів.

Проект повинен містити такі елементи: систему чітко визначених

«проектних» цілей; фізичні об'єкти, системи та соціальні процеси, що створюються або оптимізуються для досягнення зазначених цілей; розроблені та затверджені проектні документи, такі як програми, плани, розрахунки та кошториси; необхідні ресурси, включаючи матеріальні, фінансові, трудові та часові; а також комплекс управлінських рішень і заходів, спрямованих на ефективну реалізацію цілей проекту.

Виконання інтердисциплінарного проекту сприяє збагаченню індивідуального досвіду майбутніх вчителів технології не лише в сфері проектної діяльності, але й у комплексному застосуванні знань та навичок для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань.

Дослідниця О. Ломакіна виділяє низку принципів педагогічного проектування, які студенти повинні засвоїти: єдність культурного та освітнього середовища, багатомодельність, динамізм, цілісність, загальнолюдські пріоритети, інтердисциплінарність, аксіологізація, оптимізація, незалежність, діагностика, добровільність, завершеність та конструктивна цілісність [36, с. 129-130].

Цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики.

Для логічного завершення теоретичного навчання були внесені корективи в процес практичної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання шляхом розробки додаткових завдань для педагогічної практики. Серед цих завдань: скласти каталог закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) регіону та проаналізувати їх спеціальності; оцінити план виховної роботи школи з урахуванням спільної профорієнтаційної роботи з ЗП(ПТ)О; дослідити орієнтацію учнів на робітничі професії ЗП(ПТ)О та їх готовність до професійного самовизначення; розробити рекомендації для покращення співпраці з ЗП(ПТ)О; реалізувати один із запланованих заходів (зустріч, конкурс, екскурсія тощо).

Формування готовності до профорієнтаційної діяльності в умовах

взаємодії школи та ЗП(ПТ)О можливе лише за умови активного включення студентів у практичну діяльність, що сприяє поглибленню їх теоретичних знань, вдосконаленню професійних навичок та умінь. Принцип єдності свідомості та діяльності конструктивно використовується в акмеологічному аналізі особистісно-діяльнісної природи педагогічної діяльності, зокрема, готовності до профорієнтаційної роботи. Дослідження акмеологів свідчать про те, що готовність випускників вищих навчальних закладів до педагогічної діяльності необхідно вивчати в контексті їхньої активності, коли особистість розвиває складні загальні та спеціальні компетенції, засвоює нові підходи до розв'язання професійних завдань, розширює систему професійних умінь і навичок, а також змінює свої потреби та цінності у сфері праці.

Встановлені педагогічні умови та функції, що забезпечують готовність майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності, а також обґрунтовані структура, критерії і рівні їхньої готовності до цього виду роботи, створюють можливість для розроблення моделі формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності у контексті взаємодії з закладами професійно-технічної освіти.

2.2 Методика формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи

Для формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності, вважаємо за доцільне використовувати підхід, заснований на інтердисциплінарності, комплексності, а також на впровадженні інноваційних освітніх технологій і можливостей, які об'єктивно інтегровані в різні навчальні дисципліни та види діяльності.

Інтердисциплінарність виступає як ефективний засіб для подолання негативних наслідків, що виникають внаслідок надмірної спеціалізації в межах окремих предметів. Дослідники акцентують увагу на необхідності виходу за межі традиційних дисциплін, оскільки надмірна спеціалізація може бути джерелом проблем.

В рамках нашого дослідження ми пропонуємо розглядати інтердисциплінарність як специфічний вид знань і підхід до навчання, що свідомо залучає методології та термінологію з кількох дисциплін для аналізу центральних тем, проблем, подій, фактів і досвіду. На відміну від традиційного сприйняття знань як суми інформації з однієї дисципліни, інтердисциплінарність акцентує увагу на взаємозв'язках та відносинах між різними науковими напрямками.

Інтердисциплінарність виступає фундаментальним аспектом проектної технології в навчанні. Її значення особливо підкреслюється у контексті посилення профорієнтаційного аспекту всіх навчальних предметів і видів діяльності, що сприяє формуванню готовності майбутніх педагогів професійного навчання до проведення профорієнтаційної роботи.

Зокрема, інтердисциплінарність слід розуміти як взаємодію між двома або більше дисциплінами, яка може проявлятися в різних формах: від простого обміну ідеями до інтеграції комплексних концепцій, методологій, процедур, термінології, а також результатів організації дослідницької та освітньої діяльності в певній галузі. У рамках нашого дослідження ми аналізуємо потенціал ряду дисциплін, передбачених навчальним планом, в їхній інтеграції для формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до спільної профорієнтаційної роботи.

Дослідження освітніх програм підготовки педагогів професійного навчання, а також навчальних планів і програм різних дисциплін, дозволило виділити ті, що містять об'єктивно закладені можливості для формування вказаної готовності. До таких дисциплін належать: «Професійна педагогіка», «Методика», «Основи науково-педагогічних досліджень» та інші.

Для ілюстрації наведемо контекстний зміст за окремими темами курсів «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання», які спрямовані на формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності (табл. 2.4 – 2.5).

Таблиця 2.4

**Контекстний зміст дисципліни «Педагогіка», спрямований на
формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до
профорієнтаційної роботи**

№	Розділ. Тема	Контекстний зміст
1	2	3
Загальні основи педагогіки		
1.	Роль педагога професійного навчання у суспільному розвитку	Педагог професійного навчання і його роль у виконанні соціального замовлення у процесі професійного становлення випускників. Дисбаланс у структурі попиту і пропозиції на ринку праці.
2.	Функції педагога професійного навчання	Педагогічна діяльність педагога професійного навчання як поєднувальна ланка між школою і ЗП(ПТ)О у процесі співпраці з профорієнтаційної
3.	Структура педагогічних наук	Професійна педагогіка: її функції, предмет, мета, завдання, категорії.
4.	Завдання складових виховання	Шляхи формування загальнолюдських цінностей і поваги до різних видів трудової діяльності та професій. Професійно важливі якості особистості і шляхи їх формування.
5.	Комплексний підхід у вихованні	Роль родини у профстановленні молодого покоління.
6.	Система освіти України	ПТО у структурі системи освіти України. Шляхи реформування системи ПТО у руслі сьогодення.
Теорія навчання		
1.	Типи навчання	Виробниче навчання та його особливості.
2.	Принципи навчання	Використання отриманих у школі компетентностей у процесі професійного навчання та професійної діяльності.
1	2	3

3.	Зміст професійної освіти	Порівняльний аналіз змісту шкільної освіти зі змістом професійного навчання в умовах ПТО.
4.	Види навчання	Сучасні види навчання в ЗП(ПТ)О.
Теорія виховання		
1.	Методи виховання. Методи формування свідомості й переконань	Порівняльний аналіз шляхів реалізації методів виховання у ЗП(ПТ)О. Методи формування в учнів поваги до трудової і професійної діяльності.
2.	Методи організації діяльності й формування досвіду поведінки	Методи формування в учнів інтересу та спрямованості на трудову діяльність.
3.	Моральне виховання	Значення морально-етичних норм у професійній діяльності, розкриття загальнолюдських якостей сучасного робітника.
4.	Трудове виховання	Шляхи формування поваги до робітничих професій.
5.	Робота класного керівника. Напрями роботи	Місце профорієнтаційної роботи в діяльності класного керівника, його взаємодія з закладами ПТО.
6.	Проведення позакласної виховної роботи	Шляхи організації позакласної роботи на базі закладів професійно-технічної освіти.

Таблиця 2.5

**Контекстний зміст дисципліни «Методика професійного навчання»,
спрямований на формування в майбутніх педагогів професійного
навчання готовності до профорієнтаційної роботи**

№	Розділ. Тема	Контекстний зміст
1	2	3
Теоретичні основи організації процесу виховання		
1.	Суть процесу виховання. Складові процесу виховання	Діалектичний взаємозв'язок видів виховання з майбутнім професійним становленням учня.
2.	Сучасні підходи до виховання. Мета, завдання, принципи та стратегії виховання	Антропоцентризм виховної роботи в аспекті підготовки учня до свідомого вибору професії.
3.	Сучасний зміст виховання. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Цільові програми виховання та виховні технології, їх загальна характеристика	Вплив організації позанавчальної виховної роботи на професійне самовизначення учня.
4.	Система виховної роботи та етапи організації виховної діяльності педагога-вихователя	Місце роботи з профорієнтації у системі виховної роботи в класі.
Методичний інструментарій виховної діяльності педагога		
1.	Методи і форми виховання, їх класифікація	Педагогічні умови використання методів виховання з метою професійного становлення учнів, їхньої орієнтації на робітничі професії.

2.	Методика підготовки і проведення бесіди. Проведення фрагментів бесіди, їх аналіз	Особливості проведення профінформаційної бесіди про робітничі професії.
3.	Методика підготовки і проведення диспуту. Проведення фрагментів диспуту та їх аналіз	Особливості проведення диспуту, зорієнтованого на профорієнтаційну тематику.
4.	Методика підготовки і проведення конкурсів. Проведення фрагментів конкурсних програм та їх аналіз	Роль конкурсних програм у процесі ознайомлення учнів зі світом робітничих професій.
5.	Методика КТД – форми колективної творчої діяльності. Основні ознаки методики КТД та етапи її реалізації	Колективна творча діяльність як шлях пізнання особливостей виробничої діяльності у різних галузях виробництва.
Майстерність педагога у виховній взаємодії		
1.	Інтерактив як методична інновація. Методика підготовки і проведення інтерактивного виховного заняття. Проведення інтерактивних вправ, їх аналіз	Використання інтерактивних технологій у профорієнтаційній роботі.
2.	Особливості організації проектної діяльності учнів у позаурочний час. Презентація учнівських проектів	Методика залучення учнів до проектної діяльності, зорієнтованої на профорієнтаційну тематику.
3.	Діагностика ефективності процесу виховання. Методики оцінювання рівнів вихованості	Діагностики оцінювання проявів інтересу учня до різних видів діяльності робітничих професій.

У підготовці майбутніх педагогів професійного навчання ключовою дисципліною, що забезпечує формування теоретичних, практичних і методичних компетентностей студентів у сфері організації та проведення урочної і позакласної діяльності учнів, є «Методика професійного навчання». Методична компетентність викладачів професійного навчання ґрунтується на сучасних навчальних технологіях, які повинні бути досконало освоєні випускниками. Ця дисципліна висвітлює теоретичні основи та методологію професійної освіти відповідно до Державних стандартів.

Основні завдання вивчення даної дисципліни включають:

1. Аналіз основних концептуальних положень професійної освіти в Україні, а також змісту ключових аспектів Державного стандарту освітньої галузі.
2. Оволодіння теоретичними і методичними знаннями та навичками викладання, відповідно до новітніх тенденцій реформування професійної освіти, з використанням активних та інтерактивних методик, а також інформаційних засобів навчання.
3. Визначення шляхів реалізації основних принципів професійної освіти, що сприяють забезпеченню освітніх, розвивальних і виховних функцій здобувачів. Здійснення міжпредметних зв'язків, а також інтеграція знань з різних галузей науки і навчальних предметів у процесі проектно-технологічної діяльності.
4. Окреслення змісту діяльності педагога щодо організації, планування та матеріального забезпечення підготовки учнів.
5. Підготовка та розробка необхідної документації для педагогів професійного навчання.

Слід зазначити, що зміст дисципліни «Методика професійного навчання» є інтегративним і охоплює фундаментальні аспекти теорії професійної підготовки, загальні проблеми методики навчання, а також специфіку методики професійної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Аналіз мети, завдань і змісту даної дисципліни дозволяє стверджувати, що

центральне місце у розв'язанні проблем, окреслених у нашому дослідженні, займають модулі «Основи теорії професійної підготовки» і «Загальні питання методики професійного навчання» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Контекстний зміст дисципліни «Методика професійного навчання»,
спрямований на формування у майбутніх педагогів професійного
навчання готовності до профорієнтаційної роботи**

№	Розділ. Тема	Контекстний зміст
1	2	3
Основи теорії професійної підготовки		
1.	Загальні питання професійної підготовки учнів	Наступність професійного навчання робітничих професій.
2.	Історія розвитку професійної підготовки учнів у вітчизняній та зарубіжній системах освіти	Перші професійні школи в Україні, зародження профтехосвіти.
3.	Технологічна освіта в сучасній школі України	Профорієнтаційна робота у структурі професійної освіти учнів.
4.	Сучасний учитель технологій	Готовність до профорієнтаційної роботи як складова фахової компетентності педагога професійного навчання.
5.	Системи професійного навчання	Системи професійного навчання у сучасних ЗП(ПТ)О.

1	2	3
6.	Особливості процесу професійної підготовки учнів ЗП(ПТ)О	Особистісно орієнтована технологічна підготовка учнів як «проба сил» майбутньої професійної діяльності.
7.	Зміст професійної підготовки учнів у ЗП(ПТ)О	Зміст професійної освіти за умов фахової підготовки за робітничими професіями.
8.	Принципи професійної освіти	Шлях реалізації принципу педагогічного проектування під час підготовки учнів до свідомого вибору робітничої професії.
9.	Методи навчання технології	Роль пасивних, активних та інтерактивних методик навчання технологій під час розвитку професійно важливих якостей особистості учнів, спроектованих на професійну діяльність у сфері виробництва.
10.	Форми організації навчання технології	Особливості уроків виробничого навчання.
11.	Навчально-матеріальна база професійної освіти	Вимоги до навчально-матеріальної бази під час професійної підготовки учнів за робітничими професіями в умовах ЗП(ПТ)О.
12.	Особливості процесу та етапи професійного виховання, його принципи	Шляхи визначення учнями власних можливостей та співвіднесення їх з вимогами різних робітничих професій під час залучення до предметно-перетворювальної діяльності.

1	2	3
13.	Позаурочна робота з технологій	Використання можливостей позаурочної роботи в орієнтуванні учнів на робітничі професії. Приклади раціоналізаторства та винахідництва на виробництві.
14.	Трудова діяльність учнів. Організація діяльності трудових об'єднань учнів	Залучення учнів до трудових об'єднань як «проба сил» майбутньої професійної діяльності (сфера робітничих професій).
15.	Професійне самовизначення учнів у процесі професійної підготовки	Ознайомлення учнів зі шляхами отримання професій у ЗП(ПТ)О.
16.	Психофізіологічні основи професійної підготовки	Психофізіологічні основи набуття професійної майстерності кваліфікованим робітником.
Загальні питання методики навчання		
1.	Методика навчання як галузь педагогічної науки, її предмет та завдання	Зв'язок методики навчання з профорієнтологією.
2.	Державний стандарт педагога професійного навчання	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів щодо обґрунтованого вибору професії.
3.	Модернізація структури та змісту навчання	Зв'язок модернізації змісту навчання з розвитком галузей виробництва, впливом новітніх об'єктів техніки і технологій на ринок праці.

1	2	3
4.	Система форм навчальних занять	Можливості урочних та позаурочних форм щодо знайомства учнів з робітничими професіями.
5.	Урок різних типів	Профорієнтаційні можливості уроку
6.	Інноваційні педагогічні технології на уроках	Місце інноваційних технологій у досягненні профорієнтаційної мети уроку
7.	Методика організації проектно-технологічної діяльності учнів	Методика залучення учнів до проектно-технологічної діяльності з метою побудови індивідуальної професійної траєкторії.
8.	Діагностика навчальних досягнень учнів	Методика навчання учнів самооцінювання та самоконтролю під час предметно-перетворювальної діяльності з метою формування активного ставлення до майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії.

Аналіз, проведений у даному дослідженні, підтвердив доцільність та обґрунтованість інтердисциплінарного підходу до вирішення визначеної проблеми. Проте цей підхід вимагає акцентування на системоутворюючих елементах у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності. У нашому випадку такими елементами є дисципліни «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання».

Мета курсу полягає у формуванні профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання та підготовці їх до виконання

профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх школах з урахуванням потреб ринку праці та престижності професій.

Зміст даної дисципліни охоплює завдання профорієнтації в умовах ринку праці, методики дослідження проблем профорієнтації, а також загальні форми і методи профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.

Крім того, для ефективного формування готовності майбутніх педагогів до вказаного напрямку профорієнтаційної роботи у змісті дисципліни важливо розглядати різні аспекти, пов'язані з сучасними проблемами ринку праці для робітничих професій, а також системою професійно-технічної освіти, яка перебуває на етапі реформування. Програмний матеріал кожної теми дисципліни доцільно доповнити інформацією про особливості робітничих професій, а також зміни в іміджі сучасного робітника.

При оновленні змісту навчальної програми зазначеної дисципліни ми врахували структурні компоненти, критерії, їх показники та педагогічні умови, які визначені в нашому дослідженні, стосовно формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтації.

Зокрема, на лекціях з дисципліни «Професійна педагогіка», які охоплюють такі теми, як «Профорієнтація як соціально-економічна проблема: суть, мета, завдання та функції», «Професійне самовизначення школярів», а також «Методики проведення професійної активізації, консультацій та відбору», ми відзначаємо, що формування організаційно-мотиваційного та когнітивного компонентів готовності відбувається більш ефективно, коли лектор підкреслює значення знань про ринок праці, попит на робітничі професії, важливість спільної профорієнтаційної роботи, а також специфіку організації освітнього та навчально-виробничого процесів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О).

Студентам наголошується на тому, що аналіз досвіду загальноосвітніх закладів свідчить про значне зниження профорієнтаційних функцій школи у напрямку орієнтування учнів на отримання кваліфікованих робітничих професій. В умовах сучасності під час професійного самовизначення

старшокласники вважають важливими два основні чинники: об'єктивний (висока заробітна плата) та суб'єктивний (творчий характер праці). Інформація про заробітну плату, яка з'являється у рекламних оголошеннях, не потребує педагогічного втручання, тоді як суб'єктивний підхід до вибору професії може призвести до помилкових рішень, якщо заклади освіти не забезпечать учнів необхідними знаннями про їх індивідуально-психологічні особливості.

Практичні заняття зі студентами, що проходять у рамках цієї дисципліни, спрямовані на розвиток ключових аспектів операційно-діяльнісного блоку готовності, таких як гностичний, проектувальний, конструктивний, організаційний, комунікативний, інформаційний та розвивальний.

В рамках тем, що стосуються «Системи професійної орієнтації», «Системного підходу до профорієнтації», «Професійної освіти: змісту, структури та методики проведення», «Професіографії», «Класифікації та опису професій», а також «Попередньої професійної діагностики», «Методів вивчення індивідуальних особливостей учнів», ми впровадили додаткові елементи.

Зокрема, на практичних заняттях акцентували увагу не лише на аналізі специфіки різних видів діяльності педагогів у сфері професійної орієнтації, але й на важливості формування позитивного іміджу робітничих професій для школярів та суспільства загалом. Крім того, було проведено вдосконалення практичних навичок, що включало вивчення діагностичних матеріалів та документації, а також відпрацювання навичок цілепокладання та планування. Серед завдань були розробка орієнтовних планів спільної профорієнтаційної діяльності з закладами професійно-технічної освіти, а також підготовка алгоритмів дій щодо підписання угод про співпрацю з професійними навчальними закладами (ЗП(ПТ)О), створення сценаріїв спільних заходів і розвиток вмінь вирішення проблемних ситуацій.

Розглянемо деякі приклади запропонованих проблемних ситуацій:

- Умова: Під час зустрічі з представниками професійного ліцею в 9-му класі загальноосвітньої школи учень Олександр М. висловив думку, що

професія слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів є неперспективною, і зазначив, що його батьки вважають, що до ПТУ йдуть лише нездари. Які ваші дії в цій ситуації?

- Умова: Під час екскурсії до аграрного професійно-технічного закладу 8-класникам продемонстрували майстерні, де учні ЗП(ПТ)О розбирали тракторний двигун. Учениця Олена Р. висловила думку, що така робота не підходить «справжньому чоловікові», оскільки він постійно буде пахнути мастилом і матиме брудний одяг, і що вона б не хотіла, аби її майбутній чоловік мав таку професію. Яка буде ваша реакція?

- Умова: Ви класний керівник. Згідно з планом профорієнтаційної роботи, під час підготовки до класної години на тему «Світ професій» двом учням, Петру С. та Галині З., було запропоновано підготувати виступ про професію автослюсаря. Однак учні відмовились, пояснивши, що їх ця професія не цікавить, оскільки вони планують вступати до університету на юридичні спеціальності. Галина З. має високі оцінки (10–11 балів), тоді як у Петра С. середня оцінка – 8 балів. Які ваші дії?

- Умова: Під час проведення профорієнтаційної гри «Угадай професію» учениця 9 класу Тетяна Х. при описі професії «квітникар-декоратор» акцентувала увагу лише на негативних аспектах діяльності, стверджуючи, що цією професією може займатися лише невдаха. Як ви будете діяти в цій ситуації?

Для формування практичних навичок і вмінь, що виступають критеріями готовності педагогів у сфері професійного навчання, в навчальному процесі передбачалось створення педагогічних ситуацій, що моделюють реальні умови. Наприклад, у рамках теми «Професійна активізація та професійні проби; методика проведення професійних консультацій; методика професійного відбору та добору; соціально-професійна адаптація» була організована рольова гра під назвою «Вибір профілю навчання».

Уявимо умову: в дев'ятому класі заплановано проведення батьківських зборів, де основним питанням стане вибір профілю навчання для подальшого

навчання у десятому класі. В учнівських групах передбачено різноманітні профілі: математичний, фізичний, екологічний (природничо-математичний напрям); української філології, іноземної філології (філологічний напрям); технологічний та інформаційно-технологічний (технологічний напрям).

Завдання вчителя (класного керівника) полягатиме в тому, щоб пояснити батькам і учням значення прийняття рішення щодо вибору навчального профілю. Він має звернути увагу на критичні аспекти, які батькам слід врахувати, а також на способи, які допоможуть учневі ухвалити обґрунтоване і раціональне рішення. Важливо зазначити, що однією з ключових задач для вчителя є розробка науково обґрунтованих підходів для акцентування уваги батьків на перевагах аграрного профілю, навчання за яким буде реалізовано на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

При внесенні коректив до навчальних програм «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання» було враховано значення впливу самостійної роботи студентів на формування готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної діяльності.

Наприклад, у рамках вивчення теми «Профорієнтація як соціально-економічна проблема: суть, мета, завдання та функції» студенти досліджували питання «Професійна орієнтація в зарубіжних країнах». Їм було запропоновано виконати пошуково-дослідницьке завдання: з'ясувати через Інтернет та автоматичні перекладачі стан попиту на робочу силу в розвинених країнах, таких як США, Канада, Німеччина, Португалія, Польща тощо. Під час захисту своїх робіт студенти виступали з доповідями, працюючи в малих групах, обговорювали результати досліджень та формулювали власні висновки стосовно ринків праці для робітничих професій в іноземних країнах.

Проте, внесення окремих доповнень до змісту тем навчальних дисциплін «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання» не вирішує всіх аспектів досліджуваної проблематики. Внаслідок цього до програми дисципліни було додано такі теми, як «Організація профільного навчання на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти» та «Організація

спільної профорієнтаційної роботи між школою та закладами професійної (професійно-технічної) освіти».

Зміст теми «Організація профільного навчання на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти» охоплює:

- Проблеми профільного навчання учнів старшої школи, зокрема: недостатність сучасного технологічного обладнання; дефіцит викладачів та майстрів виробничого навчання з відповідною фаховою підготовкою; реалізацію державних стандартів професійно-технічної освіти; нестачу навчально-методичного забезпечення.

- Можливості та досвід упровадження профільного навчання на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

- Нормативно-правове забезпечення профільного навчання на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

- Особливості організації та реалізації профільного навчання на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти: виклики та перспективи.

- Навчально-методичне забезпечення профільного навчання на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти в Україні.

Робітничі професії в промисловій сфері, що підлягають профільному навчанню у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Профільне навчання у будівельному секторі. Профільне навчання у сфері послуг. Профільне навчання в аграрній галузі.

Фактори, що стримують розвиток профільного навчання на базі ЗП(ПТ)О.

Документальне оформлення організації профільного навчання учнів у ЗП(ПТ)О.

Зміст теми «Організація спільної профорієнтаційної діяльності між школою та ЗП(ПТ)О»: Недоліки у профорієнтаційній діяльності, що стосуються робітничих професій. Основні завдання спільної профорієнтаційної роботи між професійно-технічними навчальними закладами та загальноосвітніми школами у контексті професійної орієнтації. Умови

ефективності спільної профорієнтаційної роботи:

- Налагодження зв'язків з усіма організаціями, які займаються профорієнтаційною діяльністю (школи, підприємства, навчальні заклади, громадські організації);

- Традиційна взаємодія між ЗП(ПТ)О і загальноосвітніми школами, що забезпечує тісні контакти учнівських і педагогічних колективів на основі двосторонніх угод про співпрацю;

- Створення у навчальних закладах кабінетів або куточків профорієнтації, які служать для популяризації робітничих професій та надання консультацій для учнів і батьків щодо професій, їх змісту та умов навчання у професійно-технічних закладах (досвід організації таких кабінетів та їх ефективність у профорієнтації молоді на робітничі професії набуває дедалі більшого поширення);

- Наявність у ЗП(ПТ)О та школах спільного плану роботи з професійної орієнтації, що не перевантажений формальними заходами і спрямований на вирішення конкретних завдань;

- Використання різноманітних форм і методів профорієнтаційної діяльності;

- Профорієнтаційна компетентність педагогічних працівників як шкіл, так і ЗП(ПТ)О;

- Провідна роль вчителя технологій у забезпеченні співпраці між школою та ЗП(ПТ)О.

Суть та напрями інтеграції профорієнтаційної діяльності між загальноосвітніми школами та професійно-технічними навчальними закладами.

Основні формати спільної профінформаційної роботи включають: професіографічні екскурсії, зустрічі, професіографічні проекти і дослідження, диспути, захисти професій та конкурси професійної майстерності.

Методологія підготовки і реалізації спільних профінформаційних заходів передбачає структурований підхід до організації профорієнтаційної

роботи.

У процесі вивчення вказаних аспектів було розроблено два практичні заняття на теми: «Планування та організація спільної профорієнтаційної роботи в системі школа – ЗП(ПТ)О» та «Профорієнтаційна діяльність з учнями в рамках профільного навчання (технологічний напрям) на базі ЗП(ПТ)О». (Додаток Л).

Мета першого практичного заняття полягає в систематизації знань та вдосконаленні навичок щодо планування й організації профорієнтаційної роботи в контексті взаємодії між школою та закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

В рамках заняття майбутнім педагогам професійного навчання пропонується використання дидактичної гри для оцінки доцільності співпраці між школою та закладами професійної освіти з точки зору як учнів, так і педагогічного складу. Гра є нетрадиційною формою навчального процесу, що дозволяє студентам ефективно не лише засвоїти теоретичні знання, а й апробувати їх на практиці.

Запропонована гра спрямована на формування стратегій ефективної взаємодії між представниками школи та закладів професійної освіти, орієнтуючись на забезпечення спільної профорієнтаційної діяльності. У ході гри важливо чітко окреслити її послідовність, а також сформулювати завдання, що сприятимуть досягненню мети практичного заняття.

Для організації ділової гри необхідно:

- Визначити проблеми, що потребують вирішення учасниками гри в контексті взаємодії між школою та закладами професійної освіти в профорієнтаційній діяльності.

- Імітувати реальні ситуації та розіграти їх за ролями.

Під час проведення ділової гри «Договір» слід дотримуватись основних принципів:

- Дотримання встановленого часового регламенту.
- Взаємоповага серед усіх учасників.

- Використання «Я-висловлювань» для формулювання своїх думок.
- Дотримання правила «STOP»: ведучий має право зупинити учасника, якщо його виступ не відповідає темі або переходить на особисті питання.

На основному етапі гри, що включає моделювання діяльності щодо узгодження інтересів різних сторін та занурення в ігрові професійні ролі, міні-групи працюють над проблемою та шукають актуальні, сучасні та ефективні рішення.

Після завершення гри учасникам пропонується поділитися власними думками, що дає змогу підсумувати результати досягнення поставленої мети та вирішення завдань. Студенти не лише аналізують доцільність співпраці між школою та закладами професійної освіти, але й активно залучаються до процесу розробки договору з урахуванням усіх напрацювань.

Мета наступного практичного заняття, присвяченого темі «Профорієнтаційна робота з учнями у процесі профільного навчання на базі закладів професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О)», полягає у поглибленні знань майбутніх педагогів про організацію та реалізацію профорієнтаційної роботи з учнями в умовах профільного навчання.

Досліджуване питання тісно пов'язане з аналізом сучасних проблем та визначенням перспектив впровадження профільного навчання для старшокласників у закладах професійно-технічної освіти. У зв'язку з цим, майбутнім учителям пропонується проаналізувати методи активізації профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання (зокрема, у технологічному напрямі) за допомогою методу мозкового штурму.

Цей метод є одним з найбільш розповсюджених засобів колективного пошуку ідей, що ґрунтується на творчій співпраці всіх учасників, оскільки колективне генерування нових ідей виявляється більш ефективним, ніж індивідуальне. Суть мозкового штурму полягає у необхідності генерувати якомога більше варіантів розв'язання запропонованої проблеми за обмежений час, при цьому всі ідеї вважаються прийнятними. Всі висловлені ідеї фіксуються, аналізуються, і обираються найкращі рішення.

При визначенні проблеми для вирішення важливо, щоб вона відповідала актуальним запитам і була цікавою для майбутніх педагогів у сфері професійного навчання. Виходячи з цілей практичного заняття, проблематику, над якою студенти працюватимуть, можна сформулювати наступним чином: активізація профорієнтаційної роботи в умовах організації профільного навчання (технологічний напрям) на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Викладачу слід акцентувати увагу студентів на ключових аспектах проблеми:

- значущість даної проблеми;
- труднощі, що виникають при її розв'язанні;
- способи інтеграції організації профільного навчання на базі закладів професійної освіти з іншими напрямками співпраці педагогів та інженерів-педагогів.

Таку дискусію доцільно проводити в рамках обговорення, тому ці аспекти варто врахувати при формулюванні питань для самостійної підготовки.

У процесі генерації ідей, спрямованих на вирішення зазначеної проблеми, важливо дотримуватися ряду правил:

- критика висловлених ідей є недопустимою;
- підтримуються всі ідеї, навіть найбільш нестандартні;
- всі запропоновані ідеї фіксуються;
- висловлення ідей має бути обмежене в часі;
- учасники можуть виступати кілька разів, але по черзі;
- заборонено зачитувати попередньо підготовлені списки ідей.

Для стимулювання активності студентів, коли нові пропозиції відсутні, викладач може трансформувати проблему (наприклад, підкреслити необхідність спільної профорієнтаційної роботи педагогів професійного навчання та інших педагогічних працівників під час організації профільного навчання на базі закладів професійної освіти).

Після етапу пропозицій відбувається аналіз і систематизація

зафіксованих ідей. Можна передбачити групування запропонованих ідей за такими категоріями: конструктивні, оригінальні, вже відомі, недоречні. Група аналітиків повинна обґрунтувати свою класифікацію ідей. Результатом генерації ідей за методом «мозкової атаки» стає певна система ідей, причому найбільшу цінність представляють синтезовані ідеї, які виникають внаслідок об'єднання двох і більше концепцій.

Завершальним етапом практичного заняття має бути рефлексія, під час якої доцільно запланувати глибше дослідження висунутих конструктивних ідей у контексті виконання міждисциплінарного проекту.

Впровадження зазначеного методу в педагогічну практику дозволяє за короткий проміжок часу отримати різноманітні варіанти розв'язання проблеми, а також визначити найбільш ефективні з них. Це сприяє актуалізації знань майбутніх учителів щодо теоретичних основ профорієнтаційної роботи в контексті взаємодії між школою та закладами професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О), а також глибшому розкриттю проблематики та перспектив впровадження профільного навчання в рамках закладів професійно-технічної освіти.

Таким чином, виконання завдань практичних занять сприяє формуванню готовності майбутніх педагогів до здійснення профорієнтаційної роботи в умовах професійного навчання.

Аналіз навчальних посібників та матеріалів з дисциплін «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання» показав, що у більшості з них недостатньо уваги приділяється питанням взаємодії між школою та закладами професійно-технічної освіти. Навіть у одному з найкращих, на нашу думку, навчальних посібників «Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи» (автор М. Янцур) відсутній навчальний матеріал, що стосується нашого дослідження, за винятком теми 2.10 «Професійна орієнтація з учнями старших класів на базі МНВК». У плані-зразку або орієнтовному плані бесіди з учнями передбачено лише розгляд теми продовження освіти після 9 класу та системи професійно-технічної та вищої

освіти [46, с. 347].

Наприкінці курсу «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання» був проведений рефлексивний аналіз пізнавальної та моделювальної діяльності майбутніх педагогів, з метою оцінки їх навчальних досягнень. Також здійснювалося самооцінювання рівня готовності до профорієнтаційної роботи. Студенти мали змогу підготувати портфоліо, що включало результати їхньої діяльності, такі як виконані завдання, розроблені заходи, а також профорієнтаційні паспорти навчальних закладів, зокрема закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Важливо зазначити, що освітній процес, організований майбутніми педагогами, охоплює не лише традиційні навчальні заняття, а й самостійну роботу. Центральним елементом портфоліо виступає інтердисциплінарний проект.

Класифікація проектів може здійснюватися за різними підходами, що базуються на типологічних характеристиках, таких як домінантна діяльність у проекті, предметно-змістова сфера, кількість учасників та термін виконання. Зокрема, О. Коберник пропонує класифікацію проектів за домінантною діяльністю на дослідницькі, практико-орієнтовані, інформаційні та творчі; за галуззю виконання — на предметні та інтегровані; за змістом — на інтелектуальні, матеріальні, екологічні, сервісні та комплексні; а також за кількістю учасників — на індивідуальні, групові та колективні проекти.

Нам близький підхід до організації проектної діяльності, який обґрунтований О. Зосименко. Вона вказує, що зміст навчальних проектів визначається загальною метою та змістом педагогічних дисциплін, а тематика проектів узгоджується з модулями навчальних програм цих дисциплін. Такий підхід сприяє засвоєнню педагогічних знань як інтегрованої системи, встановленню взаємозв'язків між цими системами, а також формуванню практичних навичок застосування знань і розвитку нових ідей [95, с. 129].

У контексті нашого дослідження, з огляду на раніше визначений підхід до поняття «інтердисциплінарність», ми вважаємо, що аналіз проекту в рамках

інтердисциплінарного підходу є найбільш обґрунтованим. Інтердисциплінарний проект характеризується інтегративною природою. Його складовими є розробки (міні-проекти), створені майбутніми педагогами професійного навчання в процесі освоєння ряду навчальних дисциплін, особливо тих, що містять контекстуальний зміст, спрямований на формування готовності до профорієнтаційної діяльності. Наприклад, під час вивчення дисципліни «Методика професійного навчання» кожен студент створює проект на тему «Сучасний урок», у якому методично обґрунтовуються способи реалізації визначених профорієнтаційних цілей. В процесі засвоєння матеріалу з теорії та методики виховної роботи майбутні педагоги професійного навчання активно залучаються до проектної діяльності, пов'язаної із розробкою методики проведення спільних заходів між загальноосвітніми закладами та закладами професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О).

Запропонований інтердисциплінарний проект, що реалізується майбутніми педагогами професійного навчання з метою формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах співпраці між школою та ЗП(ПТ)О, розробляється відповідно до логіки реальної взаємодії в освітніх процесах обох типів навчальних закладів. Проект спрямований на збір інформації про потреби регіону в кваліфікованих робітниках, аналіз спільної профорієнтаційної діяльності загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів, а також на розробку документації для співпраці педагогічних колективів школи з інженерно-педагогічними командами ЗП(ПТ)О. Крім того, передбачається створення планів-конспектів уроків з чітко визначеними профорієнтаційними цілями та сценаріїв спільних заходів у системі школа - ЗП(ПТ)О.

Особливо важливо підкреслити, що майбутні педагоги професійного навчання повинні оволодіти методологією проектної технології на теоретичному, практичному та творчому рівнях, оскільки основою сучасного трудового навчання є проектно-технологічна система.

Проектна діяльність майбутніх педагогів професійного навчання має ряд

характерних ознак. Як правило, будь-яка діяльність розпочинається з усвідомлення мети. О. Коваленко, аналізуючи визначення цілей, підкреслює важливість розрізнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей у професійному навчанні. Вчений зазначає, що метою професійного навчання є формування певних якостей та властивостей особистості, які забезпечують можливість здійснення професійної діяльності в обраній сфері. Це має бути враховано при визначенні тактичних цілей навчання дисциплін.

У рамках нашого дослідження ми стверджуємо, що ключовою характеристикою діяльності під час виконання інтердисциплінарного проекту є чітке формулювання "тактичної" мети, яка полягає у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання до виконання профорієнтаційної роботи. Оперативні цілі проекту визначаються через виконання наступних завдань:

1. Дослідити інформацію про систему професійно-технічної освіти (ПТО) в регіоні та конкретному закладі професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О). Розробити профорієнтаційний паспорт для ЗП(ПТ)О та загальноосвітньої школи.
2. Проаналізувати потреби регіону в робітничих кадрах і вивчити через Інтернет попит на відповідні професії.
3. Розробити професіографічну картку для визначеної професії.
4. Підготувати угоду про співпрацю між загальноосвітньою школою та визначеним ЗП(ПТ)О.
5. Створити презентаційну веб-сторінку для представлення ЗП(ПТ)О учням.
6. Підготувати презентацію ЗП(ПТ)О, що детально висвітлює зміст робітничих професій, за якими проводиться навчання.
7. Розробити план-конспект нетрадиційного уроку, спрямованого на орієнтацію учнів на робітничі професії.
8. Створити план-конспект спільного виховного заходу з ЗП(ПТ)О.

Обмеженість у часі, а також визначеність термінів початку і завершення проекту є додатковою ознакою проектної діяльності майбутніх педагогів

професійного навчання. Виконання інтердисциплінарного проекту слугує критерієм оцінювання навчальних досягнень студентів у сфері теорії та методики профорієнтаційної роботи, тому строки його реалізації повинні відповідати навчальному процесу.

Для залучення до проектної діяльності необхідно також наявність відповідних ресурсів, зокрема інформаційних. Майбутні педагоги професійного навчання отримують диференційовані завдання в межах інтердисциплінарного проекту, що передбачає інтеграцію знань і навичок, а також прояв самостійності. Структура та процес реалізації запланованих заходів у рамках інтердисциплінарного проекту підпорядковуються досягненню визначеного результату, що вказує на творчий характер проекту.

Основними принципами проектної діяльності майбутніх вчителів під час виконання інтердисциплінарного проекту є: принцип самостійності, принцип креативності, принцип відповідності актуальним потребам, принципи елективності, а також само- і взаємоконтролю.

Цінним і продуктивним є підхід Б. Андрієвського до впровадження проектно-модульної технології в процес формування дослідницьких компетенцій у студентів. Цей підхід базується на алгоритмі, що включає такі етапи: інформаційно-діагностичний, прогностно-проектний, конструктивний, дослідницький, презентаційний та рефлексивний модулі [3].

Для оцінювання проектів, виконаних із навчальною метою, існує безліч критеріїв. До них належать вміння планувати, обсяг зібраної інформації, її достовірність, наявність власного бачення проблеми та здатність репрезентувати результати дослідження.

Критерії оцінювання міждисциплінарних проектів мають включати еталонні вимоги до підготовки, розроблення, виготовлення, оформлення та захисту проектних робіт. Оцінювання здійснюється на всіх етапах виконання проектів і фіксується викладачем у формі балів за кожен з етапів.

Моніторинг діяльності студентів під час виконання індивідуальних завдань вимагає від викладача оцінювання не лише якості виконаної роботи, а

й мотивації, ґрунтовності, відповідальності та наполегливості студентів. Крім того, під час оцінювання міждисциплінарних проектів слід враховувати індивідуальні особливості кожного студента та рівень складності проектів.

Методика оцінювання проектів повинна сприяти активізації пізнавальної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання, розвитку їх самостійності, свідомому засвоєнню знань, умінь і навичок, необхідних для організації профорієнтаційної роботи. В процесі проектної діяльності потрібно постійно коригувати та вдосконалювати систему оцінювання проектних робіт.

Після завершення проекту створюється електронне портфоліо, яке містить результати роботи всіх студентів групи, зафіксовані на одному носії. Цей диск слугує методичним матеріалом для педагогічної практики.

Таким чином, залучення майбутніх педагогів професійного навчання до виконання міждисциплінарних проектів не лише сприяє формуванню їх готовності до профорієнтаційної роботи, а й дозволяє оцінити рівень розвитку ключових компонентів, таких як мотиваційно-цільовий, когнітивний та операційно-діяльнісний.

Педагогічна практика відіграє важливу роль у формуванні готовності майбутніх педагогів професійного навчання до спільної профорієнтаційної роботи з інженерно-педагогічними колективами закладів профтехосвіти. Вона забезпечує можливість застосування отриманих науково-теоретичних знань у практичній педагогічній діяльності та є необхідною умовою для глибокого засвоєння студентами педагогічної науки. Педагогічна практика також надає безмежні можливості для самовираження кожного студента та формування елементів їхнього власного педагогічного досвіду .

З метою формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до профорієнтаційної роботи під час проходження педагогічних практик нами були допрацьовані їх програми (Додаток П).

Безвідривна практика реалізується в умовах інтеграції навчально-практичної та самостійної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. Це сприяє спрямуванню практики студентів на глибоке осмислення

сутності профорієнтаційної діяльності в контексті загальноосвітніх навчальних закладів, а також на формування готовності до її здійснення у співпраці з закладами професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О).

Серед основних завдань практики можна виділити ознайомлення не лише із системою профорієнтаційної роботи ЗП(ПТ)О, а й із діяльністю класного керівника та педагога професійного навчання, що має на меті підготовку учнів до усвідомленого вибору професії.

До змісту практичної діяльності студента під час проходження безвідривної (навчально-методичної) практики було включено такі аспекти: надання допомоги педагогам ЗП(ПТ)О у створенні наочних матеріалів, добір інформації для уроків та профорієнтаційних куточків; ознайомлення з педагогічним досвідом класного керівника у взаємодії з батьками щодо професійного становлення учнів; участь у виховних заходах профорієнтаційного спрямування; ознайомлення з професійними виданнями, складання списку літератури та посилань на інтернет-ресурси, що містять інформацію про ЗП(ПТ)О та робітничі професії; а також внесення матеріалів про ЗП(ПТ)О до педагогічної скарбнички.

Таким чином, під час проходження безвідривної практики акцент зроблено на закріпленні знань, які виокремлюються в контексті дисциплін, що сприяють формуванню у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної роботи.

У рамках комплексу заходів, спрямованих на формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до спільної профорієнтаційної діяльності, передбачено такі завдання під час педагогічної практики: складання переліку ЗП(ПТ)О регіону та аналіз їх спеціальностей; розробка плану співпраці з ЗП(ПТ)О; організація спільного виховного заходу; створення комп'ютерної презентації спеціальностей ЗП(ПТ)О; добір діагностичних методик для самооцінки учнями їхньої спрямованості на спеціальності ЗП(ПТ)О; аналіз стану спрямованості учнів на робітничі професії та оцінка рівня готовності до професійного самовизначення.

Ефективність запропонованої методики формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи була перевірена в ході педагогічного експерименту.

РОЗДІЛ III. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Організація педагогічного експерименту

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, а також узагальнення практичного досвіду навчальних закладів, що готують майбутніх педагогів професійного навчання, стосовно формування готовності до профорієнтаційної діяльності, свідчить про недостатню дослідженість цієї проблеми. Однак важливість зазначеного питання є неоціненною як для молодих людей, так і для суспільства в цілому. У зв'язку з цим постає необхідність обґрунтування педагогічних умов, моделі готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи та методичних підходів до формування цієї готовності. Вказані аспекти розглянуті в попередніх розділах.

Відповідно до визначеної мети дослідження, система поставлених завдань реалізується через розв'язання окремих наукових питань:

1. Проаналізувати стан профорієнтаційної роботи в контексті взаємодії загальноосвітніх шкіл і професійно-технічних навчальних закладів, визначивши основні завдання та функції педагогів професійного навчання у спільній профорієнтаційній діяльності.
2. На основі аналізу актуального стану та перспектив розвитку педагогічної освіти уточнити сутність і структуру поняття готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи.
3. Охарактеризувати змістовий компонент готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної діяльності.
4. Визначити критерії та показники оцінки готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи, а також ієрархію її рівнів.
5. Провести оцінку вихідного рівня сформованості готовності до профорієнтаційної діяльності у студентів.
6. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови, що сприяють

формуванню готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи.

7. Розробити структурно-компонентну модель формування готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи в умовах співпраці з закладами професійно-технічної освіти.

8. Створити методiku формування готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи.

9. Експериментально перевірити ефективність розробленої методики формування готовності майбутніх педагогів до профорієнтаційної діяльності.

Послідовне вирішення вказаних проблем забезпечує досягнення загальної мети магістерського дослідження. Органічною складовою даного дослідження став педагогічний експеримент, який синтезував різноманітні методи дослідження для перевірки ефективності запропонованої моделі формування у майбутніх педагогів готовності до профорієнтаційної діяльності. Процес підготовки, проведення експерименту та аналізу отриманих результатів передбачав дотримання основних принципів, викладених у наукових працях, присвячених його організації (С. Гончаренко, В. Нікандро, С. Сисоєва, А. Піскунов та ін.).

Відповідно до визначення С. Гончаренка, педагогічний експеримент є «...науковим дослідженням або спостереженням досліджуваного явища в умовах, спеціально створених для цього, які дозволяють спостерігати за його розвитком, управляти ним і відтворювати при повторенні цих умов. Суттєвою характеристикою експерименту є активне втручання дослідника в об'єкт педагогічного пошуку» [45].

Педагогічний експеримент слугує важливим інструментом для перевірки гіпотез у рамках дослідницької діяльності. У процесі експерименту створюються специфічні ситуації та умови, які реалізують певні гіпотетичні причини, що дозволяє фіксувати ступінь їх відповідності сформульованим припущенням. Достовірність висновків, отриманих на основі результатів експерименту, безпосередньо залежить від якості його підготовки та проведення. Як зазначає А. Киверялг, педагогічний експеримент є

специфічним видом експерименту, основною метою якого є визначення порівняльної ефективності методів, що використовуються в освітньому процесі [32, с.89].

Педагогічний експеримент, в порівнянні з іншими методами, має кілька унікальних переваг. Він дозволяє: через активний вплив на досліджуване явище перевірити ефективність освітніх інновацій; порівняти ефективність різних чинників у структурі педагогічного процесу та вибрати оптимальні їх комбінації; виявити необхідні та достатні умови для успішного перебігу певних процесів.

А. Нікандров акцентує увагу на існуючих труднощах в організації експерименту у педагогіці за класичною схемою. Ці труднощі зумовлені кількома факторами:

- Інтегративний, складний, багатофакторний та багатовимірний характер об'єктів дослідження у педагогіці.
- Складністю, а іноді й неможливістю формалізації та кількісного опису таких об'єктів.
- Цілісним, системним та нелінійним характером залежностей між досліджуваними об'єктами.
- Організаційними проблемами, що виникають під час проведення експерименту.
- Проблемою репрезентативності результатів експерименту, проведеного з конкретною групою осіб у специфічних умовах.

Методика формувального етапу експерименту має свою специфіку: засоби, розроблені для формування готовності, були органічно інтегровані в освітній процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, що не вимагало додаткових занять. Зміст підготовки кардинально не змінювався, але доповнювався, варіювалися засоби та умови, завдяки яким у студентів формувалася зазначена готовність.

Вона передбачала реалізацію комплексу педагогічних засобів, спрямованих на формування готовності. Ефективність експерименту оцінювалася шляхом порівняння результатів початкових та кінцевих зрізів, рівнів сформованої готовності студентів контрольних та експериментальних груп, а також їх порівняння з рівнем розвитку готовності в масовій практиці.

У зв'язку з тим, що чисельність студентів, які навчаються за спеціальністю 015 "Професійна освіта", спеціалізація 015.37 "Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології", зазвичай обмежена однією групою на курс (без урахування студентів заочної форми навчання), експеримент був реалізований за псевдопаралельною методологією, описаною С. Гончаренком. Дана методологія передбачає порівняння даних аналогічних об'єктів (студентських груп), отриманих у минулому навчальному році (без впровадження активного фактора), з даними поточного року (з його впровадженням), за умови збереження інших основних параметрів навчального процесу.

В експериментальній групі реалізовувалися засоби, спрямовані на формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи під час вивчення дисциплін «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання», виконання комплексного інтердисциплінарного проекту та педагогічної практики. Склад експериментального комплексу наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Склад експериментального комплексу, спрямованого на формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної роботи

Експериментальний комплекс

Мета	Засоби	Результат
------	--------	-----------

Формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної роботи	Засоби контекстного формування готовності до профорієнтаційної роботи під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного, методичного та інформатичного циклів.	Мотивація до організації профорієнтаційної роботи . Оволодіння вміннями аналізу системи профтехосвіти. Сформованість елементів знань щодо системи профтехосвіти
	Завдання на безвідривну педагогічну практику	Сформованість елементів знань про систему ПТО регіону та про можливості спільної профорієнтаційної роботи
	Дисципліна «Професійна педагогіка» і «Методика професійного навчання»	Оволодіння системою знань та вміннями здійснювати профорієнтаційну роботу
	Виконання комплексного інтердисциплінарного проекту	Оволодіння системою умінь проектування профорієнтаційної роботи
	Завдання на педагогічну практику на робочому місці педагога професійного навчання	Готовність до профорієнтаційної роботи . Рефлексія.

Більш детальна характеристика засобів, які належать до складу експериментальних груп, подана у параграфі 2.3.

У процесі організації експериментального дослідження ми виходили з концепції, згідно з якою готовність майбутніх педагогів професійного навчання

до профорієнтаційної діяльності є інтегративним утворенням особистості. Це утворення має системну організацію та складну багаторівневу структуру, в якій компоненти (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний) взаємодіють і взаємопроникають між собою. Ступінь сформованості цих компонентів є показником здатності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи.

Враховуючи ці положення, ми розробили етапи, зміст і методологію експериментальної роботи, проведеної в межах нашого магістерського дослідження. Відповідно до результатів теоретичного аналізу, був створений науковий апарат для проведення експерименту.

Основною метою експерименту є перевірка педагогічних умов, які реалізуються в запропонованій методиці підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності.

Для досягнення цієї мети передбачено розв'язання таких завдань: — визначення контрольних та експериментальних груп студентів; — розробка методик для оцінювання рівня прояву різних компонентів готовності майбутніх педагогів і виявлення вихідного рівня цієї готовності; — створення комплексу засобів експериментального впливу на експериментальні групи; — реалізація експериментального комплексу у зазначених групах; — виявлення проміжних рівнів готовності; — визначення підсумкового рівня готовності; — проведення математичної обробки отриманих емпіричних даних і формулювання висновків щодо ефективності запропонованої педагогічної технології.

Дана експериментальна робота базується на припущенні, що досягнення достатнього рівня готовності майбутніх педагогів професійного навчання до проведення профорієнтаційної роботи можливе за умови доцільного інтегрування засобів, що об'єктивно включені в зміст психолого-педагогічних та фахових дисциплін, а також педагогічної практики. Це інтегрування має здійснюватися шляхом реалізації міждисциплінарних проєктів із застосуванням сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних

технологій.

Залежна змінна експерименту: рівень готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи.

Часткові залежні змінні:

- рівень розвитку мотиваційного компонента готовності;
- рівень розвитку когнітивного компонента готовності;
- рівень розвитку операційно-діяльнісного компонента готовності;
- рівень розвитку рефлексивного компонента готовності.

Експериментальний чинник (незалежна змінна): міжпредметний комплекс засобів, що сприяє формуванню готовності до профорієнтаційної роботи та реалізує визначені педагогічні умови.

Учасники експерименту: викладачі закладів вищої освіти (ЗВО), студенти ЗВО, а також педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О).

Модель готовності педагога професійного навчання до взаємодії з ЗП(ПТ)О в організації профорієнтаційної роботи наведена у параграфі 1.2.

Модель процесу формування готовності педагога до організації профорієнтаційної роботи описана у параграфі 2.2.

Педагогічний експеримент, що проводився в 2023-2024 навчальному році, складався з п'яти етапів: діагностичного, організаційно-підготовчого, констатувального, формувального та контрольного.

На діагностичному етапі було розроблено критерії та методики для оцінювання рівня професійної орієнтації учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, школярів, а також готовності майбутніх педагогів професійного навчання та інженерно-педагогічних працівників до профорієнтаційної роботи в умовах співпраці. У рамках цього етапу діагностика охопила 36 респондентів. Використання тестування, опитувань та експертних оцінок дало змогу оцінити стан співпраці між школою та закладами професійної (професійно-технічної) освіти щодо орієнтації учнів на робітничі професії та готовність майбутніх педагогів до відповідної діяльності.

На організаційно-підготовчому етапі експерименту було розроблено зміст експериментального компонента, який включав методичні матеріали, завдання для студентів різних навчальних дисциплін та видів практики, а також завдання для виконання міждисциплінарного проекту.

Констатувальний етап експериментальної роботи передбачав доопрацювання методик оцінки рівня готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності, визначення контрольних та експериментальних груп, проведення оцінювання готовності педагогів, а також зведення і математичну обробку отриманих результатів. Важливим етапом також було порівняння контрольних та експериментальних груп за статистичними критеріями.

Основою для проведення експерименту слугували Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, де у експериментальних групах навчалися 22 студенти експериментальної групи та 28 студентів контрольної групи, всі з яких були студентами денної форми навчання.

На формульовальному етапі експерименту реалізовувалась програма формульовальної дії в експериментальних групах, а також здійснювався проміжний контроль за рівнем виявлених залежних змінних.

На контрольному етапі педагогічного експерименту проводилось оцінювання рівня готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності, а також зведення і математична обробка результатів оцінювання. На цьому етапі відбувалось порівняння контрольних і експериментальних груп за статистичними критеріями, що дало можливість сформулювати висновки щодо ефективності розробленої методики формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи.

Для кількісного аналізу даних, отриманих під час проведення педагогічного експерименту, було застосовано методи математичної статистики. У процесі реалізації педагогічного експерименту з метою збору

емпіричних даних на кожному етапі дослідження використовувалися різноманітні взаємодоповнюючі методи, зокрема анкетування, бесіди, тестування, педагогічне спостереження та методи математичної статистики. У ході емпіричного дослідження ми усвідомлювали важливість охоплення репрезентативної вибірки респондентів, що сприяло забезпеченню об'єктивності та достатньої точності отриманих результатів.

При розробці анкет і тестів для студентів, які брали участь в експерименті, ми враховували такі вимоги:

- Анкети і тести повинні бути пов'язані як із програмним матеріалом, що вивчається в процесі освоєння різних дисциплін, так і з відомостями, які студенти можуть здобути під час виконання комплексних міждисциплінарних проектів.

- Зміст анкет має відображати ставлення майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності та їх здатність до самооцінювання.

- Запитання тестів повинні бути спрямовані насамперед на виявлення готовності студентів за когнітивним критерієм.

Використаний метод тестування є методом педагогічної діагностики, що передбачає застосування стандартизованих завдань. Цей метод застосовується для вимірювання індивідуальних відмінностей особистості, насамперед у сфері знань (тести досягнень). Тестування відзначається точністю, відносною простотою та доступністю.

Методологія підготовки та проведення тестування включала реалізацію наступних етапів:

1. Визначення мети тестування та її декомпозиція шляхом формулювання завдань.

2. Розробка інструкцій для виконання тесту.

3. Створення тестових завдань, розробка шкали оцінювання, оцінювання тесту експертами, а також перевірка його валідності та надійності.

4. Проведення тестування.

5. Математична обробка та інтерпретація отриманих результатів.

Анкетування, як метод педагогічного дослідження, здійснюється за допомогою опитувальників, метою яких є виявлення поглядів, ціннісних орієнтацій, соціальних установок та індивідуальних особливостей респондентів.

Цей метод використовувався на діагностичному, констатувальному та контрольному етапах експерименту:

На діагностичному етапі – для визначення стану готовності вчителів технологій та студентів за напрямом підготовки «Технологічна освіта», а також для розробки педагогічно обґрунтованої технології її формування.

На констатувальному та контрольному етапах – з метою дослідження рівня готовності до профорієнтаційної діяльності студентів експериментальних і контрольних груп.

З метою виявлення загального стану готовності до профорієнтаційної діяльності було розроблено опитувальник і тест (Додатки И, К).

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що була розроблена програма експерименту (Додаток С), спроектовані етапи її реалізації та визначені параметри для оцінки ефективності нової методики формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності в контексті співпраці з закладами професійної (професійно-технічної) освіти. На основі цих параметрів були створені методики оцінювання рівня мотивації, знань, навичок та рефлексії студентів, що дозволило здійснити порівняння експериментальних результатів та виявити динаміку розвитку компонентів досліджуваної готовності.

3.2 Результати експериментально-дослідної роботи з формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи

У процесі експериментальної роботи ми використали раніше розроблені методики для оцінки ступеня сформованості готовності майбутніх педагогів

професійного навчання до здійснення профорієнтаційної діяльності. Це дозволило узагальнити дані щодо рівня готовності та, відповідно, оцінити ефективність запропонованої методики формування впливу. Діагностика проводилась відповідно до обґрунтованих компонентів готовності, а саме: мотиваційно-цільового, когнітивного, операційно-діяльнісного та рефлексивного. У кінці експерименту ми здійснили аналіз та узагальнення отриманих результатів. Далі розглянемо діагностику кожного з компонентів більш детально.

Мотиваційно-цільовий компонент. Для визначення ступеня зацікавленості учасників освітнього процесу в проведенні профорієнтаційної роботи на діагностичному етапі експерименту було здійснено анкетування та тестування педагогів і студентів.

Мета анкет і тестів для студентів: визначити ставлення студентів та рівень їхньої підготовленості до проведення профорієнтаційної роботи (Додаток А – виявлення інтересу та готовності до профорієнтаційної роботи; Додатки Д, Е - опитувальник і тест на визначення готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи).

Аналогічні анкети й тести проводились з викладачами ЗВО (Додаток И – опитувальник, Додаток К – тест).

Підсумовуючи результати анкетування респондентів, можна стверджувати, що 44% студентів та 83% педагогів вважають спільну профорієнтаційну діяльність між школою та закладами професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О) необхідною та важливою. Аналіз отриманих даних, а також результати бесід з викладачами, вказують на те, що більшість із них (19 осіб) демонструє високий рівень усвідомлення значущості цієї спільної роботи. Однак, варто зазначити, що значна частина педагогів (12 осіб, або 68%) вважає, що основна увага повинна бути зосереджена на потребах суспільства або виробництва, а не на інтересах та потребах окремого учня. Така мотивація не узгоджується з гуманістичним (антропоцентричним) підходом, що акцентує увагу на інтересах особистості.

Щодо когнітивного компонента, рівень загальної профорієнтаційної обізнаності в цілому є задовільним. Більшість студентів (53%) та викладачів (76%) мають знання про основні елементи профорієнтаційної роботи, її форми та методи, хоча, як правило, акцентують увагу лише на традиційних підходах, не враховуючи новітні педагогічні інновації.

Знання про інформаційний блок, що стосується структури та функцій закладів професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О), є надзвичайно обмеженим. Більшість опитаних не змогли надати чітку характеристику рівнів професійно-технічної освіти, типів професійно-технічних навчальних закладів, а також особливостей організації навчально-виробничого процесу та проходження виробничої практики. Крім того, респонденти не знали, який розмір стипендії отримують учні. Важливо відзначити, що рівень обізнаності педагогів професійного навчання не суттєво відрізнявся від рівня знань студентів. Така недостатня поінформованість негативно позначається на проведенні заходів щодо профорієнтації учнів на робітничі професії.

Детальніше розглянемо результати оцінювання в рамках інформаційного блоку. Щодо професійного середовища, студенти четвертого курсу зазвичай називали від 1 до 3 закладів професійно-технічної освіти у своєму регіоні, хоча в кожній області України налічується не менше 20 таких закладів. Вони також вказали на 3 спеціальності, за якими здійснюється підготовка кваліфікованих робітників. Ситуація серед відповідей учителів виявилася не набагато кращою: в середньому вони згадували 3-4 заклади професійно-технічної освіти та 5-6 спеціальностей. Лише 31,5% студентів та 33% вчителів технологій змогли назвати розмір стипендії учнів ЗП(ПТ)О. Важливо зазначити, що це питання тесту містило 5 варіантів відповідей, отже, ймовірність вгадування становить 20% (1/5). Якщо розглянути правильні відповіді, то їх надали лише 11,5% студентів і 13% учителів.

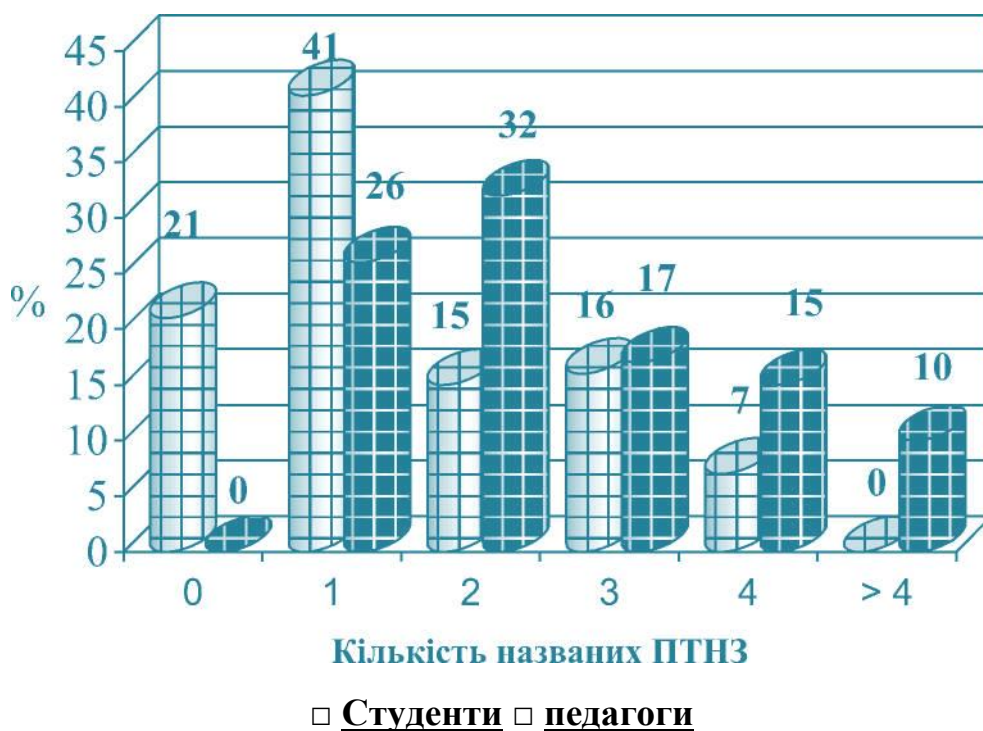

Рис. 3.2 Розподіл учителів шкіл та студентів за знанням закладів профтехосвіти регіону (у %).

Рис. 3.3 Розподіл учителів та студентів за знанням спеціальностей, що представлені в закладах профтехосвіти регіону (у %)

Рівень обізнаності щодо структурних та функціональних аспектів закладів професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О) залишається вкрай низьким.

Більшість опитаних не змогли чітко визначити рівні професійно-технічної освіти, типи відповідних навчальних закладів, особливості організації навчально-виробничого процесу та виробничої практики, а також не знали розміру стипендій, які отримують учні. Важливо відзначити, що рівень обізнаності педагогів професійного навчання мало відрізнявся від рівня знань студентів, що свідчить про загальну низьку інформованість у цій сфері. Така ситуація негативно впливає на ефективність профорієнтаційної роботи серед школярів у напрямку робітничих професій.

Детальніше зупинимося на результатах оцінки в рамках інформаційного блоку, що стосується професійного середовища. Студенти четвертого курсу назвали лише 1–3 професійно-технічні заклади свого регіону, хоча в кожній області України таких закладів налічується не менше 20. Крім того, студенти змогли згадати в середньому 3 спеціальності, за якими ведеться підготовка кваліфікованих робітників. Аналогічні відповіді педагогів були дещо кращими: вони назвали 3–4 заклади та 5–6 спеціальностей. Що стосується питання про розмір стипендії учнів, то правильну відповідь дали лише 31,5 % студентів та 33 % вчителів технологій. Варто зазначити, що тест містив п'ять варіантів відповідей, що давало ймовірність вгадування 20 %, проте з уточненими правильними відповідями впоралися лише 11,5 % студентів та 13 % вчителів.

У процесі оцінювання використовувались методики та шкали, описані в параграфі 3.1. У ролі експертів виступили науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів, що забезпечують викладання дисципліни «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання», керівники педагогічної практики. Для проведення експертизи використовувались експертні бланки (Додаток К).

Аналіз даних, поданих у табл. 3.5, свідчить про те, що на початковому етапі експерименту розподіл студентів контрольної та експериментальної груп за визначеними критеріями відповідав вихідному та низькому рівням. Виникає питання щодо визначення статистичної значущості відмінностей між цими вибірками, оскільки для правильного проведення експерименту різниця перед

початком формувального етапу не повинна бути істотною. Для порівняння контрольної та експериментальної груп можуть бути використані різні статистичні методи. У даному дослідженні застосовувався критерій узгодженості Пірсона, який є доцільним у педагогічних дослідженнях завдяки своїй невибагливості до типу розподілу випадкових величин і можливості порівняння самих розподілів.

Таблиця 3.5

Оцінка сформованості компонентів готовності до профорієнтаційної роботи на констатувальному етапі експерименту

Компоненти готовності		ЕГ (92 особи)		КГ (120 осіб)		Різниця %
		Осіб	%	Осіб	%	
Мотиваційно- цільовий	Вихідний	29	31,5	36	30,0	1,5
	Низький	36	39,2	50	41,7	-2,5
	Середній	20	21,7	19	15,8	5,9
	Достатній	7	7,6	15	12,5	-4,9
Когнітивний	Вихідний	53	57,6	66	55,0	2,6
	Низький	25	27,2	39	32,5	-5,3
	Середній	12	13,0	10	8,3	4,7
	Достатній	2	2,2	5	4,2	-2,0
Операційно- діяльнісний	Вихідний	56	60,9	64	53,3	7,5
	Низький	26	28,3	37	30,8	-2,6
	Середній	8	8,7	15	12,5	-3,8
	Достатній	2	2,2	4	3,3	-1,2
Рефлексивний	Вихідний	42	45,7	47	39,2	6,5
	Низький	28	30,4	47	39,2	-8,7
	Середній	17	18,5	18	15,0	3,5
	Достатній	5	5,4	8	6,7	-1,2

На початку формувального етапу експерименту було проведено аналіз рівня готовності майбутніх педагогів професійного навчання до здійснення

профорієнтаційної діяльності. Це дозволило визначити подібність у розподілі контрольної та експериментальної груп за кожним із критеріїв.

Далі розглядається динаміка формування складових готовності впродовж експерименту. Основні етапи процесу описані в розділі 2.2: мотивація, актуалізація попереднього досвіду, визначення шляхів формування готовності, розвиток наукових знань та формування навичок, необхідних для профорієнтаційної роботи, їх закріплення у процесі педагогічного тренінгу, а також застосування набутих знань під час педагогічної практики та їх систематизація. Крім того, зазначено використання досвіду у моделюванні окремих аспектів профорієнтаційної діяльності, а також розвиток і вдосконалення готовності під час педагогічної практики, з подальшою систематизацією результатів та корекцією напрямків подальшого вдосконалення. У заключному етапі також визначаються шляхи подальшого вдосконалення готовності та формування індивідуального стилю діяльності. Проте, через надмірну деталізацію цього процесу, діагностика на кожному з етапів була складною, тому було вирішено обмежитися аналізом рівня готовності за узагальненими блоками, що об'єднують кілька детальних етапів.

Перший блок включав засвоєння інформації про систему професійно-технічної освіти під час вивчення дисциплін і виконання інтердисциплінарних проєктів, з подальшим закріпленням набутих знань у процесі безперервної педагогічної практики. Після завершення цього етапу проводився перший проміжний зріз рівня готовності студентів до профорієнтаційної діяльності.

Другий блок був спрямований на систематизацію отриманих знань і вмінь та розвиток інших компонентів готовності. На цьому етапі використовувались можливості дисциплін «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання», до яких додавались знання про систему професійно-технічної освіти, особливості робітничих професій, імідж сучасного робітника, шляхи здобуття робітничих професій та подальший кар'єрний розвиток, а також економічні аспекти профорієнтаційної роботи, пов'язані з сучасними тенденціями на ринку праці.

На цьому етапі використовувалися такі методи, як проблемні лекції, практичні заняття, дискусії, дослідницькі завдання, моделювання ситуацій, педагогічний тренінг та ділові ігри.

У процесі засвоєння змісту дисциплін «Професійна педагогіка» та «Методика професійного навчання» відбувалося формування мотиваційного, когнітивного та операційно-діяльнісного компонентів готовності студентів під час лекційних та семінарських занять. Студенти здобули знання щодо сутності, структури та основних складових готовності педагога професійної освіти до виконання профорієнтаційної діяльності, ознайомилися з актуальним станом професійної орієнтації в загальноосвітніх школах і закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О), а також набули досвід самостійної роботи. Опис методики роботи наведено у розділі 2.3. Важливою складовою цього етапу було продовження виконання міждисциплінарного проекту, з наступним проміжним контролем результатів після завершення блоку.

Третій етап інтегрував спеціалізовані завдання, пов'язані з педагогічною практикою, спрямованою на підготовку та організацію профорієнтаційної співпраці між загальноосвітніми школами та ЗП(ПТ)О. Його реалізація відбувалася на четвертому курсі. Студентам пропонувалося вивчити стан профорієнтаційної роботи у визначених закладах та розробити й реалізувати спільні заходи, використовуючи результати виконання комплексних проектів.

У рамках проекту студенти створювали профорієнтаційні паспорти для шкіл та ЗП(ПТ)О, аналізували професійне оточення шкіл. Було визначено перелік навчальних закладів, спеціальностей, умови навчання та проживання учнів, наявність культурно-побутової інфраструктури тощо. Студенти виконували профорієнтаційні паспорти для шкіл і ЗП(ПТ)О.

Після завершення експериментальної програми було проведено підсумкову діагностику рівня сформованості окремих компонентів готовності.

Отримані результати наведені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

**Рівні прояву основних компонентів готовності студентів
експериментальної групи до профорієнтаційної роботи на контрольному
етапі експерименту**

Рівні	Компоненти							
	Мотиваційно- цільовий		Когнітивний		Операційно- діяльнісний		Рефлексивний	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	4	4,3	9	9,8	11	12,0	2	2,2
Низький	12	13,0	17	18,5	30	32,6	20	21,7
Середній	47	51,1	46	50,0	28	30,4	42	45,7
Достатній	29	31,5	20	21,7	23	25,0	28	30,4

Аналіз даних, представлених у таблицях 3.5 та 3.6, дозволяє зробити висновок, що вплив експериментального чинника, який включав реалізацію обґрунтованих педагогічних умов формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності, призвів до значних змін у рівні сформованості окремих компонентів цієї готовності. Лише незначна частина студентів залишилася на вихідному рівні, тоді як кількість осіб з низьким рівнем готовності зменшилася. Спостерігається зміна у відсотковому співвідношенні студентів із середнім рівнем сформованості, що пояснюється зростанням частки тих, хто досяг достатнього рівня.

Після завершення експерименту було здійснено детальний аналіз та узагальнення отриманих результатів. Для кращого розуміння динаміки формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи за окремими компонентами доцільно проілюструвати ці зміни в експериментальній групі.

Відповідно до обраної логіки виокремлення компонентів готовності, першочергово охарактеризуємо зміни у мотиваційно-цільовому компоненті готовності студентів, які брали участь в експерименті. (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

**Розвиток готовності студентів експериментальної групи до
профорієнтаційної роботи замотиваційно-цільовим компонентом**

Рівні	Констатуваль- ний зріз		1 проміжний зріз		2 проміжний зріз		Контрольний зріз	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	29	31,5	14	15,2	8	8,7	4	4,3
Низький	36	39,1	33	35,9	21	22,8	12	13,0
Середній	20	21,7	36	39,1	41	44,6	47	51,1
Достатній	7	7,6	9	9,8	22	23,9	29	31,5

Згідно з даними, наведеними в таблиці 3.7, найбільший розвиток мотиваційно-цільового компонента готовності відзначається на початковому етапі експериментальної роботи. Спостерігається значне зниження частки студентів з вихідним рівнем готовності (з 31,5% до 15,2%; зміна становить 16,3%). Незначні зміни зафіксовані в кількості студентів з низьким рівнем готовності (з 39,2% до 35,9%), що пояснюється переходом частини респондентів з вихідного на низький рівень. Водночас спостерігається збільшення кількості студентів із середнім рівнем готовності (з 21,7% до 39,1%; зміна на 17,4%). На першому етапі змін у кількості студентів з достатнім рівнем готовності було незначно (з 7,6% до 9,8%; зміна на 2,2%). Отримані результати свідчать про те, що контекстне навчання та участь в інтердисциплінарних проектах позитивно впливають на розвиток мотиваційно-цільового компонента готовності. Подальші етапи також продемонстрували позитивну динаміку. Після завершення другого етапу, відсоток студентів з достатнім рівнем готовності зріс до 23,9%, а на завершальному етапі досягнув 31,5%. Впровадження методик організації профорієнтаційної роботи після другого етапу сприяло помітному покращенню готовності. Значна кількість студентів, що готуються до педагогічної діяльності, усвідомили важливість командної роботи для задоволення інтересів і потреб особистості.

Результати відображені на рис. 3.4.

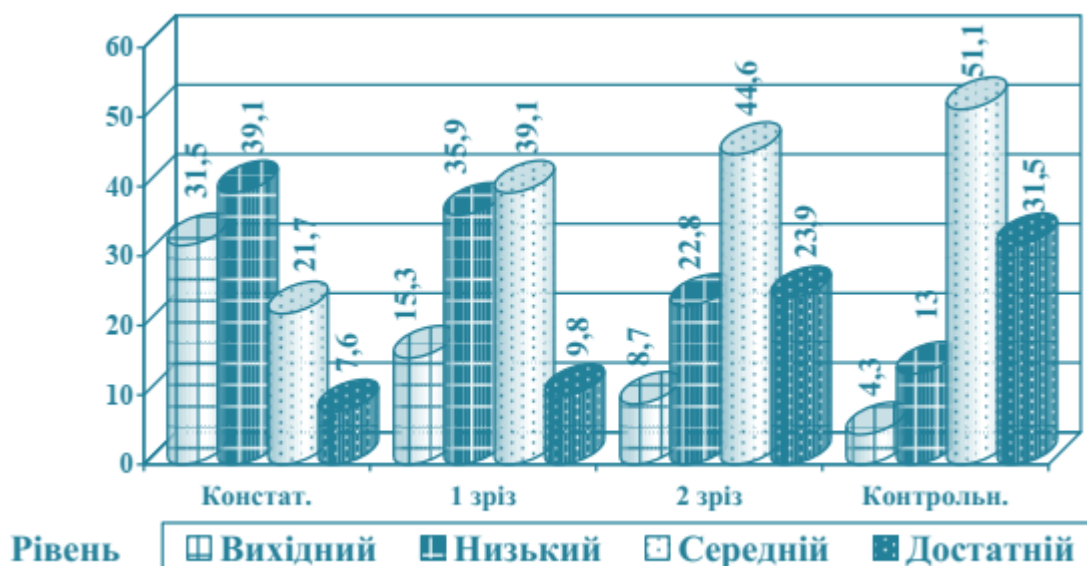

Рис. 3.4 Розвиток мотиваційно-цільового компонента готовності в експериментальній групі, (у %)

Позитивні зміни в мотиваційно-цільовому компоненті готовності зокрема свідчать про зростання усвідомлення студентами значущості організації профорієнтаційної діяльності. Формування мотиваційної сфери є ключовим елементом у забезпеченні розвитку всіх інших складових готовності. Однак мотивація є складним для вимірювання феноменом, який важко оцінити за допомогою об'єктивних методів. Тому доцільно звернути більшу увагу на зміни, що відбуваються в когнітивному компоненті готовності (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Розвиток готовності студентів експериментальної групи до профорієнтаційної роботи за когнітивним компонентом

Рівні	Констатуваль- ний зріз		1 проміжний зріз		2 проміжний зріз		Контрольний зріз	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	53	57,6	18	19,6	11	12,0	9	9,8
Низький	25	27,2	45	48,9	20	21,7	17	18,5
Середній	12	13,0	23	25,0	43	46,7	46	50,0
Достатній	2	2,2	6	6,5	18	19,6	20	21,7

Дані, представлені в таблиці 3.8, свідчать про значне зростання когнітивної компоненти готовності впродовж першого та другого етапів впровадження експериментальної програми. Так, по завершенню першого етапу, спостерігалось суттєве зменшення частки студентів з початковим рівнем (з 57,6% до 19,6%), тоді як кількість студентів, що досягли середнього (25,0%) та достатнього (6,5%) рівнів, зростає. Другий проміжний етап продемонстрував подальше зниження на 16,3% частки студентів з низьким рівнем та відповідне збільшення кількості студентів із середнім та достатнім рівнями підготовки.

Для інформації про заклади профтехосвіти та особливості профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ЗП(ПТ)О студентам були надані спеціально розроблені методичні рекомендації. Розвиток когнітивного компонента готовності в експериментальній групі наведено на рис. 3.5.

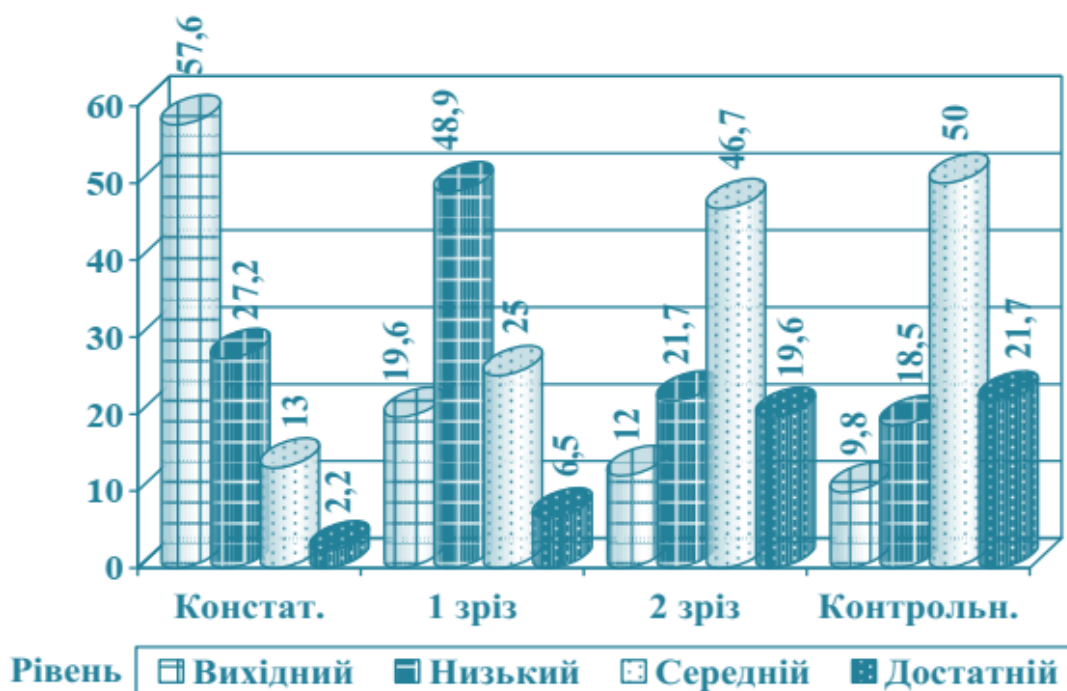

Рис. 3.5 Розвиток когнітивного компонента готовності в експериментальній групі, (у %)

Необхідно звернути увагу на додаткові об'єктивні показники розвитку когнітивного компоненту готовності. Одним із таких показників є результати виконання тестових завдань та їх окремих елементів. Якщо студенти, які не брали участі в експерименті, зазвичай називали 1-3 професійно-технічних

заклади регіону та 3-4 спеціальності, то учасники експериментальної групи на завершальному етапі називали вже 5-7 таких закладів і 7-9 спеціальностей, за якими здійснюється підготовка в цих установах. На 10 тестових запитань студенти експериментальної групи в середньому відповідали на 6,8, тоді як представники контрольної групи – на 4,4. Рівень розвитку операційно-діяльнісного компонента готовності є ключовим показником засвоєння профорієнтаційної діяльності в умовах співпраці школи та професійно-технічних навчальних закладів, на що вказують експерти. Тому зупинимось на аналізі динаміки цього показника (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Розвиток готовності студентів експериментальної групи до профорієнтаційної роботи за операційно-діяльнісним компонентом

Рівні	Констатувальний зріз		1 проміжний зріз		2 проміжний зріз		Контрольний зріз	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	56	60,9	43	46,7	27	29,3	11	12,0
Низький	26	28,3	29	31,5	28	30,4	30	32,6
Середній	8	8,6	16	17,4	23	25,0	28	30,4
Достатній	2	2,2	4	4,4	14	15,2	23	25,0

Аналіз представлених вихідних, проміжних та підсумкових результатів дозволяє стверджувати, що на початковому етапі формуального впливу за операційно-діяльнісним компонентом готовності суттєвих змін не відбулося. Вихідний рівень знизився з 60,9% до 46,7%, тоді як інші рівні продемонстрували незначне зростання: низький рівень – з 28,3% до 31,5%, середній – з 8,6% до 17,4%, достатній – з 2,2% до 4,4%. Це закономірний процес, оскільки формування операційно-діяльнісного компонента готовності вимагає не лише засвоєння теоретичних знань, але й оволодіння практичними навичками, що було досягнуто на наступних етапах – під час тренінгів на

заняттях курсу «Теорія і методика професійної орієнтації», виконання й захисту міждисциплінарного проекту, а також у процесі педагогічної практики.

Операційно-діяльнісний компонент також продемонстрував позитивну динаміку. На заключному етапі експерименту 25% студентів експериментальної групи досягли достатнього рівня готовності до профорієнтаційної діяльності, що на 22,8% вище порівняно з результатами констатувального зрізу. Це свідчить про високий рівень ефективності підходу. Проте для подальшого підвищення результативності необхідно інтенсифікувати розроблену методику, зокрема через активне використання інформаційно-комунікаційних технологій та інших інноваційних засобів навчання.

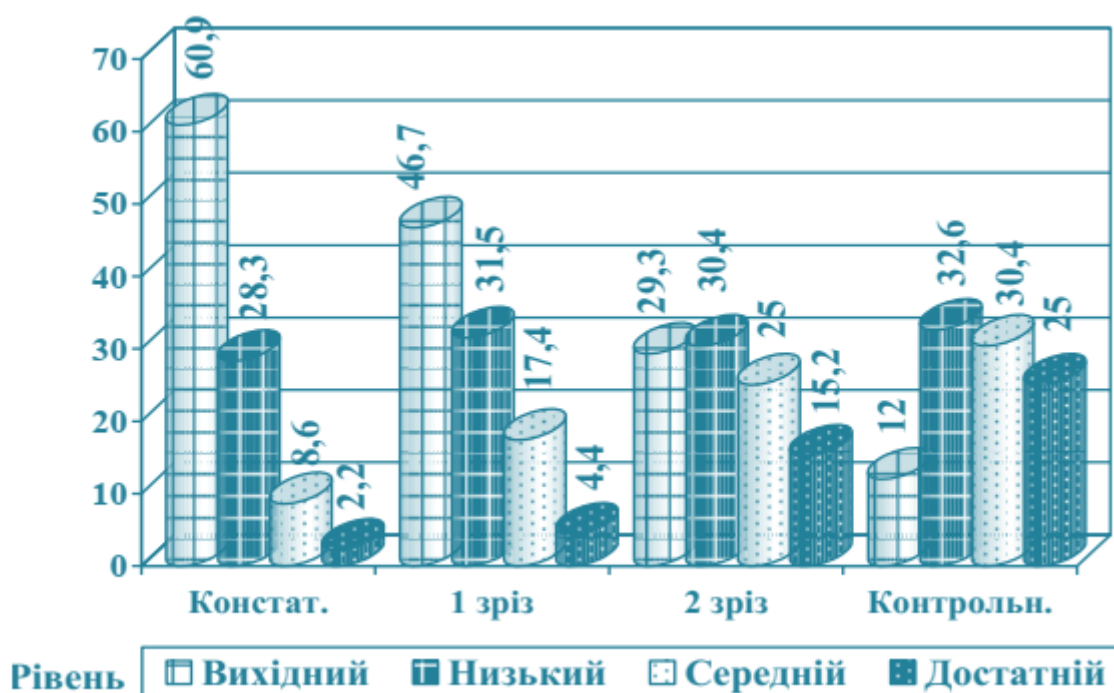

Рис. 3.6. Розвиток операційно-діялісного компонента готовності в експериментальній групі, (у %)

Рефлексивний компонент виступає ключовим елементом для подальшого розвитку готовності та досягнення її високого рівня у майбутньому, особливо в контексті практичної діяльності в освітніх установах після завершення навчання у вищих навчальних закладах. У таблиці 3.10 представлено

характеристику змін, що сталися в цьому компоненті готовності.

Хоча на початку експерименту рівень самооцінки рефлексивного компонента не виявив істотного кореляційного зв'язку з оцінками експертів та іншими компонентами готовності, в результаті експериментальної діяльності студенти почали більш адекватно оцінювати свої можливості, а також ідентифікувати труднощі в плануванні, конструюванні та реалізації профорієнтаційної роботи.

Таблиця 3.10

Розвиток готовності студентів експериментальної групи до профорієнтаційної роботи за рефлексивним компонентом

Рівні	Констатуваль- ний зріз		1 проміжний зріз		2 проміжний зріз		Контрольний зріз	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	42	45,7	33	35,9	25	27,2	2	2,2
Низький	28	30,4	26	28,3	17	18,5	20	21,7
Середній	17	18,5	21	22,8	29	31,5	42	45,7
Достатній	5	5,4	12	13,0	21	22,8	28	30,4

Протягом експериментальної фази спостерігалось стабільне зростання рефлексивного компонента готовності. На контрольному етапі 45,7 % студентів експериментальної групи досягли середнього рівня готовності, тоді як 30,4 % продемонстрували достатній рівень. Важливо зазначити, що студенти виявили серйозну проблему в рамках спільної профорієнтаційної роботи з навчальними закладами професійно-технічної освіти, зазначивши вкрай низький рівень обізнаності більшості вчителів технологій та студентів щодо специфіки професійно-технічних закладів і організації навчального процесу в них.

Взаємоаналіз захисту інтердисциплінарних проектів сприяв змістовному обговоренню переваг і недоліків кожного проекту та його презентації, що, в свою чергу, стимулювало формування і розвиток рефлексії. Отже, на підставі наведеного можна стверджувати, що в процесі формувального етапу педагогічного експерименту було досягнуто значних успіхів у підвищенні

готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи за всіма виділеними компонентами.

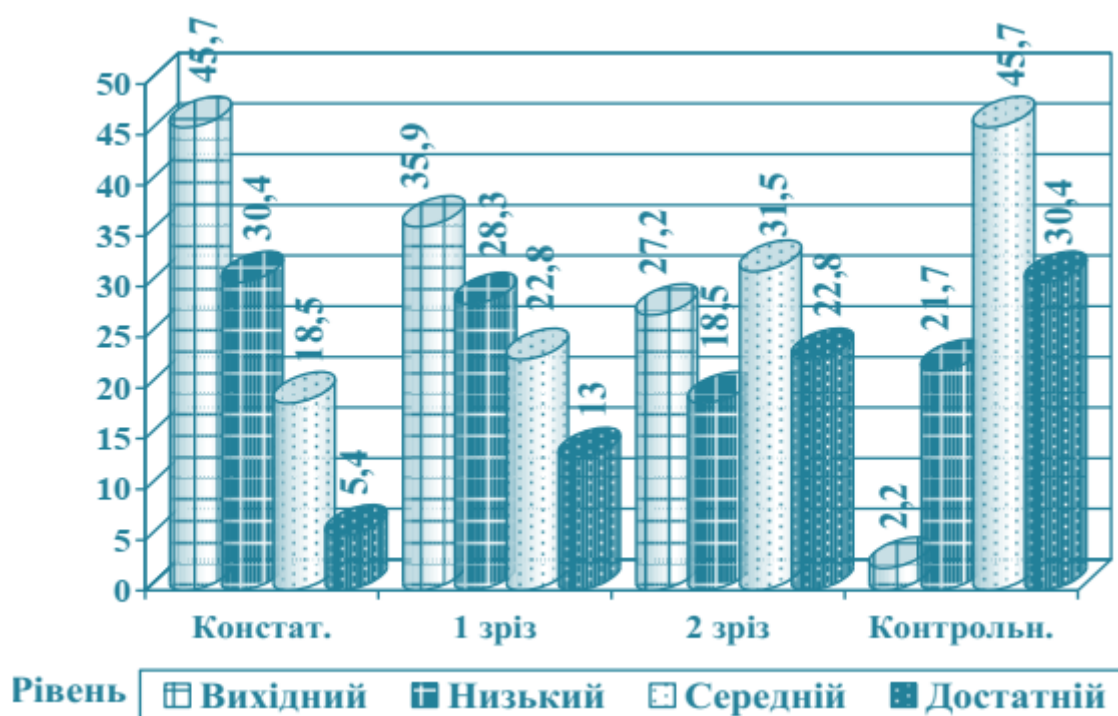

Рис. 3.7 Розвиток рефлексивного компонента готовності в експериментальній групі, (у %)

Після завершення дослідно-експериментальної роботи було проведено опитування серед студентів експериментальних груп. Переважна більшість респондентів, проаналізувавши результати своєї діяльності, відзначила, що здобула достатнє уявлення про спільну профорієнтаційну діяльність загальноосвітньої школи та закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Вони також усвідомили специфіку роботи педагогів професійного навчання у загальноосвітніх школах під час реалізації спільних профорієнтаційних заходів. Ці висновки підтверджуються даними, отриманими від експертів, які оцінювали підготовку майбутніх учителів. Однак результати об'єктивного тестування (додаток Ж) свідчать про те, що лише небагато студентів експериментальної групи змогли дати правильні відповіді на понад 70% запитань, що стосуються особливостей роботи ЗП(ПТ)О, а також прав і пільг, що належать учням цих закладів. Тому, на нашу думку, є доцільним впровадження спеціального курсу «Організація освітнього процесу

в ЗП(ПТ)О» для студентів старших курсів (ОКР «спеціаліст», «магістр»). Водночас студенти контрольних груп продемонстрували відсутність достатнього рівня розуміння специфіки профорієнтаційної роботи. Результати, що відображають сформованість готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності у контрольній та експериментальній групах, наведені в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

**Оцінка готовності до профорієнтаційної роботи
на контрольному етапі експерименту**

Компоненти готовності	Рівень	ЕГ (92 особи)		КГ (120 осіб)		Різниця -ця	
		Осіб	%	Осіб	%		
Мотиваційно- цільовий	Вихідний	4	4,3	30	13,3	-9,0	
	Низький	12	13,0	47	42,6	-29,5	
	Середній	47	51,1	27	30,8	20,3	
	Достатній	29	31,5	16	13,3	18,2	
Когнітивний	Вихідний	9	9,8	55	26,7	-16,9	
	Низький	17	18,5	44	40,8	-22,4	
	Середній	46	50,0	14	25,0	25,0	
	Достатній	20	21,7	7	7,5	14,2	
Операційно- діяльнісний	Вихідний	11	12,0	53	31,7	-19,7	
	Низький	30	32,6	43	45,8	-13,2	
	Середній	28	30,4	17	15,0	15,4	
	Достатній	23	25,0	7	7,5	17,5	
Рефлексивний	Вихідний	2	2,2	29	22,5	-20,3	
	Низький	20	21,7	44	38,3	-16,6	
	Середній	42	45,7	29	24,2	21,5	
	Достатній	28	30,4	18	15,0	15,4	

Аналіз даних, представлених у таблицях, свідчить про те, що на констатувальному етапі педагогічного експерименту рівні вираженості компонентів готовності в контрольних та експериментальних групах не мали суттєвих відмінностей. Переважали початковий та низький рівні

сформованості готовності. Внаслідок впливу експериментального чинника на формувальному етапі експерименту спостерігалось значне підвищення загального рівня кожного з компонентів готовності до профорієнтаційної діяльності в контексті взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами у більшості студентів експериментальної групи. Більшість студентів досягли середнього та достатнього рівнів готовності. Відповідно, у експериментальній групі зменшилася кількість студентів з початковим рівнем готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами. У контрольній групі також були зафіксовані певні позитивні зміни, але вони не були настільки виразними. Більшість студентів мали низькі та середні рівні готовності.

Результати, отримані в процесі педагогічного експерименту, дозволяють стверджувати про значну ефективність обґрунтованої моделі формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної взаємодії з навчальними закладами професійно-технічної освіти. Цей процес передбачає застосування технологій контекстного навчання під час вивчення різних дисциплін, а також раціональне поєднання різноманітних методів навчання. Внесення відповідних акцентів у курси «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання» та реалізація міждисциплінарних проєктів, спрямованих на педагогічну практику, дозволяє студентам усвідомити важливість профорієнтаційної роботи для реалізації внутрішнього потенціалу особистості, підтримки психічного здоров'я населення, соціальної стабільності та успішного функціонування економічних секторів країни.

Проведене дослідження підтверджує доцільність педагогічних умов та розробленої методики формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи в контексті співпраці між школою та закладами професійно-технічної освіти.

ВИСНОВКИ

У магістерської представлено теоретичне обґрунтування й практичне розв'язання важливих наукових завдань щодо формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної роботи.

Результати проведеного дослідження дали можливість зробити такі висновки:

1. На основі аналізу теорії та емпіричного досвіду виокремлено завдання педагогів професійного навчання щодо профорієнтаційної роботи:
 - а) вивчення та аналіз інформації про систему професійно-технічної освіти регіону;
 - б) розроблення пропозицій до плану роботи школи щодо співпраці з інженерно-педагогічними колективами ЗП(ПТ)О;
 - в) організація спільної навчальної та позанавчальної діяльності учнів ЗП(ПТ)О та школи з метою орієнтації останніх на отримання робітничих професій, підвищення їх престижності;
 - г) залучення до співпраці викладачів спецпредметів для розкриття на уроках не тільки змісту, умов праці кваліфікованих робітників різних галузей, але й шляхів отримання професії в умовах ЗП(ПТ)О, шляхів подальшого кар'єрного зростання;
 - д) допомога школярам у визначенні резервних професійних намірів (у разі невступу на навчання до запланованого навчального закладу) шляхом «проби сил» в умовах ЗП(ПТ)О.

Означені завдання реалізуються у гностичній, проектувальній, конструктивній, організаційній та комунікативній функціях педагогів професійного навчання.

2. Здійснений теоретичний аналіз проблеми формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної роботи дозволив з'ясувати сутність, встановити структуру цієї педагогічної категорії.

Готовність майбутнього педагога професійного навчання до профорієнтаційної є інтегративним утворенням особистості, що має складну

структуру, в якій цілісно взаємодіють і взаємопроникають мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно- діяльнісний, рефлексивний компоненти, ступінь сформованості яких визначає здатність студентів до виконання цього виду діяльності на достатньому рівні.

Вона передбачає наявність у студентів: розуміння важливості та стійкої мотивації до спільної роботи школи і ЗП(ПТ)О з орієнтування школярів на кваліфіковані робітничі професії; системи знань про профорієнтацію в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти та особливості організації освітнього процесу в ЗП(ПТ)О; умінь та досвіду аналізувати, планувати, організовувати спільну профорієнтаційну роботу з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти; здатності до самоаналізу профорієнтаційної діяльності, опори на сильні сторони та корегування слабких.

3. Під час визначення критеріїв і показників оцінки сформованості досліджуваної готовності ми спирались на компонентний аналіз, завдяки якому були обрані однойменні компоненти готовності та критерії (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний).

Показниками їх сформованості були: *мотиваційно-цільовий критерій*: усвідомлення значення профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ЗП(ПТ)О як чинника успішної самореалізації особистості; стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ЗП(ПТ)О; ставлення до робітничих професій;

когнітивний критерій: знання системи ПТО; знання функцій працівників ЗП(ПТ)О; знання ринку праці; знання професійного оточення;

операційно-діяльнісний критерій: уміння аналізувати стан спільної роботи; уміння планувати; уміння конструювати; уміння організовувати; уміння доцільно спілкуватись;

рефлексивний критерій: здатність аналізувати свої дії; бачення помилок та недоліків; потреба у підвищенні рівня готовності.

З урахуванням зазначених критеріїв та показників визначено змістові характеристики рівнів формування готовності до профорієнтаційної роботи :

вихідний, низький, середній, достатній та високий.

4. Всебічний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури уможливив виділення педагогічних умов формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до спільної профорієнтаційної роботи, якими є:

розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів із орієнтації школярів на робітничі професії;

визначення та реалізація можливостей змісту навчальних дисциплін фахової підготовки учителів технологій щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи;

узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Професійна педагогіка і Методика професійного навчання» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту;

цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики.

Аналіз стану сформованості готовності до профорієнтаційної діяльності у масовій практиці зумовив потребу розроблення методики формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти, яка об'єднує цільовий, організаційно-змістовий та оцінювально-результативний блоки.

Реалізація методики забезпечує формування у випускників бакалаврату готовності до спільної профорієнтаційної роботи із закладами професійно-технічної освіти на основі інтердисциплінарності, комплексності та використання інноваційних освітніх технологій і можливостей, які об'єктивно закладені в різних навчальних дисциплінах і видах діяльності. Методика формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до спільної профорієнтаційної роботи базується на реалізації технологій контекстного навчання, доповненому змісті програми дисципліни «Професійна педагогіка і Методика професійного навчання», впровадженні в освітній процес активних педагогічних технологій, виконанні інтердисциплінарного проекту та

виокремлених у програмі педагогічної практики цілеспрямованих завдань.

5. Ефективність запропонованих педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи була перевірена впродовж експериментального дослідження.

Значна частина студентів досягла середнього та достатнього рівнів готовності за основними компонентами. Відповідно, в експериментальних групах зменшилася кількість студентів з вихідним рівнем сформованості готовності до спільної профорієнтаційної роботи. Якщо до початку проведення формувального етапу експерименту їх наповненість складала для вихідного рівня операційно-діяльнісного критерію 60,9%, то після закінчення експериментально-дослідної роботи на вихідному рівні залишилось 12 % студентів експериментальної групи. Значно збільшилась кількість респондентів з достатнім рівнем готовності (з 2,2 % до 25 %). Водночас, у контрольній групі суттєвих змін не відбулось.

Дослідження не претендує на вичерпне описання всіх аспектів розглянутої в магістерській проблеми і не може бути остаточною відповіддю на порушене питання. Перспективним є подальший розвиток та адаптація розробленої методики у вищих навчальних закладах за спеціальністю «Професійна освіта». Потребують вивчення можливості використання ефективних педагогічних та цифрових технологій для активізації навчальної діяльності студентів у напрямі формування їх готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії загальноосвітньої школи і закладів професійно-технічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Б. М. Проектно-модульна діяльність студентів у системі формування їх професійно-дослідницьких компетентностей / Б. М. Андрієвський // Інформаційні технології в освіті. – 2013. - №7. – С.7-10.
2. Андрощук І. В. Взаємодія як педагогічна категорія / І. В. Андрощук // Педагогічний дискурс. - 2013. - Випуск 14. - С. 13-19.
3. Барладим В. М. Педагогічні технології: аналіз та перспективи їх використання / В. М. Барладим // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2013. – Том 37. - № 5. - С. 116-126.
4. Білоус П. Проблема професійної орієнтації в сучасних умовах / П. Білоус / Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 3. – С. 175–185.
5. Бірюк Л. Аксиологічний підхід до формування майбутнього вчителя початкової ланки освіти / Л. Бірюк // Шлях освіти. - 2008. - № 4. - С. 24-27.
6. Бровченко А. К. Альтернативні погляди на впровадження компетентнісного підходу в системі освіти / А. К. Бровченко // Управління школою. – 2008. – № 22–24. – С. 65–71.
7. Брюханова Н. О. Про діяльнісний підхід до формування змісту підготовки інженерно-педагогічних кадрів / Н. О. Брюханова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць. – Харків : Українська інженерно-педагогічна академія, 2007. – № 17. – С. 148-162.
8. Вдовиченко А. Навчання учнів основних етапів проектно-технологічної діяльності / А. Вдовиченко, А. Терещук // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2004. - №4. - С.10-13.
9. Горпинюк В. Ідеологічний контроверс соціально-професійного самовизначення української молоді [Текст] / В. Горпинюк / Освіта і управління : науково-освітній та суспільно-управлінський часопис. – 2012. – Том 15, № 2/3. – С. 111–118.
10. Гуревич Р. С. Навчально-виховний процес у професійно-технічних

зкладах / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко [за ред. проф. Р. С. Гуревича] – Вінниця: ТОВ «Планер», 2010. – 330 с.

11. Демиденко Т. М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т. М. Демиденко. – Луганськ, 2004. – 20 с.

12. Доротюк В. Професійні консультації: Місце профконсультації в системі професійної орієнтації старшокласників./ В. Доротюк.// Завуч. - 2006. - №32. - С.7-9

13. Дудчак Г. І. Діагностика рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності [Електронний ресурс] / Г. І. Дудчак // Науковий вісник Донбасу. - 2012. - № 4. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2012_4_26.pdf (дата звернення 14.03.2013). - Заголовок з екрану.

14. Жерноклеєв І. В. Актуальність вирішення проблеми професійного самовизначення школярів на сучасному етапі розвитку суспільства / І. В. Жерноклеєв / Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. – 1998. – Випуск 3. – С. 129–134.

15. Завітренко Д. Ж. Формування в майбутніх педагогів професійного навчання готовності до професійної орієнтації учнів основної школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Д. Ж. Завітренко. – Кіровоград, 2013. - 20 с.

16. Загребельний С. Л. Профорієнтація старшокласників на виробничі спеціальності / С. Л. Загребельний / Рідна школа. - 2003. – № 4. – С. 52-54.

17. Загребельний С. Особливості профорієнтаційної роботи на сучасному етапі / С. Загребельний, О. Загребельна / “Гуманізація освітнього процесу : збірник наукових праць. – Випуск 56. – Слов’янськ : СДПУ, 2011. – С. 92–99.

18. Закатнов Д. О. Концепція професійної орієнтації молоді на робітничі професії : (проект) / Д. О. Закатнов // Професійно-технічна освіта :

науково-методичний журнал, 2011. – № 1. – С. 39–42.

19. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 12.01.2015). - Назва з екрану.

20. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12> (дата звернення 15.05.2012). - Назва з екрану.

21. Закон України «Про загальну середню освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 15.05.2012). - Назва з екрану.

22. Зінченко А. В. Взаємодія педагога професійного навчання і майстра виробничого навчання у профорієнтаційній роботі / А. В. Зінченко // Педагог професійної школи : Методичний посібник [за матеріалами педагогічного подіуму «Авторські методики в підготовці педагога професійного навчання»], [укладач Л. В. Несторова]. – Вип. 3. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011.– С. 158–159.

23. Зінченко А. В. Засоби формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії із закладами профтехосвіти / А. В. Зінченко // Інновації, як чинник суспільного розвитку: теорія і практика [Матеріали до III-ї Міжнародної науково-практичної конференції]. - Ч.1. - Суми : НІКО, 2012. – С. 90–92.

24. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти: Методичні рекомендації / В. В. Синявський, А. В. Зінченко, В. П. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка. – 2010. – 64 с.

25. Зінченко А. В. Готовність майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти, як чинник формування інтересу до робітничих професій / А. В. Зінченко // Матеріали Міжнародної інтернет - конференції молодих учених і студентів в

ГНПУ ім О. Довженка «Глухівські наукові читання – 2014». - Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка , 2014. - С. – 54-58.

26. Зінченко В. П. Профорієнтація і методика профорієнтаційної роботи: Програми вищих педагогічних навчальних закладів / В.П. Зінченко, В.К. Сидоренко, В. Б. Харламенко. – К., 2001. – 18 с.

27. Зосименко О. В. Особливості структурної організації проектної діяльності студентів [Електронний ресурс] / О. В. Зосименко // Педагогічний дискурс. - 2011. - Вип. 9. - С. 128-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2011_9_30.pdf (дата звернення 12.02.2014) . - Назва з екрану.

28. Зосименко О.В. Реалізація ідей контекстного навчання у процесі організації проектної діяльності майбутніх педагогів / О.В. Зосименко // Наук. вісник Чернів. нац. ун-ту імені Юрія Федьковича : зб. наук. праць. – Сер. Педагогіка та психологія. – Вип. 469. – Чернівці, 2009. – С. 54–61.

29. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.–метод. посіб / І. А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. - 312 с.

30. Іваненко Р. В. Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації старшокласників на медичні спеціальності / Р. В. Іваненко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04

«Теорія та методика професійної освіти» / Р. В. Іваненко. – Вінниця, 2008. – 21 с.

31. Ігнатенко Г. В. Професійна педагогіка: навчальний посібник / Г. В. Ігнатенко, О. В. Ігнатенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 352 с.

32. Іщук В. В. Використання контекстного навчання в професійній підготовці майбутніх учителів / В. В. Іщук // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. - 2012. - № 22 (257). - Ч. VII. - С.141-148.

33. Капустіна О В. Педагогічні умови активізації професійного самовизначення старшокласників у навчально-виховній діяльності школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Інститут проблем виховання АПН України / О. В. Капустіна. - К., 2004. – 20 с.

34. Кара С. І. Готовність студентів університету до педагогічної діяльності / С. І. Кара // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал, 2007. – № 12. – С. 86–90.
35. Карпова Л. Г. Формування професійної компетенції вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Г. Карпова. – Харків, 2004. – 20 с.
36. Каспрік Н. М. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : метод. посібник для керівників та пед. працівників закладів проф.-техн. освіти / Н. М. Каспрік. – Хмельницький : Видавець Цюпак А. А., 2006. – 60 с.
37. Климов Г. І. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи (практикум) / [Г. І. Климов, І. О. Седляр, М. С. Янцур та ін.] ; [за ред. М. С. Янцура]. – К. : МПУ ДЦЗ, МОУ РДПІ, 1995. – 180 с.
38. Коберник О.М. Розвиток методу проектів у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії і практиці //Зб. наук. праць Уманського ДПУ ім. П. Тичини. Спецвипуск. – К.: Наук. світ, 2002. – С. 127-130.
39. Кобзар Н. В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» в сучасній освітній парадигмі / Н. В. Кобзар / Науковий вісник Донбасу [Електронне наукове видання]. – Луганськ : Видавництво Луганського національного університету імені Тараса Шевченка», 2010. – № 3 (11). [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://alma-mater.lnpu.edu.ua/magazines/elect_v/NN11/10knvsop.pdf (дата звернення 15.05.2012). – Назва з екрану.
40. Макагон К. Умови формування готовності педагога до пошукової діяльності / К. Макагон // Початкова школа. – 2002. – № 7. – С. 55–57.
41. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В. М. Манько // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153–161.
42. Омельченко Г. Сучасні підходи до розробки змісту взаємодії

майстра виробничого навчання і викладача спеціальних дисциплін у професійно-технічному навчальному закладі / Г. Омельченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка, 2009. – № 3. – С. 143–147.

43. Онопрієнко О. Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті / О. Онопрієнко // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 32–37.

44. Пільова С. Г. Формування професійної компетентності майбутніх учителів під час навчання у вищому навчальному закладі / С. Г. Пільова // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – Випуск 146. – Черкаси, 2010. – С. 107–110.

45. Побірченко Н. А. Вибір успішної професії на ринку праці : посібник / Н. А. Побірченко, А. М. Гончар, О. П. Сергєєнкова. – К. : Науковий світ, 2009. – 77 с.

46. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок / Т. А. Садова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки». – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 1. – С. 186–192.

47. Тименко Л. В. Психологічна готовність майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної роботи із старшокласниками / Л. В. Тименко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : збірник наукових праць. – Випуск 7. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 85–92.

48. Тименко М. П. Педагогічне керівництво професійним самовизначенням : метод. реком. / М. П. Тименко [та ін.] - К. : РУМК МОУ, 1991. – 119 с.

49. Фокшек А. В. Формування готовності майбутніх педагогів до управління педагогічним процесом / А. В. Фокшек // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – 2009. – № 3. – С. 149–151.

50. Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і

практика : монографія / В. П. Зінченко, В. Б. Харламенко [та ін.] / За ред. В. П. Зінченка. – Глухів : РВВ ГНПУ, 2010. – 198 с.

51. Харламенко В. Б. Дидактичні основи курсу профорієнтації в підготовці вчителя трудового навчання : дис канд. пед. наук : 13.00.02 / Валентина Борисівна Харламенко. – К., 2002. – 205 с.

52. Хільковець В. У. Форми і методи професійної орієнтації старшокласників сільської школи в процесі навчально-трудової діяльності / В. У. Хільковець : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». – К., 1996. – 23 с.

53. Шевчук Л. Структура готовності майбутніх педагогів професійного навчання до використання засобів прикладної інформатики / Л. Шевчук // Технологічна освіта: проблеми, досвід, перспективи. – 2010. – № 5. – С. 194–200.

54. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.

55. Bowden J. A. Competency-Based Education – Neither a Panacea nor a Pariah. Available [Electronic resource] / John A. Bowden. – Mode of access: <http://crm.hct.ac.ae/events/archive/tend/018bowden.html> (viewed on May 18, 2013). - Title from the screen.

56. Jacobs H. The Growing Need for Interdisciplinary Curriculum Content // Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation. Alexandria / H. Jacobs. – VA: Association for Supervision and Curriculum Development, 1989. – p. 1-11.

57. Menon M. E. The Mission of Universities and the Vocational Paradigm: An Investigation of Students' Perceptions. // Journal of Vocational Education & Training. - 2002 . -v54 . -n4. - p. 15-32

58. Hancock D. R. Effects of performance assessment on the achievement and motivation of graduate students [Electronic resource] / D. R. Hancock // SAGE Journals Online : Active Learning in Higher Education. – 2007. – Vol. 8 (3). – P. 219–231. – Mode of access : [http : // www. alh.sagepub.com/cgi/reprint/8/3/219](http://www.alh.sagepub.com/cgi/reprint/8/3/219)

(viewed on May 18, 2013). - Title from the screen.

59. What Teachers Should Know and Be Able to Do: The Five Core Propositions of the National Board [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nbpts.org/pdf/coreprops.pdf> (viewed on May 18, 2013). - Title from the screen.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник для студентів для виявлення їх ставлення до профорієнтаційної роботи та рівня розвитку профорієнтаційної компетентності Шановний колего!

Пропоноване опитування проводиться з метою дослідження шляхів підвищення готовності майбутніх педагогів до проведення профорієнтаційної роботи в закладах освіти. Просимо Вас відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

1. Ваша спеціальність _____ Дата _____
2. Курс ____ Форма навчання: а) стац.; б) з/о. Місце проживання _____
3. Чи працюєте (працювали) Ви за фахом? а) так; б) ні.
4. Як Ви розумієте поняття «Професійна орієнтація» _____

5. Хто, на Вашу думку, має брати участь у підготовці учнів до професійного самовизначення?
 А) Батьки. Д) Учителі-предметники.
 Б) Друзі, товариші. Е) Засоби масової інформації.
 В) Класний керівник. Є) _____
 Г) Психолог. _____
6. При вивченні яких навчальних дисциплін Ви ознайомилися з елементами організації профорієнтаційної роботи в навчальному закладі? _____
7. Чи забезпечує зміст шкільних навчальних предметів із Вашої спеціальності реалізацію завдань професійної орієнтації?
 А) Так. Б) Частково. В) Ні. Г) Важко сказати.
8. Чи доводилося Вам під час проходження педагогічної практики здійснювати профорієнтаційну роботу? А) так; Б) ні. Як що так, то яку? _____
9. Які, на Вашу думку, форми і методи можна використати при проведенні професійної орієнтації з учнями? _____
10. З яких джерел Ви можете отримати інформацію профорієнтаційного змісту?
11. Які труднощі можуть виникнути у Вас як учителя-предметника, класного керівника при проведенні профорієнтаційної роботи в закладі освіти? _____
12. Яка профорієнтаційна робота проводилася у Вашій школі? _____
13. Чи готові Ви до проведення профорієнтаційної роботи в закладах освіти?
 А) так; Б) скоріше «так», ніж «ні»; В) важко сказати; Г) скоріше «ні», ніж «так»; Д) ні.
14. Чи важливо, на Вашу думку, проводити профорієнтаційну роботу в закладах освіти?
 А) Так. Б) Ні. В) Не знаю.

Дякуємо за відповіді!

Додаток Б
Опитувальник для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей щодо
виявлення їх готовності до профорієнтаційної роботи
Шановні колеги!

Пропоноване опитування проводиться з метою визначення шляхів покращення профорієнтаційної роботи у ЗП(ПТ)О і школі. Просимо вас відверто відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

Ваша спеціальність _____ Дата _____

Курс____; Форма навч: а) стац.; б) з/о. Місце проживання _____

1. Чи навчались Ви до вступу в університет у ЗП(ПТ)О? а) так; б) ні.
2. Чи працюєте (працювали) Ви за фахом? а) так; б) ні.
2. Як Ви розумієте поняття “ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ”? _____
3. Які, на Вашу думку, основні завдання профорієнтаційної роботи інженера-педагога у ЗП(ПТ)О?
4. Які компоненти належать до системи профорієнтаційної роботи ? _____
5. Чи забезпечує зміст навчальних предметів із Вашої спеціальності реалізацію завдань професійної орієнтації у ЗП(ПТ)О?
 а) Так. б) Частково. в) Ні. г) Важко сказати.
6. Наскільки важлива, на Вашу думку, профорієнтаційна робота у ЗП(ПТ)О?
 а) Дуже важлива. б) Важлива. в) Не важлива. г) Важко сказати.
7. Як Ви вважаєте, наскільки впливає профорієнтаційна робота на вибір майбутньої професії?
 а) Дуже впливає. б) Не впливає. в) Важко сказати.
8. Які чинники, на Вашу думку, найбільше впливають на вибір професії?
 а) батьки; б) вчителі; в) засоби масової інформації; г) _____
9. Чи потрібне володіння профорієнтаційними знаннями і вміннями інженерам- педагогам?
 а) Дуже потрібне. б) Потрібне. в) Не потрібне. г) Важко сказати.
10. На яких предметах під час навчання в університеті Ви ознайомилися з основами профорієнтаційної роботи? _____
11. Чи доводилось Вам під час проходження педагогічної практики здійснювати профорієнтаційну роботу? а) так; б) ні. Якщо так, то яку саме? _____
12. Чи готові Ви до проведення профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О?
 а) так; б) скоріше «так», ніж «ні»; в) важко сказати ; г) скоріше «ні», ніж «так»; д) ні.
13. Чи достатньо навчально-методичної літератури з профорієнтаційної роботи у ЗП(ПТ)О?
 а) Достатньо. б) Недостатньо. в) Важко сказати.
14. Які форми і методи профорієнтаційної роботи можна застосовувати у ЗП(ПТ)О? _____
15. З учителями яких предметів важливо підтримувати зв'язок працівникам ЗП(ПТ)О?

Дякуємо за відповіді

Додаток В**Опитувальник для студентів наряду підготовки «Технологічна освіта» щодо поліпшення шляхів взаємодії школи і ЗП(ПТ)О****Шановний колего!**

Пропоноване опитування проводиться з метою виявлення шляхів поліпшення взаємодії ЗОШ із закладами профтехосвіти. Просимо вас відверто відповісти на поставлені запитання. Для цього підкресліть запропоновані варіанти відповіді або допишіть свої. Отримана інформація буде використана тільки у наукових цілях.

1. Спеціальність: _____

2. Спеціалізація: _____ 3. Курс: _____

3. **Чи вважаєте Ви необхідною співпрацю школи і професійно-технічних закладів?**

4.1) Так; 4.2) Скоріше так, ніж ні; 4.3) Скоріше ні, ніж так; 4.4) Ні;

4.5) Важко сказати.

5. **Чи вивчали ви особливості організації освітнього процесу в ЗП(ПТ)О?**

5.1) Так. 5.2) Ні. 5.3) Важко сказати.

5-а. Якщо так, то у процесі вивчення яких дисциплін?

6. **Які форми спільної роботи школи і ЗП(ПТ)О Ви можете назвати?**

7. **Чи існує, на Вашу думку, психологічний бар'єр у школярів при вступі на навчання до ЗП(ПТ)О?**

7.1) Так. 7.2) Скоріше так, ніж ні. 7.3) Скоріше ні, ніж так. 7.4) Ні. 7.5) Важко сказати.

1. **Чи проводились під час вашого навчання у школі спільні заходи з ЗП(ПТ)О?**

1.1) Так, постійно. 8.2) Часто. 8.3) Інколи. 8.4) Ні.

9. **Чи відвідували Ви коли-небудь професійно-технічний навчальний заклад?**

9.1) Так. 9.2) Ні.

10. **Яка, на вашу думку, основна мета спільної роботи школи і ЗП(ПТ)О?**

10.1) Підготовка учнів до вибору професії. 10.2) Проведення профільного навчання. 10.3) Трудове виховання учнів. 10.4) Залучення учнів до продуктивної праці.

10.5) Ознайомлення з сучасними засобами виробництва.

10.6) Інше (допишіть) _____

11.4 **и готові Ви як учитель трудового навчання до співробітництва з колективами ЗП(ПТ)О у підготовці школярів до вибору професії?**

11.1) Так. 11.2) Скоріше так, ніж ні. 11.3) Скоріше ні, ніж так. 11.4) Ні.

Дякуємо за відповіді

Опитувальник для учнів професійно-технічних навчальних закладів щодо виявлення рівня їх професійної спрямованості

Шановний друже!

Ви обрали професію, за якою навчаєтесь. Просимо Вас відверто відповісти на поставлені запитання. Це дозволить покращити роботу з допомоги молоді у виборі професії. Підкресліть той варіант відповіді, який відповідає дійсності чи допишіть свій.

1. Ваша стать: 1.1. Чоловіча. 1.2. Жіноча. 2. Місце проживання батьків 2.1. Місто. 2.2. СМТ. 2.3. Село.
3. Скільки класів Ви закінчили 3.1. – 9; 3.2. – 11.
4. Спеціальність, за якою Ви навчаєтесь _____

5. Як давно Ви обрали свою спеціальність? 5.1. У дитинстві. 5.2. У школі. 5.3. Після школи.

6. Чи збираєтесь Ви працювати за даною професією після закінчення навчання?

- 6.1 Так. 6.2. Не вирішено. 6.3. Ні.

7. Чи збираєтесь Ви продовжити свою освіту, якщо збираєтесь, то в якому закладі?

- 7.1 ЗВО стаціонарно. 7.2. ЗВО заочно. 7.3. Технікум стац. 7.4. Технікум заочн. 7.5. Не збираюсь.

8. Чи буде Ваше подальше навчання пов'язане з отриманою в ПЕНЗ професією?

- 8.1 Так. 8.2. Важко сказати. 8.3. Ні.

9. Що визначило в першу чергу вибір професії, за якою Ви зараз навчаєтесь (можна вибрати кілька пунктів)?

- 9.1 Творчий характер праці.
- 9.2 Можливості професійного зростання.
- 9.3 Матеріальна забезпеченість.
- 9.4 Можливість працевлаштування.
- 9.5 Умови праці.
- 9.6 Думка друзів.
- 9.7 Думка батьків.
- 9.8 Думка вчителів.
- 9.9 Стійкий інтерес до професії.
- 9.10 Розвинуті здібності до професії.
- 9.11 Розташування навчального закладу.
- 9.12 Престижність професії.
- 9.13 Інше _____

10. Чим Ви любите займатися у вільний час (можна вибрати кілька пунктів)?

- 10.1 Читати художню літературу.
- 10.2 Відвідувати дискотеку.
- 10.3 Ходити в кіно.
- 10.4 Дивитись телевізійні передачі.
- 10.5 Займатися спортом.
- 10.6 Відвідувати гуртки художньої самодіяльності.
- 10.7 Займатися громадською роботою.
- 10.8 Займатися комерційною діяльністю.
- 10.9 Грати в комп'ютерні ігри
- 10.9.1 нше _____

11. У яких гуртках (факультативах) Ви займаєтесь чи займались у школі?

- 11.1 Науково-технічні (фізичний, радіо, автосправа і т.п.).
- 11.2 Професійні (токарний, швейний, педагогічний, психологічний і т.п.).
- 11.3 Природничі (хімічний, біологічний та ін.).
- 11.4 Літературні.
- 11.5 Історичні.
- 11.6 Математичні.
- 11.7 Художні .
- 11.8 Спортивні.
- 11.9 Які ще? _____
- 11.10 У гуртках (факультативах) не займаюсь і не займався.

12. Оцініть привабливість кожної з перерахованих далі професій за 9-бальною шкалою: найбільш привабливі – 9 балів, найбільш непривабливі – 0 балів, іншим – проміжні значення.

12.1. Токар по металу	___	12.26. Товарознавець	___
12.2. Налагоджувач апаратури	___	12.27. Продавець	___
12.3. Бармен	___	12.28. Табельник	___
12.4. Сталевар	___	12.29. Офіціант	___
12.5. Електрогазозварник	___	2.30. Овочівник	___
12.6. Штампувальник	___	12.31. Машиніст локомотиву	___
12.7. Повар	___	12.32. Машиніст бульдозера	___
12.8. Юрист	___	12.33. Муляр(камінщик)	___
12.9. Письменник	___	12.34. Секретар-керівника	___
12.10. Кравець	___	12.35. Бухгалтер	___
12.11. Слюсар-ремонтник	___	12.36. Службовець банку	___
12.12. Шофер	___	12.37. Працівник митниці	___
12.13. Менеджер	___	12.38. Військовослужбовець	___
12.14. Брокер	___	12.39. Міліціонер	___
12.15. Фермер	___	12.40. Вихователь дитсадка	___
12.16. Підприємець	___	12.41. Економіст	___
12.17. Перукар	___	12.42. Агроном	___
12.18. Лікар	___	12.43. Зоотехнік	___
12.19. Інженер-будівельник	___	12.44. Викладач ЗВО	___
12.20. Учитель	___	12.45. Журналіст	___
12.21. Інженер-зв'язківець	___	12.46. Художник	___
12.22. Радіотехнік	___	12.47. Закрійник	___
12.23. Будівельник-монтажник	___	12.48. Кондитер	___
12.24. Медсестра	___	12.49. Перекладач	___
12.25. Санітар	___	12.50. Музикант	___

12.2. За такою ж шкалою оцініть привабливість професії, якою Ви оволодіваєте _____

13. Чи проводилась у школі, в якій Ви навчались, робота щодо ознайомлення з професійно-технічними закладами? (підкресліть)

13.1. Так, постійно. 13.2. Інколи. 13.3. Дуже рідко. 13.4. Ніколи.

14. Чи проводились у школі, в якій Ви навчались, спільні з професійно-технічними закладами заходи (конкурси, олімпіади, вечори тощо)? (підкресліть)

14.1. Так, постійно. 14.2. Інколи. 14.3. Дуже рідко. 14.4. Ніколи.

15. Чи відбувались під час навчання у школі зустрічі з представниками ЗП(ПТ)О?

15.1. Так, постійно. 15.2. Інколи. 15.3. Дуже рідко. 15.4. Ніколи.

16. Чи повинні вчителі школи ознайомлювати учнів з закладами професійно-технічної освіти?

16.1. Так, постійно. 16.2. Важко сказати. 16.3. Ні.

17. Учителі яких предметів знайомили Вас із системою професійно-технічної освіти регіону (напишіть)

Дякуємо за допомогу

Додаток Д

Опитувальник з виявлення готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії із закладами профтехосвіти

Шановний колего!

Пропоноване опитування проводиться з метою дослідження шляхів підвищення готовності майбутніх педагогів професійного навчання до проведення спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти. Просимо Вас відверто відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

1. Ваша спеціальність _____ Дата _____
2. Курс ____ Форма навчання: а) стац.; б) з/о.
3. Місце проживання _____
4. Чи працюєте (працювали) Ви за фахом? а) так; б) ні.
5. Чи вважаєте Ви, що учитель технологій повинен співпрацювати з професійно-технічними навчальними закладами у професійній орієнтації учнів?
А) Так, це дуже важливо. Б) Інколи, в деяких випадках. В) Ні. Г) Важко сказати.
6. Чи вважаєте Ви, що орієнтація школярів на робітничі професії важлива в сучасних умовах?
А) Дуже важлива. Б) Скоріше так, ніж ні. В) Скоріше ні, ніж так. Г) Ні. Д) Важко сказати.
7. Чи проводилась спільна профорієнтаційна робота з ЗП(ПТ)О у Вашій школі?
А) Так. Б) Ні.
8. Чи доводилось Вам відвідувати ЗП(ПТ)О під час навчання у школі?
А) Так. Б) Ні.
9. Чим визначається важливість орієнтації школярів на професії ЗП(ПТ)О? (напишіть)
10. Чи отримували Ви в університеті яку-небудь інформацію, пов'язану з організацією освітнього процесу в ЗП(ПТ)О?
А) Так. Б) Ні. В) Важко сказати.
11. Якщо так, то під час вивчення яких навчальних дисциплін (напишіть) _____
12. Яка, на Вашу думку, основна мета спільної роботи школи і ЗП(ПТ)О?
А) Підготовка учнів до вибору професії. Б) Проведення профільного навчання. В) Трудове виховання учнів. Г) Залучення учнів до продуктивної праці. Д) Ознайомлення з сучасними засобами виробництва. Е) Орієнтація на робітничі професії. Е) Інше (допишіть) _____
13. Чи забезпечує зміст курсу «Технології» реалізацію можливостей взаємодії школи і ЗП(ПТ)О у професійній орієнтації?
А) Так. Б) Частково. В) Ні. Г) Важко сказати.
14. Чи доводилося Вам під час проходження педагогічної практики здійснювати профорієнтаційну роботу спільно з ЗП(ПТ)О? А) Так. Б) Ні. Як що так, то яку? _____
15. Які, на Вашу думку, форми і методи можна використати при проведенні спільної з ЗП(ПТ)О професійної орієнтації? _____ 3
16. З яких джерел Ви можете отримати інформацію профорієнтаційного змісту
17. Які труднощі можуть виникнути у Вас як учителя-предметника, класного керівника при проведенні спільної профорієнтаційної роботи ЗП(ПТ)О? _____ 3
18. Чи готові Ви до проведення спільної із закладами профтехосвіти профорієнтаційної роботи?
А) Так. Б) Скоріше «так», ніж «ні». В) Важко сказати. Г) Скоріше «ні», ніж «так». Д) Ні.

Дякуємо за відповіді

Додаток Е**Тест з виявлення рівня розвитку когнітивного компонента готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи**

1. Скільки існує рівнів професійно-технічної освіти?
А) 1. Б) 2. В) 3. Г) 4.
2. Назвіть відомі Вам професійно-технічні заклади, розташовані у Вашому регіоні.
3. За якими спеціальностями здійснюють підготовку ці заклади? (назвіть)
4. У чому полягає різниця між ПТУ, професійним ліцеєм і вищим ПТУ?
5. Чи можна у ЗП(ПТ)О отримати освіту на рівні «молодший спеціаліст»?
А) Так. Б) Ні. В) Не знаю.
6. Назвіть переваги для молодшої людини оволодіння робітничими професіями.
7. Чи є пільги при вступі до ЗВО для випускників ЗП(ПТ)О?
А) Так. Б) Є, але не у всі ЗВО. В) Є, але тільки на певні спеціальності. Г) Немає.
8. Чи всі учні ЗП(ПТ)О, що навчаються за державним замовленням, отримують стипендію?
А) Так. Б) Ні. В) Залежно від успішності навчання.
9. До педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів належать:
А) майстри, вчителі, вихователі;
Б) вчителі загальноосвітніх дисциплін, учителі спецдисциплін, інженери-педагоги;
В) викладачі, педагоги з професійного навчання, вихователі, майстри виробничого навчання.
10. Чи отримують заробітну плату учні ЗП(ПТ)О під час виробничої практики?
А) Не отримують. Б) Отримують у розмірі 50%. В) Отримують у розмірі 25%. Г) Отримують у розмірі 100%.
11. Який термін навчання у ЗП(ПТ)О?
А) Після 11 класів – 1–1,5 року, після 9 класів – 3 – 3,5 роки.
Б) Після 11 класів – 2 роки, після 9 класів – 3 роки.
В) Після 11 класів – 1 рік, після 9 класів – 2 роки.
12. Який розмір стипендії для учнів ЗП(ПТ)О?
А) 150 грн. Б) 200 грн. В) 250 грн. Г) 275 грн. Д) 325 грн.
13. Чи зараховується час навчання у ЗП(ПТ)О за денною формою до трудового стажу, що дає право на щорічну основну відпустку?
А) Так. Б) Так, якщо час навчання менший 10 місяців. В) Ні.
14. Чи можуть учні школи одночасно навчатись у професійному ліцеї?
А) Так, починаючи з 7-го класу. Б) Так, починаючи з 8-го класу. В) Так, починаючи з 9-го класу. Г) Так, починаючи з 10-го класу.
15. Чи можуть випускники загальноосвітньої школи отримувати професію в ЗП(ПТ)О за скороченим терміном?
А) Так, при особливій потребі у даних професіях. Б) Так, але тільки ті, що пройшли допрофесійну підготовку в ліцеї під час шкільного навчання. Г) Ні.
16. Які основні завдання спільної профорієнтаційної роботи школи і ЗП(ПТ)О? (напишіть)

Дякуємо за відповіді

**Бланк експертної оцінки рівня розвитку
готовності майбутніх педагогів професійного навчання
до профорієнтаційної роботи
Шановний колего!**

Пропоноване опитування проводиться з метою визначення шляхів поліпшення підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. У зв'язку з цим дуже важливо знати Вашу думку щодо наявного рівня готовності студентів до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії із закладами професійно-технічної освіти.

Перед Вами два бланки. На першому перераховані складові готовності педагога професійного навчання до взаємодії із закладами професійно-технічної освіти та охарактеризовані рівні їх сформованості; на другому (бланку відповіді) – зазначені ті ж компоненти та прізвища студентів, яких Ви будете характеризувати.

Рівень прояву компонентів готовності оцінюється таким чином:

вихідний – 1 бал, низький – 2 бали, середній – 3 бали, достатній – 4 бали.

При здійсненні оцінювання допускається використання знаків «+» і «-» , які визначають додаткові проміжні рівні.

Мотиваційно-цільовий критерій визначається через сформованість комплексу мотивів та ціннісних орієнтацій, що відповідають цілям та завданням професійної орієнтації на робітничі професії в умовах взаємодії школи і ЗП(ПТ)О. Його показниками є: усвідомлення значення професійної орієнтації як основи успішної самореалізації особистості; стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ЗП(ПТ)О; сукупність різних груп мотивів, спрямованих на проведення ефективної профорієнтаційної роботи спільно з інженерно-педагогічним колективом закладу профтехосвіти.

Вихідний рівень. Індиферентне ставлення до проведення профорієнтаційної роботи і співпраці з представниками закладів профтехосвіти у цьому напрямі.

Низький рівень. Наявний інтерес до проблеми професійного самовизначення особистості в цілому і в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти.

Середній рівень. Стійкий інтерес до проблеми професійного самовизначення особистості, є розуміння необхідності співпрацювати з інженерно-педагогічним колективом ЗП(ПТ)О з метою ознайомлення учнів з робітничими професіями та закладами профтехосвіти як необхідним елементом профорієнтаційної роботи, відсутня упередженість щодо навчання у ЗП(ПТ)О.

Достатній рівень. Чітке усвідомлення важливості проведення професійної орієнтації на робітничі професії, проявляє зацікавленість у співпраці з представниками закладів ЗП(ПТ)О під час профорієнтаційної роботи.

Когнітивний критерій визначає рівень володіння комплексом психолого-педагогічних знань, що дозволяють здійснювати профорієнтаційну роботу в умовах взаємодії школи і ЗП(ПТ)О. Це наявність системи спеціальних знань про професійне самовизначення школярів; розуміння специфіки, форм, методів та технологій спільної з ЗП(ПТ)О роботи під час професійної орієнтації учнів; знання особливостей організації освітнього процесу в закладах профтехосвіти; знання та розуміння проблем ринку матеріального виробництва свого регіону та мережі закладів професійно-технічної освіти.

Вихідний рівень. Відсутні знання про проблеми та особливості професійного самовизначення школярів, основний та резервний професійні наміри; відсутнє уявлення про проведення профорієнтаційної роботи, орієнтованої на робітничі професії. Відсутні знання про особливості організації освітнього процесу в закладах профтехосвіти.

Низький рівень. Обмежені та фрагментарні знання про проблеми і особливості професійного самовизначення школярів. Відсутні знання про особливості профорієнтаційної роботи, орієнтованої на робітничі професії, відчувається брак

Дякуємо за допомогу

інформації про особливості організації освітнього процесу в закладах профтехосвіти.

Середній рівень. Здебільшого правильне розуміння проблем та особливостей професійного самовизначення школярів, але недостатньо систематизовані знання про специфіку проведення та організацію профорієнтаційної роботи, спрямованої на робітничі професії. Недостатньо конкретні знання особливостей організації освітнього процесу в закладах профтехосвіти, зокрема, про особливості спільної профорієнтаційної роботи.

Достатній рівень. Характеризується повними, глибокими та систематизованими знаннями щодо особливостей професійного самовизначення школярів; наявна система знань та досвіду пізнавальної діяльності, необхідна для проведення профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти. У майбутнього педагога наявні системні знання про організацію освітнього процесу в закладах профтехосвіти.

Операційно-діяльнісний критерій передбачає характеристику вмінь та досвіду їх практичного застосування для проведення спільної профорієнтаційної роботи з ЗП(ПТ)О. Володіння вміннями здійснювати аналіз педагогічних профорієнтаційних ситуацій, брати участь в організації та проведенні заходів під час співпраці з ЗП(ПТ)О.

Вихідний рівень. Не засвоєно способи вирішення професійних завдань під час проведення спільної профорієнтаційної роботи, вміння відсутні.

Низький рівень. Недостатньо засвоєно способи вирішення професійних завдань під час здійснення профорієнтаційної роботи, вміння розрізнені й несистемні, немає співвіднесення виконуваних дій з основною метою спільної профорієнтаційної діяльності.

Середній рівень. Засвоєно способи виконання конкретних професійних дій у процесі проведення спільної профорієнтаційної роботи, але виникають ускладнення у процесі вирішення педагогічних завдань, які моделюють професійну діяльність під час здійснення профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти та в процесі педагогічної практики.

Достатній рівень. Володіння досвідом спільної профорієнтаційної роботи з ЗП(ПТ)О. Уміння характеризуються системністю і здатністю до перенесення в нові умови.

Рефлексивний критерій характеризує здатність до рефлексії у процесі різних видів діяльності, пов'язаної зі спільною профорієнтаційною роботою з закладами ПТО. Основними показниками є: уміння аналізувати досвід організації та проведення спільної професійної орієнтації – як власний, так й інших учасників освітнього процесу; помічати недоліки своєї діяльності та визначати шляхи їх подолання; формувати індивідуальний стиль профорієнтаційної діяльності з опорою на свої сильні сторони.

Вихідний рівень. Неспроможність помічати недоліки під час здійснення профорієнтаційної роботи. Відсутні спроби оцінити власну діяльність.

Низький рівень. Неспроможність об'єктивно оцінити результати власної діяльності; усвідомлення недоліків у власній роботі, але відсутність критичного аналізу помилок та визначення шляхів їх подолання.

Середній рівень. Усвідомлення недоліків у роботі, але неспроможність визначити їх причини. Прагнення до підвищення рівня власної профорієнтаційної компетентності у напрямі організації взаємодії з інженерно-педагогічним колективом ЗП(ПТ)О, недостатньо підкріплене роботою над собою.

Достатній рівень. Майбутній учитель технологій здатен аналізувати свою профорієнтаційну роботу, помічати помилки в ній та виправляти їх. Сформована потреба у підвищенні рівня власної профорієнтаційної компетентності у напрямі організації спільної профорієнтаційної роботи з ЗП(ПТ)О.

Що, на Вашу думку, є основною причиною труднощів учителя технологій у організації спільної профорієнтаційної роботи з ЗП(ПТ)О?

а) брак психолого-педагогічної підготовки; б) відсутність методичних знань і вмінь; в) брак інформації про особливості навчально-виробничого та виховного процесів у ЗП(ПТ)О; г) відсутність мотивації.

Завдання студентам для створення комплексного інтерпредметного проекту

Шановний студенте!

Вам пропонується комплексний проект, що передбачає організацію співробітництва загальноосвітньої школи і ЗП(ПТ)О у справі організації профорієнтаційної роботи. Назва ЗП(ПТ)О, перелік професій для створення професіографічних карток та створення презентацій погоджуються з викладачем.

Він передбачає виконання таких завдань:

1. Вивчити інформацію про систему професійно-технічної освіти області та про окремий професійно-технічний навчальний заклад (міжпредметні зв'язки – педагогіка). Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «inf.doc».
2. Вивчити через мережу Інтернет попит на професії. Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «prot.doc».
3. Розробити професіографічну картку визначеної професії (міжпредметні зв'язки – психологія праці, НІТ і ТЗН). Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «kart.doc».
4. Створити презентаційну WEB-сторінку для представлення визначеного ЗП(ПТ)О школярам (міжпредметні зв'язки – НІТ і ТЗН) . Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «web.doc».
5. Розробити презентацію ЗП(ПТ)О та його спеціальностей (міжпредметні зв'язки – НІТ і ТЗН). Кількість слайдів – не менше 10. Максимальна оцінка – 20 балів. Файл «prez.doc».
6. Розробити план-конспект (розробку) спільного виховного заходу з ЗП(ПТ)О (міжпредметні зв'язки – методика виховної роботи). Максимальна оцінка – 30 балів. Файл «gozr.doc».
7. Підготувати угоду про співробітництво між загальноосвітньою школою і визначеним ЗП(ПТ)О (міжпредметні зв'язки – педагогіка). Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «dogov.doc».

Примітка:

*Окремі компоненти проекту можуть виконуватись під час вивчення відповідних навчальних дисциплін. Оцінювання частини проекту для цієї дисципліни може бути іншим і здійснює його викладач, що проводить заняття.

* Результати виконання завдань подаються у формі електронного портфоліо. Портфоліо зберігається на оптичному диску в папці з іменем: прізвище_proekt. Наприклад, retrenko_proekt. У цю папку записуються всі файли і папки, імена яких наведені в завданнях.

Додаток И**Опитувальник з виявлення готовності вчителів технологій до профорієнтаційної роботи**

Шановний колего!

Пропоноване опитування проводиться з метою дослідження шляхів підвищення готовності майбутніх педагогів професійного навчання до проведення спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти. Просимо Вас відверто відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

1. Ваша спеціальність за освітою _____ Дата _____
2. Місце роботи : а) міська школа; б) сільська школа; в) МНВК; г) інше _____
3. Стаж педагогічної роботи: а) до 3 років; б) 4 – 5 р. в) 6 – 10 р. г) понад 10 р.
4. Чи вважаєте Ви, що вчитель технологій повинен співпрацювати з професійно-технічними навчальними закладами у професійній орієнтації учнів?
А) Так, це дуже важливо. Б) Скоріше так, ніж ні. В) Скоріше ні, ніж так. Г) Ні. Д) Важко сказати.
5. Чи вважаєте Ви, що орієнтація школярів на робітничі професії важлива в сучасних умовах?
А) Дуже важлива. Б) Скоріше так, ніж ні. В) Скоріше ні, ніж так. Г) Ні. Д) Важко сказати.
6. Чи проводите Ви спільну профорієнтаційну роботу з ЗП(ПТ)О?
А) Постійно. Б) Часто. В) Інколи. г) Ні.
7. Чи доводилось Вам відвідувати ЗП(ПТ)О?
А) Так. Б) Ні.
8. Чим визначається важливість орієнтації школярів на професії ЗП(ПТ)О? (напишіть)
9. Чи вивчали Ви в коли-небудь інформацію, пов'язану з організацією освітнього процесу в ЗП(ПТ)О?
А)Так. Б) Ні. В) Важко сказати
10. Якщо так, то яким чином?
А) Під час навчання у ЗВО. б) Під час підвищення кваліфікації. в) Самостійно.
г) Інше (допишіть).
11. Яка, на вашу думку, основна мета спільної роботи школи і ЗП(ПТ)О?
А) Підготовка учнів до вибору професії. Б) Проведення профільного навчання. В) Трудове виховання учнів. Г) Залучення учнів до продуктивної праці. Д) Ознайомлення з сучасними засобами виробництва. Е) Орієнтація на робітничі професії. Є) Інше (допишіть) _____
12. Чи забезпечує зміст курсу «Технології» реалізацію можливостей взаємодії школи і ЗП(ПТ)О у професійній орієнтації?
А) Так. Б) Частково. В) Ні. Г) Важко сказати.
13. Чи звертались до Вас представники ЗП(ПТ)О щодо проведення спільної профорієнтаційної роботи? А) Так, часто. Б) Так, рідко. В) Ні.
14. Які, на Вашу думку, форми і методи доцільно використати при проведенні спільної з ЗП(ПТ)О професійної орієнтації? _____
15. З яких джерел Ви можете отримати інформацію профорієнтаційного змісту?
16. Які труднощі можуть виникнути у Вас як учителя-предметника, класного керівника при проведенні спільної профорієнтаційної роботи _____ з _____
ЗП(ПТ)О? _____
17. Чи готові Ви до проведення спільної з закладами профтехосвіти профорієнтаційної роботи?
А) Так. Б) Скоріше «так», ніж «ні». В) Важко сказати. Г) Скоріше «ні», ніж «так». Д) Ні.

Дякуємо за відповіді

Додаток К

**Тест з виявлення рівня розвитку когнітивного компонента
готовності вчителів технологій до профорієнтаційної роботи**

Шановний колего!

Тестування проводиться з метою дослідження шляхів підвищення готовності майбутніх педагогів професійного навчання до проведення спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти. Просимо Вас відверто відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

1. Ваша спеціальність за освітою _____ Дата _____
2. Місце роботи : а) міська школа; б) сільська школа; в) МНВК; г) інше _____
3. Стаж педагогічної роботи: а) до 3 років; б) 4 – 5 р. в) 6 – 10 р. г) понад 10 р.
4. Скільки існує рівнів професійно-технічної освіти?
А) 1. Б) 2. В) 3. Г) 4.
5. Назвіть відомі Вам професійно-технічні заклади, розташовані у Вашому регіоні.

6. За якими спеціальностями здійснюють підготовку ці заклади? (назвіть)

7. У чому полягає різниця між ПТУ, професійним ліцеєм і вищим ПТУ?

8. Чи можна у ЗП(ПТ)О отримати освіту рівня «молодший спеціаліст»?
А) Так. Б) Ні. В) Не знаю.
9. Назвіть переваги для молодшої людини оволодіння робітничими професіями.

10. Чи є пільги при вступі до ЗВО для випускників ЗП(ПТ)О?
А) Так. Б) Є, але не у всі ЗВО. В) Є, але тільки на певні спеціальності. Г) Немає.
11. Чи всі учні ЗП(ПТ)О, що навчаються за державним замовленням, отримують стипендію?
А) Так. Б) Ні. В) Залежно від успішності навчання.
12. До педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів належать:
А) майстри, вчителі, вихователі;
Б) вчителі загальноосвітніх дисциплін, вчителі спецдисциплін, інженери-педагоги;
В) викладачі, педагоги з професійного навчання, вихователі, майстри виробничого навчання.
13. Чи отримують заробітну плату учні ЗП(ПТ)О під час виробничої практики?
А) Не отримують. Б) Отримують у розмірі 50%. В) Отримують у розмірі 25%. Г) Отримують у розмірі 100%.
14. Який термін навчання у ЗП(ПТ)О?
А) Після 11 класів – 1–1,5 року, після 9 класів – 3 – 3,5 роки.
Б) Після 11 класів – 2 роки, після 9 класів – 3 роки.
В) Після 11 класів – 1 рік, після 9 класів – 2 роки.
15. Який розмір стипендії для учнів ЗП(ПТ)О?
А) 150 грн. Б) 200 грн. В) 250 грн. Г) 275 грн. Д) 325 грн.
16. Чи зараховується час навчання у ЗП(ПТ)О за денною формою до трудового стажу, що дає право на щорічну основну відпустку?
А) Так. Б) Так, якщо час навчання менший 10 місяців. В) Ні.
17. Чи можуть учні школи одночасно навчатись у професійному ліцеї?
А) Так, починаючи з 7-го класу. Б) Так, починаючи з 8-го класу. В) Так, починаючи з 9-го класу. Г) Так, починаючи з 10-го класу.
18. Чи можуть випускники загальноосвітньої школи отримувати професію в ЗП(ПТ)О за скороченим терміном?
А) Так, при особливій потребі у певних професіях. Б) Так, але тільки ті, що пройшли допрофесійну підготовку в ліцеї під час шкільного навчання. Г) Ні.
19. Які основні завдання спільної профорієнтаційної роботи школи і ЗП(ПТ)О? (напишіть)

Дякуємо за відповіді

**Фрагмент робочої навчальної програми
дисципліни «Професійна педагогіка і Методика професійного навчання»
для студентів галузі знань 0101 Педагогічна освіта
напряму підготовки 6.010103 Технологічна освіта**

Зміст лекційного курсу

№ з/п	Перелік тем лекцій та їх основні питання	Л о Я 5 ° И
1	<p align="center">Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні основи професійної орієнтації</p> <p>Тема 1. Профорієнтація як соціально-економічна проблема. Суть, мета, завдання та функції професійної орієнтації</p> <p>Мета і завдання професійної орієнтації. Методологічні основи професійної орієнтації. Професійна орієнтація як сфера наукових знань про місце людини у світі професій.</p> <p>Принципи професійної орієнтації. Теоретико-методологічні й загальнопедагогічні принципи, які використовуються в професійній орієнтації. Аспекти професійної орієнтації: соціально-економічний, психолого-педагогічний і медико-фізіологічний. Етапи професійної орієнтації: початковий (пропедевтичний), пізнавально-пошуковий, базовий (визначальний), етап професійного навчання, адаптаційний (професійна діяльність, переорієнтація та перепідготовка). Основні поняття професійної орієнтації: професія, спеціальність, кваліфікація, посадова особа, професійні інтереси, професійні нахили, професійні здібності. Форми та методи професійної орієнтації: зустріч, екскурсія, конференція, диспут, гра, конкурс, гурток, факультатив. Форми, методи спільної профорієнтаційної роботи школи і ЗП(ПТ)О. Функції професійної орієнтації: соціально-економічна, психолого-педагогічна, медико-фізіологічна, інформаційно-методична.</p>	2
2	<p>Тема 2. Професійне самовизначення школярів. Суть, мета і завдання професійного самовизначення. Етапи професійного самовизначення школярів</p> <p>Система професійної орієнтації та її основні компоненти: професійна просвіта, професіографія, професійна діагностика, професійна активізація, професійна консультація, професійний відбір, соціально-професійна адаптація, професійні проби, професійне виховання, професійна переорієнтація.</p> <p>Критерії професійного самовизначення: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний.</p> <p>Стратегії професійного самовизначення.</p> <p>Показники результативності професійного самовизначення. Ставлення до робітничих професій як показник професійного самовизначення. Правила вибору професії. Типові помилки у процесі вибору професії.</p> <p>Мета і завдання пізнавально-пошукового етапу професійного самовизначення (5 – 9 класи). Вікові особливості підліткового періоду. Критерії сформованості професійного самовизначення підлітків: когнітивний;</p>	2

	<p>мотиваційний; діяльнісно-практичний. Основні й резервні наміри вибору професії.</p> <p>Мета і завдання базового (визначального) етапу професійного самовизначення (10 – 11 класи). Характеристика вікових особливостей старшокласників. Критерії сформованості професійного самовизначення старшокласників: когнітивний; мотиваційний; діяльнісно-практичний. Основні й резервні плани щодо вибору професії.</p> <p>Засоби вимірювання рівня сформованості готовності до професійного самовизначення.</p>	
3	<p>Тема 3. Система професійної орієнтації. Системний підхід до профорієнтації. Професійна просвіта: зміст, структура та методика проведення. Професіографія. Класифікація та опис професій. Попередня професійна діагностика. Методи вивчення індивідуальних особливостей школярів</p> <p>Системний підхід як напрям наукового пізнання. Методологія системного підходу в професійній орієнтації. Системний підхід до визначення структури профорієнтації. Взаємозв'язок компонентів системи. Система професійної орієнтації як організована і координована форма діяльності школи, сім'ї, навчальних закладів, підприємств, громадськості, спрямована на вдосконалення процесу соціального і професійного самовизначення в інтересах особистості та суспільства. Професійна просвіта як компонент системи професійної орієнтації.</p> <p>Структура професійної просвіти: професійна інформація та професійна пропаганда. Вимоги до профінформації. Функції професійної просвіти: ознайомлювальна, розвивальна, виховна. Форми і методи професійної просвіти. Основні напрями роботи професійної просвіти.</p> <p>Методика проведення професійної просвіти на уроках загальноосвітнього циклу, у процесі трудової підготовки, у позашкільній та позакласній роботі. Аспекти професіографії: гуманістичний, практичний. Принципи професіографії: комплексність і цілеспрямованість, соціально- економічна спрямованість, надійність професіографічного матеріалу, диференційований підхід, перспективність і реальність.</p> <p>Етапи пізнання трудової діяльності: інформаційний, аналітичний, синтетичний, експериментальний. Класифікації професій: галузева, міжнародна (МСКП), технологічна, класифікація за типом, відділами, класами, групами (Є. М. Климов), розширена класифікація (В. В. Гусейнова), класифікація за психологічними показниками (Дж. Голланд). Особливості професійної діяльності сучасного робітника за галузями виробництва.</p> <p>Аспекти професійної діагностики. Особистість. Динамічна функціональна структура та підструктури особистості.</p> <p>Методи професійної діагностики: спостереження, анкетування, тестування, рейтинг, бесіда, узагальнення незалежних характеристик. Апаратні методи, їх застосування в професійній діагностиці. Бланкові методики, їх характеристика. Профорієнтаційна характеристика особистості, її зміст і структура. Етика і педагогічний такт під час професійної діагностики.</p>	2
4	<p>Тема 4. Професійна активізація, професійні проби та методика проведення. Професійна консультація та методика проведення. Професійний відбір та методика проведення. Професійний добір. Соціально-професійна адаптація</p> <p>Сутність професійної активізації як процесу залучення школярів до реальної чи змодельованої професійної діяльності. Мета і завдання</p>	2

	<p>професійної активізації. Види професійної активізації учнів у навчальному процесі. Місце співпраці школи і ЗП(ПТ)О у професійній активізації. Професійні проби: сутність, мета і завдання. Диференційований підхід і наступність у професійних пробах. Зміст і структура професійних проб. Професійна консультація як компонент системи професійної орієнтації. Мета і завдання професійної консультації. Етапи професійної консультації: підготовчий, завершальний, уточнювальний. Типи професійної консультації: психолого-педагогічний, довідково-інформаційний, медичний. Принципи професійної консультації. Форми і методи професійної консультації. Особливості професійної консультації щодо робітничих професій. Професійний відбір як компонент професійної орієнтації. Мета, завдання професійного відбору. Принципи професійного відбору: принцип об'єктивності, принцип усебічності, принцип динамічності, принцип цілеспрямованості, принцип активності. Соціально-професійна адаптація як компонент професійної орієнтації. Етапи професійної адаптації: підготовка до трудової діяльності в школі; вибір професії; професійна підготовка; працевлаштування як завершальний етап соціально-професійної адаптації. Види соціально-професійної адаптації: професійна й соціально-психологічна. Профадaptaція в умовах ЗП(ПТ)О.</p>	
--	---	--

	<p>Змістовий модуль 2. Зміст і методика реалізації системи професійної орієнтації учнівської молоді</p>	2
5	<p>Тема 5. Завдання, форми та методи проведення профорієнтаційної роботи у процесі трудового навчання</p> <p>Зміст трудового навчання в школі – важливий засіб професійної орієнтації учнів. Фактори формування профорієнтаційного змісту трудового навчання.</p> <p>Мета й завдання професійної орієнтації на уроках трудового навчання та технологій.</p> <p>Технологічний профіль старшої школи за галузями економіки; заклади профтехосвіти, що відповідають цим галузям; особливості профорієнтаційної роботи.</p> <p>Планування роботи з професійної орієнтації вчителем технологій.</p> <p>Форми і методи проведення професійної орієнтації у процесі трудового навчання.</p>	

6	<p>Тема 6. Організація спільної профорієнтаційної роботи школи і ЗП(ПТ)О</p> <p>Стан професійної орієнтації у системі «школа – ЗП(ПТ)О». Чинники, що впливають на вибір робітничих професій. Рівень престижності масових робітничих професій в умовах сьогодення. Реальні цінності робітничих професій. Професійні проби. Недоліки у профорієнтаційній роботі стосовно робітничих професій. Основні завдання спільної профорієнтаційної роботи ЗП(ПТ)О і загальноосвітньої школи у професійній орієнтації.</p> <p>Умови ефективності спільної профорієнтаційної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зв'язок з усіма організаціями, які проводять профорієнтаційну роботу (школи, підприємства, навчальні заклади, громадськість); • традиційна взаємодія між ЗП(ПТ)О і загальноосвітніми школами, з якими встановлюються найбільш тісні контакти учнівських та педагогічних 	4
---	---	---

	<p>колективів на двосторонніх угодах про співпрацю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення у навчальних закладах кабінетів (куточків) профорієнтації, які використовуються з метою популяризації робітничих професій, отримання школами і батьками консультацій щодо професій, їх змісту, умов навчання у ЗП(ПТ)О тощо; • наявність у ЗП(ПТ)О і шкіл спільного плану роботи з професійної орієнтації, не перевантаженого формальними заходами і спрямованого на вирішення конкретних завдань; • застосування комплексу форм і методів профорієнтаційної роботи; • профорієнтаційна компетентність педагогічних працівників школи і ЗП(ПТ)О; • провідна роль учителя технологій у забезпеченні співробітництва школи і ЗП(ПТ)О. <p>Зміст і напрями спільної профорієнтаційної роботи школи і ЗП(ПТ)О. Форми та методи проведення спільної профінформаційної роботи (професіографічні екскурсії, зустрічі, професіографічні проекти та дослідження, диспути, захисти професій, конкурси професійної майстерності тощо).</p>	
7	<p>Тема 7. Особливості профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання на базі ЗП(ПТ)О</p> <p>Нормативно-правове забезпечення профільного навчання на базі ЗП(ПТ)О. Можливості та досвід упровадження профільного навчання на базі ЗП(ПТ)О. Умови для здійснення профільного навчання учнів за технологічним напрямом (організаційні, педагогічні, кадрові, матеріально-технічні).</p> <p>Документальне оформлення організації профільного навчання школярів на базі ЗП(ПТ)О.</p> <p>Проблеми здійснення профільного навчання учнів з технологічного напрямку в старшій школі: відсутність сучасного технологічного обладнання; брак викладачів і майстрів виробничого навчання з відповідною фаховою підготовкою; запровадження державних стандартів ПТО; недостатнє навчально-методичне забезпечення.</p> <p>Методи, форми профорієнтаційної роботи зі старшокласниками в умовах профільного навчання на базі ЗП(ПТ)О: профільне навчання з професій будівельної галузі, сфери послуг, аграрної галузі тощо.</p>	2

8	<p>Тема 8. Ігри та ігрові елементи, методика їх застосування у профорієнтаційній роботі</p> <p>Роль ігрової діяльності у формуванні професійних інтересів та нахилів школярів.</p> <p>Призначення, класифікація, функції та специфіка профорієнтаційних ігор. Ігри як засіб самовдосконалення, самоаналізу, самоосвіти, саморегуляції. Ігри-«загравання». Ігри, які моделюють окремі аспекти професійної діяльності. Ігри, які моделюють процеси професійного й життєвого самовизначення. Морально-ціннісні ігри. Управлінські профорієнтаційні ігри. Етапи проведення профорієнтаційних ігор: підготовчий (постановка мети та завдань, визначення змісту, розроблення сценарію, вироблення правил, підготовка учасників, розроблення інструкцій); безпосереднє проведення (хід гри); завершальний (підведення підсумків гри).</p> <p>Ознайомлювальні ігри: «Стажери-інопланетяни», «Асоціації», «Відгадай професію». Морально-ціннісні ігри: «Прибульці», «Ветеран-нероба» тощо.</p> <p>Основні вимоги до проведення профорієнтаційних ігор.</p> <p>Ігрові елементи у професійній орієнтації: кросворди, анаграми, ребуси,</p>	1
---	--	---

	загадки, прислів'я, «відгадай професію». Методика їх складання. Залучення ігрових елементів до різноманітних форм профорієнтаційної роботи стосовно обрання робітничих професій.	
9	<p>Тема 9. Результативність та критерії оцінювання профорієнтаційної роботи</p> <p>Критерії профорієнтаційної роботи: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний, їх характеристика.</p> <p>Показники результативності: знання про професії (зміст, вимоги до людини, потреби в ній ринку праці), знання власних професійно важливих якостей (самооцінка здібностей, індивідуальних якостей, загальнотрудоових, спеціальних, комунікативних, організаторських, творчих здібностей), знання про варіативні шляхи професійного самовизначення (наявність професійного плану, його корекція), позитивне ставлення до професійної кар'єри (соціальна значущість, престижність).</p> <p>Адекватне ставлення до себе як до суб'єкта професійного самовизначення (самостійність, упевненість у собі); здатність до самореалізації, орієнтація на творчість (креативність); оригінальність, потяг до освоєння нових технологій, здатність до самовдосконалення (самоаналізу, самоосвіти, саморегуляції).</p>	1
Усього		18

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні основи професійної орієнтації		
1	Тема: Основи професійної орієнтації	2
2	Тема: Зміст та методи профорієнтаційної роботи	2
3	Тема: Основи професіографії. Класифікація та опис професій	2
4	Тема: Професійне самовизначення учнів	2
5	Тема: Професійна консультація	2
Разом за змістовий модуль 1		10
Змістовий модуль 2. Зміст і методика реалізації системи професійної орієнтації учнівської молоді		
6	Тема: Планування та організація спільної профорієнтаційної роботи в системі «школа – ЗП(ПТ)О»	4
7	Тема: Особливості профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ЗП(ПТ)О	2
8	Тема: Ігри та застосування їх у профорієнтаційній роботі	2
9	Тема: Критерії оцінювання профорієнтаційної роботи	2
Разом за змістовий модуль 2		10
Усього		20

Перелік тем для написання рефератів

1. Методика проведення професійної просвіти.
2. Методика проведення попередньої професійної діагностики з

метою вивчення індивідуальних особливостей учнівської молоді.

3. Методика проведення професійних проб з метою професійної активізації учнівської молоді.
4. Методика проведення професійної консультації.
5. Методика проведення професійного відбору з метою визначення професійної придатності.
6. Методика розроблення та використання професіографічних матеріалів.
7. Методика проведення профорієнтаційного аналізу змісту трудового навчання у школі.
8. Роль ігрової діяльності у формуванні професійних інтересів та нахилів школярів.
9. Організація навчально-виробничого процесу в ПТО.
10. Зміст і планування профорієнтаційної роботи у ЗП(ПТ)О.
11. Організаційно-педагогічні засади профільного навчання школярів на базі ЗП(ПТ)О.
12. Планування спільної профорієнтаційної роботи в системі «школа – ЗП(ПТ)О».
13. Форми і методи спільної профорієнтаційної роботи в системі «школа – ЗП(ПТ)О».
14. Особливості системи ПТО.
15. Профорієнтаційна спрямованість уроків трудового навчання.
16. Особливості технологічного профілю в старшій школі.
17. Профорієнтаційна компетентність педагогічних працівників школи і ЗП(ПТ)О.
18. Методичні засади створення кабінетів профорієнтації.
19. Двосторонні угоди про співпрацю школи і ЗП(ПТ)О.
20. Дискусійні методи профорієнтаційної роботи.

Фрагменти робочих навчальних програм дисциплін, які були доповнені в ході дослідження, для студентів галузі знань 0101 Педагогічна освіта напряму підготовки 6.010103 Технологічна освіта

Основи науково-педагогічних досліджень

Тематика досліджень до виконання практичних робіт та індивідуальних завдань.

1. Розвиток творчих здібностей учнів у процесі підготовки конкурсів професійної майстерності на базі закладів професійно-технічної освіти.
2. Вплив трудової діяльності на розвиток мислення учнів.
3. Розвиток естетичних почуттів учнів.
4. Формування самостійності й активності в процесі навчальної діяльності.
5. Виховання в учнів пошани та любові до праці в процесі взаємодії школи і ЗП(ПТ)О.
6. Формування у школярів інтересу до професій робітничої сфери на уроках трудового навчання.
7. Педагогічні умови формування екологічного мислення учнів.
8. Спільна волонтерська діяльність учнів школи і професійно-технічних навчальних закладів як засіб формування інтересу до професій виробничої сфери.
9. Виховання в учнів позитивного ставлення до робітничих професій у процесі спільної профорієнтаційної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів.
10. Педагогічні умови формування готовності до вибору професії робітничої сфери на уроках трудового навчання.
11. Формування естетичної культури учнів у позакласній роботі.
12. Педагогічні умови формування в учнів позитивної мотивації навчальної діяльності.
13. Формування у школярів резервних професійних намірів у процесі спільної профорієнтаційної роботи школи і закладів профтехосвіти.
14. Розвиток мислення учнів засобами гри.
15. Гра як засіб розвитку естетичних здібностей школярів.
16. Гра як засіб ознайомлення учнів зі світом робітничих професій.
17. Моральне виховання учнів у навчальній діяльності.
18. Шляхи формування національної свідомості в процесі позакласної роботи з учнями.
19. Використання народних традицій у моральному вихованні учнів.
20. Роль комп'ютера в активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.
21. Організація спільних спортивних заходів як чинник формування у школярів позитивного іміджу професійно-технічних навчальних закладів.

22. Вплив рейтингової оцінки знань учнів на успішність навчання.
23. Методи стимулювання самовиховання учнів.
24. Аналіз регіонального ринку праці і професії закладів профтехосвіти.
25. Виховання патріотизму учнів у процесі позакласної роботи спільно з закладом професійно-технічної освіти.
26. Виховання в учнів пошани та любові до праці у навчально-виховному процесі.
27. Шляхи забезпечення взаємодії школи та сім'ї у вихованні учнів.
28. Формування культури поведінки учнів у позакласній роботі.
29. Педагогічні умови забезпечення самопізнання учнями своїх індивідуальних особливостей.
30. Основні напрями забезпечення взаємодії школи та професійно-технічних навчальних закладів у вихованні учнів.
31. Шляхи формування в учнів загальнонавчальних умінь.
32. Педагогічні умови застосування технічних засобів навчання для активізації навчального процесу.
33. Розвиток творчої ініціативи учнів засобами гри на прикладі теми «Професійна структура мого регіону».
34. Використання краєзнавчого, народознавчого матеріалу в навчальній роботі з учнями.
35. Ознайомлення з народними традиціями в процесі трудового навчання.
36. Використання народних традицій у виховній роботі з учнями на прикладі конкурсу-показу моделей одягу спільно з ЗП(ПТ)О.
37. Виховна робота з учнями на прикладі конкурсу – показу моделей одягу спільно з професійно-технічним навчальним закладом.
38. Педагогічні умови застосування технічних засобів навчання для активізації навчального процесу.

Нові інформаційні технології та ТЗН

Зміст індивідуальної роботи

№ п/п	Назва теми (модуля, змістового модуля) та зміст індивідуальної роботи	Кількість годин
Змістовий модуль 2. Технологія використання НІТ та ТЗН		
Тема 11	Історія розвитку обчислювальної техніки. Периферійне обладнання. Види програм, їх призначення та функціональні можливості під час роботи периферійного обладнання. Основи роботи з сучасним периферійним обладнанням та	2
Тема 12	Підготувати реферат на одну із запропонованих тем: Види фото та відеотехніки, їх основні технічні	2

	характеристики. Організація транслявання навчального телебачення. (Розроблення міні-трансляцій передач для школи з використанням інформації про професійно-технічні заклади регіону: Професії мого краю; Шлях у професію; Робітничі професії – запорука добробуту суспільства; Професійний ліцей №__ і його перспективи)	
Тема 13	Підготувати мультимедійну навчальну презентацію за профілем навчання (Початкова професійна освіта – основа успішної кар’єри. Професійний ліцей №__)	2
Тема 14	Створити навчальний матеріал засобами текстових редакторів та електронних таблиць.	2
Тема 15	Створити навчальне відео за фахом (спільна робота педагога професійного навчання і інженера-педагога).	2
Тема 16	Підготувати реферат на одну із запропонованих тем: Основи організації та проведення демонстрації презентацій. Дидактичний потенціал публікацій.	2
Тема 17	Створити графічні засоби унаочнення навчального матеріалу та підготувати їх до публікації. (Буклет для батьківських зборів про робітничі професії і їх престижність у сучасному суспільстві.)	2
Тема 18	Створити навчальну веб-сторінку («Професійно-технічні заклади регіону», «Потреби регіону в кадрах»).	4

**Методичні рекомендації до проведення практичних занять
з курсу «Професійна педагогіка і Методика професійного навчання»**

Практичне заняття з теми «ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ СПІЛЬНОЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ ШКОЛА – ЗП(ПТ)О».

МЕТА ЗАНЯТТЯ: узагальнення знань та вдосконалення вмінь щодо здійснення планування та організації профорієнтаційної роботи в системі взаємодії школи та ЗП(ПТ)О.

ЧАС: 4 години аудиторних занять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, В. П. Зінченко, А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2010. – 64 с.
2. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації до курсів / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2014. – 72 с.
3. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.
4. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.
5. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 176 с.

ДИДАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ: зошит для практичних занять, інструкція до проведення ділової гри «Договір», картки з назвою ролей учасників («завуч школи», «заступник директора ЗП(ПТ)О», «учителі-предметники», «викладачі спецпредметів», «учитель технологій», «учні»), аркуш ватману А0, офісний папір формату А4, ручки, ножиці, маркери, бейджі.

ЗВІТ: аналіз ділової гри, оформлений письмово в зошиті, зразок договору спільної профорієнтаційної роботи в системі «школа – ЗП(ПТ)О».

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

Опрацювати питання:

- 1.1. Наукові підходи до поняття «професійне самовизначення».
- 1.2. Поняття професійної спрямованості особистості та її складники.
- 1.3. Найбільш уживані форми профорієнтаційної роботи в системі «школа – ЗП(ПТ)О».
- 1.4. Напрями спільної профорієнтаційної роботи школи і ЗП(ПТ)О.
- 1.5. Аналіз закладів професійно-технічної освіти регіону (міста, області тощо).
- 1.6. Активізація профорієнтаційної роботи з учнями шляхом дидактичної гри .

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ РОБОТИ

1. Проаналізувати питання для самопідготовки.
2. Провести ділову гру за поданими методичними вказівками:

Підготовчий етап

1. *Знайомство з темою і проблемою*

Викладач. Шановні студенти! Пропоную вам узяти участь у діловій грі під образною назвою «Договір». Вона орієнтована на вироблення стратегій ефективної взаємодії фахівців школи і ЗП(ПТ)О у питаннях спільної профорієнтаційної роботи.

Питання даної взаємодії хвилюють багатьох фахівців загальноосвітніх і професійно-технічних закладів.

Необхідною умовою виходу виробництва з кризи є підготовка сучасних висококваліфікованих робітничих кадрів, тобто актуальності набувають питання вступу на навчання здібної молоді до закладів професійно-технічної освіти. Згідно з дослідженнями соціологів три чверті випускників шкіл упевнені, що диплом вищого навчального закладу -

це гарантія високого прибутку в майбутньому. Тимчасом, за даними служби зайнятості, роботодавцям украї необхідні робочі руки: слюсарі, трактористи, бульдозеристи, будівельники, зварювальники, ремонтники та ін. Але практика засвідчує, що внаслідок отримання неповної інформації про робітничі професії школярі виявляють інтерес до обмеженого кола так званих «інтелектуальних» або «романтичних» професій, не знаючи про наявність у сфері матеріального виробництва багатьох інших професій, які вимагають інтелектуального напруження і творчого вирішення трудових завдань.

Однією з причин цього є недостатня орієнтація молоді на робітничі професії та мала популяризація серед молоді професійно-технічних навчальних закладів.

Школярі мають усвідомлювати, що навчання у професійно-технічних закладах – це шлях до професійної творчості та майстерності, який не позбавляє можливості здобуття вищої освіти. Тому необхідно активізувати профорієнтаційну роботу з молоддю в напрямі формування позитивного ставлення до робітничих професій і готовності до свідомого професійного самовизначення.

На жаль, як свідчить досвід, в організації профорієнтаційної роботи, що здійснюється працівниками професійно-технічних закладів і вчителями школи, є суттєві недоліки: періодичність, захопленість масовими формами, відсутність індивідуального підходу. Однією з причин цього є недостатня готовність учителів до спільної профорієнтаційної роботи із інженерно-педагогічними колективами закладів профтехосвіти.

Працівники ЗП(ПТ)О зацікавлені у співробітництві зі школами, але дуже часто вони у своїх намірах організації профорієнтаційної роботи наштовхуються на стіну непорозуміння, адже більшість учителів-предметників орієнтує школярів на університети, а не на виробничі (робітничі) професії.

Найчастіше має місце неузгодженість у діях фахівців школи і ЗП(ПТ)О, перекладання відповідальності з себе на іншу людину, а також різне бачення шляхів досягнення спільних цілей. Сьогодні ми опрацюємо шляхи вирішення означених проблем.

Послухайте одну східну мудрість. Мені здається, вона найбільш точно відображає важливість допомоги вчителя у професійному становленні учня.

Вчитель – той же садівник.

Працю вчителя можна порівняти з працею садівника, що вирощує різні рослини. Одна рослина любить яскраве світло сонця, інша – прохолодну тінь; одна любить берег струмка, інша – висохлу гірську вершину. Одна рослина найкраще росте на піщаному ґрунті, інша – на жирній глинистій поверхні.

Тобто кожному потрібні свої умови для самореалізації. І призначення вчителя – допомогти випускникові знайти шлях до професійного становлення.

2. *Визначення формату та регламенту роботи під час гри*

На проведення гри відводиться 2 години. Ділова гра передбачає роботу в міні- групах до 5 осіб, містить загальні завдання, обговорення та дискусії щодо заявленої теми.

3. *Встановлення правил роботи в групі*

Правила ділової гри:

- дотримання терміну часу;
- доброзичливе ставлення до всіх учасників;
- використання «Я-висловлювання» для вираження своєї позиції;
- правило «STOP»: викладач (ведучий) має право зупинити учасника, якщо він говорить не по суті й переходить на персоналії.

4. *Розподіл ролей у групі*

У нас працюватимуть міні-групи по 4 – 5 чоловік: «представники адміністрації ЗП(ПТ)О», «представники інженерно-педагогічного колективу ЗП(ПТ)О», «представники керівництва школою», «учителі технологій» та «учні».

(Розподіл студентів на міні-групи. Визначення лідерів у кожній міні-групі)

Загальний час підготовчого етапу не повинен перевищувати 5 – 7 хвилин.

Основний етап

Моделювання діяльності з узгодженням інтересів різних сторін.

У ході ділової гри спробуємо почути один одного і виробити спільні дії щодо рішення заявленої проблеми.

1. *Занурення в ігрову професійну роль*

Кожній з міні-груп упродовж відведеного часу належить сформулювати власне уявлення про кінцевий продукт спільної роботи. Іншими словами, уявити образ підсумкового результату з позиції профорієнтаційної взаємодії школи і ЗП(ПТ)О.

(Презентація матеріалів кожної міні-групи та їх обговорення)

Уявіть, Ви перебуваєте в торговельній мережі та бажаєте продати свій «товар» іншим учасникам гри, переконавши їх, що саме цей «товар» дуже потрібний.

(На дошці вивішується ватман, який поділено на чотири сектори відповідно до кількості міні-груп)

Представники від кожної міні-групи повинні позначити свій сектор, в якому і будуть представляти свої ідеї (Процес визначення простору відбувається без втручання викладача)

Час на виконання – 2 – 4 хвилини.

2. *Робота в міні-групах*

Кожній міні-групі дається час на обґрунтоване вирішення поставленої проблеми, а саме учасники повинні на офісному папері формату А4 викласти свої ідеї стосовно доцільності взаємодії школи з ЗП(ПТ)О і, навпаки, визначити, у чому доцільність взаємодії ЗП(ПТ)О зі школою.

Доцільність взаємодії школи з ЗП(ПТ)О	Доцільність взаємодії ЗП(ПТ)О зі школою

(Викладач стежить за процесом обговорення, приймаючи позицію спостерігача. Якщо виникає необхідність, надає консультативну допомогу)

По завершенні відведеного часу (15 – 20 хвилин) представники кожної міні-групи (репрезентатори) прикріплюють свої ідеї, викладені на офісному папері формату А4, на обраний сектор на ватмані (послідовність прикріплення ідей і визначає черговість виступів).

3. *Презентація*

Час презентації кожної групи – до 7 хвилин.

Викладач. Нам надається можливість вислухати пропозиції від кожної міні-групи, що полягають в обґрунтованому викладі інформації стосовно двосторонньої взаємодії школи та ЗП(ПТ)О; ознайомитись зі зразком складеного договору, обговорити предмет договору, права та обов'язки сторін, терміни дії.

4. *Вихід із ігрових ролей*

Викладач. Презентація кожної міні-групи засвідчила різноманіття форм і методів взаємодії школи з ЗП(ПТ)О з погляду «представників ЗП(ПТ)О», «представників керівництва школою», «учителів технологій» та «учнів».

Однак давайте згадаємо про те, ким ви є насправді. (Всі учасники сідають на свої робочі місця і стають студентами на занятті)

Підсумковий етап

Викладач. Ви знову стали самими собою – студентами, які ще навчаються, тому

прошу вас ще раз уважно переглянути та проаналізувати те, що було запропоновано кожною групою, проаналізувавши проблему з іншої сторони, зі сторони майбутніх фахівців.

Подумайте, чи можна знайти серед висловлених ідей ті, які ви вважаєте прийнятними для вас, ті, які ви самі в майбутньому можете втілювати в життя? Якщо хочеться сказати «ні», аргументуйте свою відповідь.

– Що зацікавило? Що можна використовувати? – Поставте «+».

– Що було незрозуміло? Про що було важко говорити? Яких знань недостатньо? –
Поставте «←».

– Що було незрозуміло? – Поставте «?».

Проблеми, які потребують подальшого вирішення, запишіть на аркуші зі знаком «зигзаг». Нам видається, що цей знак найбільш точно позначає творчість, нестандартність рішень.

Основна вимога: обрати якомога більше прийнятних стратегій ефективної взаємодії школи з ЗП(ПТ)О.

(Пропозиції обговорюються всіма студентами, і висловити думку може кожен за бажанням)

Час на обговорення – 15 хвилин.

(Після закінчення відведеного часу з'являється наочний перелік очікувань і інформація про можливий механізм взаємодії)

Викладач. Ось ми і підійшли до завершення ділової гри.

На основі опрацьованого пропоную за поданою схемою розробити договір про співпрацю школи та ЗП(ПТ)О

- 1) Розроблення договору про співпрацю школи та ЗП(ПТ)О за поданою схемою:

ДОГОВІР про співпрацю

м. _____ «__» _____ 20__ р.

_____ (найменування ЗП(ПТ)О)
далі – «ЗП(ПТ)О», в особі директора _____, діючого
(ПІБ)
на підставі Статуту, затвердженого _____,
(вказати, дату, номер)
з одного боку, і загальноосвітня школа _____
, (найменування школи)
далі – «Школа», в особі директора _____ діючого
(ПІБ)
на підставі Статуту «Школи», затвердженого _____,
(вказати, дату, номер)

з іншого боку, уклали цей Договір про таке:

- 1. Предмет договору**
 - 1.1. Мета взаємодії Сторін
 - 1.2. Основні напрями діяльності
- 2. Права сторін**
 - 2.1. «ЗП(ПТ)О» має право
 - 2.2. «Школа» має право
- 3. Зобов'язання сторін**
 - 3.1. Зобов'язання «ЗП(ПТ)О»
 - 3.2. Зобов'язання «Школи»
- 4. Фінансові взаємовідносини**
 - 4.1. Фінансові взаємовідносини сторін визначаються Додатковою угодою, що є додатком до цього Договору.
- 5. Термін дії договору**
 - 5.1. Цей Договір набирає чинності з моменту підписання його сторонами.
 - 5.2. Договір може бути змінений або розірваний за взаємною згодою сторін, а також у разі односторонньої відмови кожної зі сторін від виконання цього Договору з підстав, передбачених чинним законодавством.
- 6. Обставини непереборної сили**

6.1. Перебіг терміну виконання Сторонами зобов'язань за цим Договором може бути призупинений у разі настання обставин непереборної сили, а саме: пожежі, стихійного лиха, збройного конфлікту, рішень уряду або інших обставин, які перебувають поза контролем Сторін.

6.2. Сторона, яка зазнала дії обставин непереборної сили, має негайно повідомити про це другу сторону. Факт наявності та термін дії обставин непереборної сили підтверджується вповноваженим на те органом.

6.3. При настанні обставин непереборної сили Сторони звільняються від відповідальності за невиконання своїх зобов'язань.

7. Розірвання Договору

Договір може бути розірваний в односторонньому порядку в таких випадках:

- при невиконанні або неналежному виконанні зобов'язань;
- за бажанням однієї Сторони.

При цьому Сторона-ініціатор зобов'язана письмово повідомити іншу Сторону про розірвання Договору, але не менше, ніж за три місяці до передбачуваної дати розірвання Договору.

8. Розв'язання суперечок

При виникненні розбіжностей під час виконання умов Договору Сторони вирішують їх шляхом переговорів.

У разі недосягнення взаємної згоди спори за цим Договором розглядаються згідно із законодавством України.

9. Термін дії Договору

9.1. Цей Договір набирає чинності з моменту підписання її сторонами та діє до

9.2. У разі відсутності заяви однієї зі Сторін про припинення або зміну умов Договору за один місяць до закінчення її дії, вона вважається продовженою на той самий термін і на тих самих умовах, що передбачені цим Договором.

10. Інші умови

10.1. Усі зміни та доповнення до цього Договору вважаються дійсними, якщо вони здійснені у письмовому вигляді та підписані вповноваженими на те представниками Сторін.

10.2. У випадках, не передбачених цим Договором, Сторони керуються законодавством України.

10.3. Цей Договір складений у двох примірниках, що мають рівну юридичну силу, по одному для кожної із Сторін.

10.4. Реквізити Сторін

Юридична адреса «Школи»

Директор школи _____

Юридична адреса «ЗП(ПТ)О»

Директор ЗП(ПТ)О _____

2) Аналіз договорів взаємодії школи і ЗП(ПТ)О. Приклад договору:

ДОГОВІР про співпрацю

м. _____ «__» _____ 20__ р.

_____ , _____
 (найменування ЗП(ПТ)О)
 далі – «ЗП(ПТ)О», в особі директора _____ , діючого
 (ПБ)
 на підставі Статуту, затвердженого _____ ,
 (вказати, дату, номер)
 з одного боку, і загальноосвітня школа _____
 , (найменування школи)
 далі – «Школа», в особі директора _____ діючого
 (ПБ) на підставі Статуту «Школи»,
 затвердженого _____ ,
 (вказати, дату, номер)

з іншого боку, уклали цей Договір про таке:

1. Предмет договору

Предметом цього Договору є співпраця сторін у галузі організації професійної орієнтації, допрофільного і профільного навчання учнів Школи з метою забезпечення професійного самовизначення учнів, продовження навчання в установі професійної освіти в скорочені терміни за програмами, орієнтованим на потреби соціально-економічного розвитку регіону.

Мета взаємодії Сторін:

- організація ефективної системи допрофільної та профільної підготовки школярів;
- ефективне використання творчого потенціалу педагогічних працівників навчальних закладів;
- раціональне використання навчально-методичної, матеріально-технічної бази сторін;

Основні напрями діяльності:

- впровадження професійно орієнтованої підготовки учнів Школи;
- реалізація державної програми роботи з обдарованими дітьми і молоддю;
- розвиток творчої, науково-пошукової діяльності учнів;
- координація спільної психолого-педагогічної, методичної та профорієнтаційної діяльності;
- ефективне використання педагогічних кадрів, навчально-лабораторної бази та наявної інфраструктури;
- розроблення та впровадження раціональних навчальних технологій і підвищення якості підготовки учнів;
- розроблення навчально-методичного забезпечення;
- створення умов для відпочинку і дозвілля учнів;
- ознайомлення учнів зі структурою ринку праці та спеціальностями ЗП(ПТ)О.

2. Права сторін

2.1. ЗП(ПТ)О має право:

- 2.1.1. Здійснювати організаційну, навчально-методичну та консультаційну діяльність, спрямовану на підвищення якості профільного навчання учнів.
- 2.1.2. Надавати навчально-методичну та матеріально-технічну бази (бібліотека, лабораторії, майстерні, спортивні споруди) для проведення навчальних, практичних занять з предметів, пов'язаних з профільною підготовкою учнів технологічного спрямування.
- 2.1.3. У рамках профорієнтаційної роботи проводити з учнями Школи анкетування, тестування, залучати їх до участі у заходах спільно з ЗП(ПТ)О.

2.2. Школа має право:

- 2.2.1. Використовувати в процесі навчання методики і технології ЗП(ПТ)О.
- 2.2.2. Брати участь у роботі педагогічних і методичних рад «ЗП(ПТ)О» в частині,

що стосується діяльності допрофільної і профільної підготовки.

2.2.3. Використовувати навчально-методичну, матеріально-технічну бази, кадровий потенціал ЗП(ПТ)О для здійснення якісного освітнього процесу в Школі.

2.2.4. Удосконалювати зміст і організацію освітнього процесу в частині їх інтеграції з предметами ЗП(ПТ)О.

3. Зобов'язання сторін

3.1. Зобов'язання ЗП(ПТ)О:

3.1.1. Розроблення змісту курсу профільної підготовки для Школи.

3.1.2. Організація проведення профорієнтаційної роботи.

3.1.3. Розгляд пропозицій Школи щодо вдосконалення змісту та організації освітнього процесу в частині забезпечення профільного навчання.

3.1.4. Надання Школі виробничо-технологічної інформації, науково-технічної документації, спеціальної літератури та іншої інформації за профілем підготовки.

3.1.5. Надання Школі навчально-лабораторної, виробничої баз, інших матеріально-технічних ресурсів для реалізації освітнього процесу в коледж-класах.

3.1.6. Забезпечення (при необхідності) навчального процесу кваліфікованими викладачами з профільних дисциплін.

3.2. Зобов'язання Школи

3.2.1. Забезпечення проведення спільної з ЗП(ПТ)О профорієнтаційної роботи.

3.2.2. Проведення моніторингу потреби учнів у отриманні початкової професійної освіти.

3.2.3. Участь у розробленні навчального плану та навчальних програм допрофільної та профільної підготовки.

3.2.4. Узгодження з ЗП(ПТ)О усіх змін у навчальному плані, пов'язаному з профільним і допрофільним навчанням.

4. Фінансові взаємовідносини

4.1. Фінансові взаємовідносини Сторін визначаються Додатковою угодою, що є додатком до цього договору.

5. Термін дії договору

5.1. Цей договір набирає чинності з моменту підписання його сторонами.

5.2. Договір може бути змінений або розірваний за взаємною згодою сторін, а також у разі односторонньої відмови кожної зі сторін від виконання цього договору з підстав, передбачених чинним законодавством.

6. Обставини непереборної сили

6.1. Перебіг терміну виконання Сторонами зобов'язань за цим Договором може бути призупинений у разі настання обставин непереборної сили, а саме: пожежі, стихійного лиха, збройного конфлікту, рішень уряду або інших обставин, які перебувають поза контролем Сторін.

6.2. Сторона, яка зазнала дії обставин непереборної сили, має негайно повідомити про це іншу сторону. Факт наявності та термін дії обставин непереборної сили підтверджується вповноваженим на те органом.

6.3. При настанні обставин непереборної сили Сторони звільняються від відповідальності за невиконання своїх зобов'язань.

7. Розірвання Договору

Договір може бути розірваний в односторонньому порядку в таких випадках:

- при невиконанні або неналежному виконанні зобов'язань;
- за бажанням однієї зі Сторін.

При цьому Сторона-ініціатор зобов'язана письмово повідомити іншу Сторону про розірвання Договору, але не менше, ніж за три місяці до передбачуваної дати розірвання Договору.

8. Розв'язання суперечок

При виникненні розбіжностей під час виконання умов Договору сторони вирішують їх шляхом переговорів.

У разі недосягнення взаємної згоди у суперечках спори за цим Договором розглядаються згідно із законодавством України.

9. Термін дії Договору

9.1. Цей Договір набирає чинності з моменту підписання його сторонами та діє до

9.2. У разі відсутності заяви однієї зі Сторін про припинення або зміну умов Договору за один місяць до закінчення його дії він вважається продовженим на той самий термін і на тих самих умовах, що передбачені цим Договором.

10. Інші умови

10.1. Усі зміни та доповнення до цього Договору вважаються дійсними, якщо вони здійснені у письмовому вигляді та підписані вповноваженими на те представниками обох Сторін.

10.2. У випадках, не передбачених цим Договором, Сторони керуються законодавством України.

10.3. Цей Договір складений у двох примірниках, що мають рівну юридичну силу, по одному для кожної зі Сторін.

11. Реквізити Сторін

Юридична адреса Школи

Директор школи _____

Юридична адреса ЗП(ПТ)О

Директор ЗП(ПТ)О _____

3) Виконання звіту та захист роботи у викладача.

Практичне заняття з теми «ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА З УЧНЯМИ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ НАПРЯМ) НА БАЗІ ЗП(ПТ)О»

МЕТА ЗАНЯТТЯ: узагальнення знань щодо здійснення профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ЗП(ПТ)О, поглиблення знань з методики організації профільного навчання за технологічним напрямом.

ЧАС: 2 години аудиторних занять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, В. П. Зінченко, А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2010. – 64 с.

2. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації до курсів / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2014. – 72 с.

3. Профільне навчання та професійна підготовка учнів на базі ЗП(ПТ)О: досвід, проблеми та перспективи [Текст] : науково-методичний посібник (за матеріалами круглого столу «Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ЗП(ПТ)О: досвід, проблеми та перспективи», в рамках Другої міжнародної виставки «Сучасні навчальні заклади – 2011» / Укладач Л. В. Нестерова. – К. : ПІТО НАПН

України, 2012. – 113 с.

4. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.

5. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.

6. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово». – 2013. – 176 с.

ДИДАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ: зошит для практичних занять, інструкція до проведення мозкового штурму.

ЗВІТ: у зошиті сформульовані шляхи здійснення профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ЗП(ПТ)О.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

Опрацювати питання:

1. У чому важливість проблеми взаємодії педагога професійного навчання з інженерно- педагогічним колективом ЗП(ПТ)О під час профорієнтаційної роботи?
2. Форми та методи профорієнтаційної роботи старшокласників.
3. Нормативне підґрунтя впровадження профільного навчання на базі ЗП(ПТ)О.
4. Особливості організації профільного навчання старшокласників на базі ЗП(ПТ)О.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ РОБОТИ

1. Методом мозкового штурму визначити способи активізації профорієнтаційної роботи в умовах організації профільного навчання (технологічний напрям) на базі ЗП(ПТ)О.

Підготовчий етап:

зручно розташувати всіх учасників за столами, розставленими півколом, посередині розташувати дошку для фіксації ідей.

Ознайомитися з правилами мозкового штурму:

- ^ заборонена будь-яка критика висунутих ідей;
- ^ підтримуються будь-які, навіть фантастичні ідеї;
- ^ усі запропоновані ідеї обов'язково фіксуються;
- ^ обмежується термін одного виступу під час висунування ідеї;
- ^ допускаються багаторазові виступи одного учасника, але по чергово;
- ^ не дозволяється зачитувати підряд список ідей, який може бути підготовлений учасниками заздалегідь.

Етапи мозкового штурму:

Опис проблемної ситуації: способи активізації профорієнтаційної роботи в умовах організації профільного навчання (технологічний напрям) на базі ЗП(ПТ)О.

Для деталізації проблемної ситуації відбувається обговорення питань для самопідготовки.

Створення робочих груп: «генератори ідей», «аналітики».

Вибір «фіксатора ідей».

Розминка: продовжити прислів'я:

Звикай до господарства змолоду, то... (*не будеш знати на старість голоду*).

Де господар добре робить, там... (*і поле буйно родить*).

Не доженеш і конем, що ... (*запізниш одним днем*).

Добре тому ковалеві, що ... (*на обидві руки кує!*)

Не взявшись за сокиру, ... (*хати не зробиш*).

Генерування ідей з їх фіксацією.

Аналіз і систематизація ідей. Виявлення ідей, які дублюють і доповнюють одна одну. Вони об'єднуються і формулюються у вигляді однієї комплексної ідеї; виділення ознак, за якими ідеї можуть бути об'єднані.

Після об'єднання ідей складається їх перелік за об'єднаними групами.

- ^ конструктивні,
- ^ оригінальні,
- ^ вживані,
- ^ недоречні.

Група аналітиків має обґрунтувати запропоновану класифікацію ідей.

Деструктування (руйнування) систематизованих ідей.

На цьому етапі кожна ідея піддається всебічній критиці зі сторони учасників мозкової атаки на предмет можливості її реалізації, можуть бути висунуті продуктивні контрідії, які дозволяють зняти перешкоди або обмеження на шляху реалізації ідей.

Ретельна оцінка зауважень і складання списку ідей, які можуть бути використані.

2. Визначення за результатами мозкової атаки найбільш ефективних шляхів здійснення профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ЗП(ПТ)О.

3. Складання звіту та захист роботи у викладача.

Додаток II

Фрагмент
програми безвідривної (навчально-методичної) практики
студентів третього курсу галузі знань 0101 Педагогічна освіта
напряму підготовки 6.010103 Технологічна освіта

Зміст та організація безвідривної (навчально-методичної) педагогічної практики

Основною ознакою безвідривної практики є її одночасне проходження з навчальним процесом у ЗВО, що досягається шляхом гармонійної інтеграції навчально-практичної та самостійної діяльності студента-практиканта. Ефективна організація завдань пропедевтичного етапу практики допомагає усвідомити складність і привабливість обраної педагогічної професії, осмислення студентом (майбутнім учителем технологій) важливості профорієнтаційної роботи з учнями школи, розвиток педагогічного мислення, сприяє формуванню необхідних для педагогічної діяльності знань, умінь, навичок, створює засади професійної компетентності.

Під час проходження практики студент повинен виконати низку завдань, спрямованих на реалізацію вищезазначеної мети. Основним фактором, який визначає ефективність його роботи, є органічне поєднання педагогічної та психологічної частин безвідривної практики. Важливим завданням є аналіз профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ЗП(ПТ)О.

Мета і завдання практики

Мета практики: закріплення й поглиблення знань із психолого-педагогічних дисциплін, ознайомлення студентів із сучасним станом організації навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі, системою роботи класного керівника і вчителя-предметника, аналіз профорієнтаційної роботи, що проводиться в школі, формування психологічної готовності до роботи в школі; розвиток особистих якостей, необхідних у професійній діяльності вчителя; вдосконалення й поглиблення знань з вікової та педагогічної психології.

Основні завдання практики:

- ознайомлення з системою навчально-виховної й профорієнтаційної роботи загальноосвітньої школи;
- вивчення системи роботи класного керівника, форм та технологій організації виховної роботи в учнівському колективі;
- ознайомлення з особливостями організації роботи вчителя-предметника, його посадовими обов'язками, напрямками роботи, документацією, змістом профорієнтаційної роботи педагога професійного навчання;
- вміння робити загальнопедагогічний аналіз уроку й різних форм виховної роботи;
- формування у студентів прикладних умінь застосовувати знання з вікової, педагогічної психології та профорієнтації в практиці педагогічної діяльності;
- вироблення у студентів навичок самостійного аналізу інтелектуальної, особистісної сфер та їх впливу на ефективність уроку;
- стимулювання самостійного теоретичного пошуку в процесі роботи в бібліотеці.

Зміст діяльності студентів-практикантів

Зміст практичної діяльності студента під час проходження безвідривної (навчально-методичної) практики охоплює:

1. Ознайомлення з організацією навчально-виховної та профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі.

2. Ознайомлення з педагогічним досвідом учителя-предметника, відвідування й загальнопедагогічний аналіз уроку, визначення його типу та профорієнтаційного змісту.
3. Ознайомлення з навчальним планом, навчальними програмами, підручниками, посібниками з фаху, проведення їх аналізу.
4. Надання допомоги вчителю-предметнику у виготовленні наочності, доборі змісту цікавої інформації: до уроку, до профорієнтаційного куточка щодо закладів ПТО, систематизація наочності кабінету тощо.
5. Ознайомлення із педагогічним досвідом класного керівника, напрямками його роботи, планами виховної роботи, роботи з батьками, виділення питань для роботи з батьками щодо майбутнього професійного становлення учнів, профорієнтаційної роботи.
6. Відвідування виховних заходів, зокрема заходів профорієнтаційного спрямування, та їх загальнопедагогічний аналіз.
7. Надання допомоги класному керівникові в підготовці й проведенні однієї з форм виховної роботи – виховного заходу.
8. Ознайомлення з фаховими виданнями, складання бібліографічного тематичного списку літератури, виокремлення переліку літературних джерел, посилок на інтернет-ресурси, де надаються відомості про ЗП(ПТ)О та робітничі професії, укладання переліку ЗП(ПТ)О регіону, аналіз їх спеціальностей.
9. Виконання творчих індивідуальних та групових завдань, зокрема профорієнтаційного змісту (розробити завдання профорієнтаційного змісту щодо взаємодії школи і ЗП(ПТ)О).
10. Добір матеріалів до педагогічної скарбнички, внесення до неї відомостей про ЗП(ПТ)О, робітничі професії.
11. Проведення однієї з форм виховної роботи (профорієнтаційного заходу спільно з ЗП(ПТ)О).

Форми звітності студента про практику

По закінченні педагогічної практики у триденний термін студент-практикант повинен представити *груповому керівникові* таку документацію:

1. Індивідуальний план роботи студента-практиканта.
2. Щоденник психолого-педагогічних спостережень і аналізу проведеної під час практики роботи.
3. Звіт про проходження педагогічної практики.
4. Розробку виховного заходу.
5. Педагогічну скарбничку (зібрані й систематизовані матеріали щодо організації виховної, навчальної та профорієнтаційної роботи з учнями, позакласної роботи з предмета).
6. Індивідуальну творчу роботу (фоторепортаж, презентація, інформаційна газета, дослідницька робота, проект спільної роботи школи і ЗП(ПТ)О з орієнтації школярів на робітничі професії, розробка екскурсії до ЗП(ПТ)О тощо).

Рекомендована література до програми практики

1. Бондар В. І. Дидактика : підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2003. – 576 с.
3. Даниленко М. В. Педагогічні задачі : навч. посібник / М. В. Даниленко, Л. І. Даниленко. – К. : Вища шк., 1991. – 197 с.
4. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, В. П. Зінченко, А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2010. – 64 с.

5. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації до курсів / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2013. – 72 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка [Текст] : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
7. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. пос. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків, 1997. – 338 с.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : Грані, 2001. – 608 с.
9. Профільне навчання та професійна підготовка учнів на базі ЗП(ПТ)О: досвід, проблеми та перспективи [Текст] : науково-методичний посібник (за матеріалами круглого столу «Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ЗП(ПТ)О: досвід, проблеми та перспективи», в рамках Другої міжнародної виставки «Сучасні навчальні заклади – 2011» / Укладачі: Нестерова Л. В., Чеснокова Л. Г., Дремова І. Б., Романенко Л. В., Герлянд Т. М., Стременко Л. О. / за загальною редакцією Нестерової Л. В. – К. : ПТТО НАПН України, 2012. – 113 с.
10. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. — 544 с.
11. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 559 с.
12. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.
13. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.
14. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 176 с.

Додаток Р

Фрагмент
програми навчально-залікової практики студентів четвертого курсу
галузі знань 0101 Педагогічна освіта
напряму підготовки 6.010103 Технологічна освіта

Зміст та організація навчально-залікової педагогічної практики в 5 - 9 класах

Навчально-залікова педагогічна практика здійснюється за умов, максимально наближених до реальних, і триває 6 тижнів для студентів денної та 3 – заочної форм навчання. Базою педагогічної практики для студентів 4 курсу напряму підготовки «Технологічна освіта» є 5 – 9 класи міських та сільських шкіл усіх типів. Головними умовами ефективності педагогічної практики є теоретична обґрунтованість, навчальне, виховальне спрямування практики, комплексний підхід до її змісту та організації, систематичність і наступність.

Мета та завдання практики

Метою навчально-залікової педагогічної практики у 5 – 9 класах є:

- удосконалення й поглиблення психолого-педагогічної підготовки студентів як майбутніх фахівців; закріплення, узагальнення та систематизація одержаних в університеті загальнопедагогічних теоретичних знань, здобуття потрібного практичного досвіду застосування набутих знань у навчально-виховній роботі школи; перевірка на практиці теоретичних основ сучасної методики викладання трудового навчання та креслення, опанування методики позаурочної та позакласної роботи з предмета; залучення до виконання функцій класного керівника та вчителя трудового навчання, зокрема з метою проведення профорієнтаційної роботи;
- залучення студентів до аналізу різних аспектів освітнього процесу, удосконалення знань та вмінь із проведення психолого-педагогічних спостережень;
- виховання зацікавленості, інтересу до педагогічної діяльності, прагнення до подальшого вдосконалення психолого-педагогічної, профорієнтаційної й спеціальної підготовки та творчого підходу до виконання своїх обов'язків.

Завдання навчально-залікової педагогічної практики

1. Забезпечення підготовки студентів до проведення уроків різного типу із застосуванням оптимальних форм організації діяльності учнів і методів навчання, що активізують їхню пізнавальну діяльність.
2. Навчання студентів:
 - а) упроваджувати в навчальний процес блочні системи подання, закріплення та повторення вивченого матеріалу з урахуванням нових педагогічних технологій;
 - б) застосовувати індивідуалізацію і рівневу диференціацію в навчально-виховному процесі з опорою на знання педагогіки, фізіології та психології;
 - в) виконувати функції класного керівника, працювати з колективом школярів, громадськими юнацькими та дитячими організаціями, колективом ЗП(ПТ)О.
3. Формування і розвиток у майбутніх педагогів професійного навчання педагогічних умінь і професійно значущих якостей особистості.
4. Прищеплення студентам відповідального й уважного ставлення до охорони здоров'я школярів.
5. Формування потреби у вивченні передового педагогічного досвіду, перевірці та впровадженні його у власну педагогічну діяльність.
6. Виховання у студентів стійкого інтересу та поваги (шани) до праці вчителя, потреби в педагогічній самоосвіті, формування творчого підходу до педагогічної діяльності.

7. Організація та проведення дослідницької діяльності, добір матеріалів для написання курсових робіт та для складання психолого-педагогічної характеристики.

На основі актуалізації теоретичних знань і позитивного ставлення до професії вчителя студенти у процесі практики оволодівають **уміннями**: виходячи із загальної мети навчання і виховання, визначати конкретні навчально-виховні завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів і соціально-психологічних ознак колективу; здійснювати перспективне й поточне планування педагогічної діяльності; аналізувати стан спрямованості учнів на робітничі професії ЗП(ПТ)О та рівень готовності до професійного самовизначення; використовувати різноманітні форми, методи, засоби і прийоми для керівництва навчально-пізнавальною діяльністю учнів (ставити й вирішувати освітньо-виховні завдання, обґрунтовано обирати й застосовувати організаційні форми й методи навчання, використовувати різноманітні засоби навчання, встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки тощо); вивчати особистість школяра з метою діагностування і проектування його розвитку, виховання та профорієнтаційного спрямування; проводити виховну роботу з учнями і спрямовувати процес їх самовиховання; аналізувати й узагальнювати педагогічний досвід, організовувати науково-дослідну роботу; проводити педагогічну та профорієнтаційну роботу серед батьків і населення.

Зміст діяльності студентів-практикантів

Перед початком педагогічної практики проводиться настановча конференція, у роботі якої беруть участь викладачі фахових кафедр, а також кафедр педагогіки та психології.

Протягом першого тижня студент-практикант повинен комплексно вивчити навчально-виховний процес та план профорієнтаційної роботи школи:

-) провести бесіди з адміністрацією школи (директором, завучем, організатором позакласної роботи) і з'ясувати:
 - науково-методичну проблему, над якою працює школа;
 - річний перспективний виховний план роботи школи;
 - план роботи методоб'єднання вчителів трудового навчання;
 - графік проведення й тематику семінарів учителів трудового навчання;
- б) провести бесіду з класним керівником:
 - зібрати загальні відомості про клас;
 - ознайомитися із планом виховної та профорієнтаційної роботи, класним журналом, особовими справами учнів, медичними картками, щоденниками;
 - ознайомитися із розкладом навчальних занять у класі, провести його аналіз;
- в) провести бесіду з учителями трудового навчання та креслення з метою:
 - ознайомлення з наявним матеріально-технічним забезпеченням кабінету трудового навчання та креслення;
 - ознайомлення з календарно-тематичними планами із трудового навчання та креслення, планами тематичних гуртків за фахом на період практики, відповідними розділами і темами навчальної програми, проведення їхнього аналізу;
- г) познайомитися з учнівським колективом, що передбачає проведення бесід з активом класу та окремими учнями з метою виявлення їхніх інтересів, уподобань, ставлення до навчання, організації дозвілля тощо; дібрати діагностичні методики щодо самооцінки учнями спрямованості на спеціальності ЗП(ПТ)О; проаналізувати стан спрямованості учнів на робітничі професії ЗП(ПТ)О та рівень готовності до професійного самовизначення;
- д) ознайомитися з науковою, навчальною та методичною літературою з проблем виховання та навчання учнів, наявною в школі; скласти перелік ЗП(ПТ)О регіону, проаналізувати їх спеціальності.
- е) скласти індивідуальний план навчально-залікової педагогічної практики студента та затвердити його у групового керівника;

ж) скласти календарно-тематичний план уроків трудового навчання та креслення для закріпленого класу на період практики, погодити його з учителем трудового навчання та методистом.

У наступні тижні практики студенти працюють згідно з загальним планом педагогічної практики, затвердженими індивідуальним та календарно-тематичним планами, проводять пробні та залікові уроки з трудового навчання, креслення, гурткові заняття та виховну роботу з предмета, розробляють та проводять класні години як помічники класного керівника, аналізують план виховної роботи школи з огляду на спільну профорієнтаційну роботу з ЗП(ПТ)О, аналізують стан спрямованості учнів на робітничі професії ЗП(ПТ)О та рівень готовності до професійного самовизначення, розробляють рекомендації щодо співробітництва з ЗП(ПТ)О. Студенти-практиканти повинні щоденно з'являтися в школу до початку занять і перебувати там повний шестигодинний робочий день. Відвідування школи студентами-практикантами реєструється в журналі, який ведеться старостою групи студентів-практикантів. В окремих випадках (з поважних причин) студент -практикант має право залишити школу раніше встановленого часу з дозволу групового керівника, директора, завуча школи, класного керівника або вчителя трудового навчання чи креслення, до якого він прикріплений. Тижневе навантаження студента-практиканта в період практики становить не менше 1 години з трудового навчання та креслення.

За період педпрактики студенти повинні виконати такі види робіт:

I. Навчальна робота:

- відвідування уроків усіх учителів у закріпленому класі;
- відвідування, аналіз, обговорення і ведення протокольних записів уроків із трудового навчання, креслення, предметних гуртків, які проводять учителі та студенти-практиканти;
- проведення індивідуальної роботи з учнями (відмінниками та невстигаючими);
- перевірка учнівських зошитів, щоденників;
- розроблення планів-конспектів і проведення пробних уроків із трудового навчання та креслення;
- розроблення планів-конспектів залікових уроків та затвердження їх у вчителя технологій та методиста не пізніше ніж за два тижні до проведення уроку;
- підготовка необхідних наочних посібників, зразків виробів, заготовок, інструменту, обладнання, креслень, технологічної документації, інформаційних засобів навчання до уроків;
- проведення 5/3 залікових уроків із трудового навчання, серед яких 1 - із креслення;
- проведення занять предметних гуртків на високому науково-методичному рівні;
- виготовлення наочних посібників за завданням учителя трудового навчання чи директора школи;
- допомога вчителю трудового навчання в обладнанні кабінету трудового навчання.

II. Виховна робота:

- на основі аналізу плану профорієнтаційної роботи школи, плану роботи класного керівника, календарно-тематичного плану з трудового навчання розроблення плану співробітництва з ЗП(ПТ)О;
- участь у виховній роботі з класом (проведення етичних бесід, диспутів, уроків культури, проведення гурткових занять у векторі «школа - ЗП(ПТ)О», створення комп'ютерної презентації до спеціальностей ЗП(ПТ)О, КВК, організація брейн-рингів,

спортивних змагань, учнівських бізнес-проектів, допомога в організації трудових, художніх та інших заходів);

- відвідування та аналіз виховних заходів, проведених учителями школи, студентами-практикантами, ведення їх протокольних записів;
- відвідування та аналіз виховних заходів із трудового навчання, проведених учителем-предметником або студентами-практикантами, ведення їх протокольних записів;
- підготовка й проведення одного спільного з ЗП(ПТ)О залікового позакласного чи позашкільного виховного заходу, пов'язаного з професійною орієнтацією на робітничі професії (тематичний вечір, конкурс, вікторина, КВК, екскурсія до ЗП(ПТ)О, випуск спецгазети, бесіда тощо);
- участь у роботі з батьками (відвідування учнів удома, участь у підготовці й проведенні батьківських зборів, випуск газети (листка) для батьків з матеріалом щодо отримання робітничої професії на базі ЗП(ПТ)О тощо).

Рекомендована література до програми практики

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2003. – 576 с.
2. Гуревич Р. С. Навчально-виховний процес у професійно-технічних закладах / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко [за ред. проф. Р. С. Гуревича]. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2010. – 330 с.
3. Даниленко М. В. Педагогічні задачі : навч. посібник / М. В. Даниленко, Л. І. Даниленко. – К. : Вища шк., 1991. – 197 с.
4. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, В. П. Зінченко, А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2010. – 64 с.
5. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації до курсів / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2013. – 72 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка [Текст] : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : Грані, 2001. – 608 с.
8. Профільне навчання та професійна підготовка учнів на базі ЗП(ПТ)О: досвід, проблеми та перспективи [Текст] : науково-методичний посібник (за матеріалами круглого столу «Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ЗП(ПТ)О: досвід, проблеми та перспективи» [Укладачі: Л. В. Нестерова та ін.] / [за заг. ред. Л. В. Нестерової]. – К. : ПТО НАПН України, 2012. – 113 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 544 с.
10. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 559 с.
11. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.
12. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.
13. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 176 с.

